

ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ ГАБРОВО ЗА ПЕРИОДА 2005 – 2015 ГОДИНА

м. юни, 2005

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение	стр. 3
II. Оценка на състоянието, процесите и тенденциите в икономиката на област Габрово	стр. 4
1. Оценка на географското положение и природните ресурси като фактор за развитие	стр. 4
<i>1.1 Географско положение</i>	стр. 4
<i>1.2 Релеф</i>	стр. 6
<i>1.3 Климат</i>	стр. 6
<i>1.4 Води</i>	стр. 8
<i>1.5 Почви</i>	стр. 8
<i>1.6 Полезни изкопаеми</i>	стр. 9
<i>1.7 Биологично разнообразие</i>	стр. 9
<i>1.8 Състояние на околната среда</i>	стр. 13
2. Анализ на процесите и тенденциите в икономиката	стр. 19
2.1 Икономическо развитие на областта. Малки и средни предприятия	стр. 19
<i>2.1.1 Промисленост</i>	стр. 29
<i>2.1.2 Строителство</i>	стр. 31
<i>2.1.3 Търговия и услуги</i>	стр. 32
<i>2.1.4 Селско стопанство</i>	стр. 33
<i>2.1.5 Горско стопанство</i>	стр. 39
<i>2.1.6 Туризъм</i>	стр. 41
<i>2.1.7 Анкетно проучване на местния бизнес</i>	стр. 47
2.2 Техническа инфраструктура	стр. 49
<i>2.2.1 Транспортна инфраструктура и транспортен достъп</i>	стр. 49
<i>2.2.2 Електроенергийна система</i>	стр. 51
<i>А. Електроразпределение</i>	стр. 54
<i>Б. Топлофикация</i>	стр. 54
<i>В. Газификация</i>	стр. 54
<i>2.2.3 Водостопанска система</i>	стр. 57

<i>А. Водоснабдяване</i>	стр. 57
<i>Б. Канализация</i>	стр. 60
<i>2.2.4 Хидромелиорации</i>	стр. 61
<i>2.2.5 Комуникационни мрежи и системи</i>	стр. 64
<i>2.2.6 Други съобщителни услуги</i>	стр. 66
<i>А. Покритие с радио и телевизионен (РТВ) сигнал</i>	стр. 66
<i>Б. Достъп до INTERNET</i>	стр. 67
<i>В. Пощенски услуги</i>	стр. 68
<i>Г. Мобилни телефонни съобщения</i>	стр. 69
2.3 Социална инфраструктура	стр. 71
<i>2.3.1 Демографска структура</i>	стр. 71
<i>2.3.2 Благосъстояние на населението - Доходи, разходи и потребление</i>	стр. 74
<i>2.3.3 Трудова заетост и безработица</i>	стр. 76
<i>2.3.4 Социални дейности</i>	стр. 83
<i>2.3.5 Здравеопазване</i>	стр. 87
<i>2.3.6 Образование</i>	стр. 90
<i>2.3.7 Култура</i>	стр.100
<i>2.3.8 Младежки дейности</i>	стр.105
<i>2.3.9 Спорт и отдих</i>	стр.107
<i>2.3.10 Анализ на административния капацитет на общинско и областно ниво за усвояване на средствата от фондове на Европейския съюз и други международни програми</i>	стр.109
2.4 Индекс на човешкото развитие: Общините в рамките на областта	стр.110
III. Силни и слаби страни, възможности и заплахи за устойчиво регионално развитие на област Габрово	стр. 113
IV. Визия, приоритети и цели за развитие	стр. 116
V. Райони за целенасочено въздействие	стр. 125
VI. Изпълнение, мониторинг и актуализация на Областната стратегия	стр. 126
Библиография	стр.128

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Регионалната политика е една от най-динамичните сфери на развитие в България през последните няколко години. Законът за регионалното развитие е основният законов акт, уреждащ и регламентиращ политиката в областта на регионалното развитие, който подробно определя нейните цели, институциите и инструментите за формирането и реализирането ѝ. В закона се регламентира институционалната рамка, посочват се функциите и взаимоотношенията между структурите и органите на управление на регионалното развитие на национално, регионално и местно равнище и се определят конкретните механизми за съгласуване и координиране.

Стратегията за развитие е основен инструмент за формиране на цялостна дългосрочно ориентирана политика за регионално развитие, съобразена с националните, регионалните и общински приоритети.

В разработването на Областната стратегия участваха над 120 специалисти в различни отрасли, структурирани тематично в 4 работни групи: Икономика, Социална сфера, Техническа инфраструктура и териториално устройство и Околна среда. Стратегията включва експертни анализи и становища в направленията социална политика – здравеопазване, социални дейности, образование, култура, младежки дейности и спорт, промишленост, туризъм, селско стопанство, техническа инфраструктура и околна среда. В процеса по разработването се включиха представители на общинските администрации, на териториалните звена на държавната администрация, неправителствени организации и други институции, отделни представители на бизнеса.

Процесът на разработване на Областната стратегия обхваща следните етапи:

1. **Събиране на данни** за състоянието на различните сфери на обществен живот в областта чрез статистически източници, общините, местни фирми и организации;
2. **Анализиране на данните** и очертаващите се тенденции в развитието за последните няколко години, както и на възможностите за решаването им;
3. **SWOT-анализ** по тематични направления и обобщение за област Габрово;
4. **Определяне на визия, цели и приоритети** за постигане на устойчиво развитие;
5. **Планиране на програми** за постигане на целите като план с определени индикатори за отчитане на състоянието и резултатите.

Експертна помощ в процеса беше оказана по проект “Участие на гражданите от Бовешка и Габровска област в процесите на регионално развитие и планиране” на Сдружение за партньорство и подкрепа на гражданската активност “Болкан Асист”, като работата на тематичните групи беше подпомагана от външни фасилитатори. За цялостната координация на процеса на планиране и оформяне на Областната стратегия отговаряха експертите от отдел “Регионално развитие и териториално устройство” при Областна администрация – Габрово.

II. ОЦЕНКА НА СЪСТОЯНИЕТО, ПРОЦЕСИТЕ И ТЕНДЕНЦИИТЕ В ИКОНОМИКАТА НА ОБЛАСТ ГАБРОВО

1. Оценка на географското положение и природните ресурси като фактор за развитие

1.1 Географско положение

Област Габрово се намира в северната централна част на Стара планина и на страната, като това стратегическо разположение определя многообразието от възможности за устойчиво развитие на региона. Географската среда, физическите характеристики, климатичните особености и богатата флора и фауна са важен фактор за постигане на икономически и социален напредък.

На юг Габровска област граничи с област Стара Загора, на североизток с област Велико Търново и на северозапад с област Ловеч. Петте области - Габрово, Ловеч, Велико Търново, Русе и Плевен формират Северен централен район за планиране.

Общата територия на областта е 2 023 кв.км. и обхваща 356 населени места, администрирани в четири общини - Габрово, Дряново, Севлиево и Трявна. Общият брой на кметствата е 31, както следва:

	Територия в дка	Гъстота на населението човека / км ²	Брой кметства	Брой населени места
Габрово	555 579	130,2	7	134
Дряново	271 162	41,5	2	63
Севлиево	941 355	44,4	21	53
Трявна	254 909	53,9	1	106
Област Габрово	2 023 005	68,8	31	356

ПЛОЩ, ГЪСТОТА НА НАСЕЛЕНИЕТО И НАСЕЛЕНИ МЕСТА КЪМ 31.12.2003 г.

	Територия в км ²	Гъстота на населението човека / км ²	Населени места	Градове	Села
България	111 001,9	70,3	5 333	246	5087
Северен централен район	17 952,2	64,9	1 047	49	998
Област Велико Търново	4 661,6	61,6	336	14	322
Област Габрово	2 023,0	68,8	356	5	351
Област Ловеч	4 128,8	39,6	150	8	142
Област Плевен	4 653,3	67,7	123	14	109
Област Русе	2 803,4	93,1	82	8	74

Източник: Районите, областите и общините в България 2003, НСИ

По показателя гъстота на населението стойностите са близки до тези на страната, на СЦПР и на областите Плевен и В.Търново. По-голяма разлика се забелязва спрямо област Ловеч (с два пъти по-ниска гъстота на населението) и област Русе – най-гъсто населената област в СЦПР.

Като главен за областта град Габрово заема и важна географска позиция – в северните разклонения на Шипченската планина край р. Янтра и притоците ѝ Синкевица, Паничарка и Жълтешка река. Териториалното развитие на града е подчинено на формите на релефа и затова се характеризира със силно удължена линейна градска структура – около 20 км. Надморската височина е 392 м., като някои от околностите на града достигат и до 550 – 600 м. В непосредствена близост до града в местността Узана през 1995 г. бе поставен специален знак, отбелязващ географския център на България.

Севлиево е разположено в Севлиевското поле и край р. Росица (главна река - 75.0 км на територията на областта) на около 200 м. надморска височина. Градът е на 27 км. северозападно от Габрово на главния път София – В. Търново – Варна.

Дряново лежи в Средния Предбалкан край Дряновската река. Отстои на 21 км. североизточно от Габрово, на пътя Габрово – В. Търново. Разположен е на 260 м.н.в. в живописната долина на река Дряновска, водеща началото си от северните склонове на връх Българка в Средна Стара планина. В района на Дряновския манастир река Дряновска и левия приток – река Андъка, образуват красиви проломи, пресичайки източната част на Страженското синклинално плато.

Трявна е разположена в северното подножие на Тревненската планина, край Дряновската /Тревненската / река, на надморска височина около 450 м.

Основните благоприятни страни на географското положение на областта за развитието на икономиката в региона са кръстопътното ѝ местоположение и транспортната ѝ обеспеченост. Разположението ѝ в централната част на България я определя като главен стратегически транспортен, икономически и културен център на страната. През Шипченски проход минава важен шосеен път за Южна България. Удобни пътища свързват Габрово с околните общински и областни градове в Северна България. Транспортната система, макар и силно амортизирана, играе важна комуникационна роля при осъществяване на икономическите взаимоотношения между значителна част от

северната и южната част на страната. Състоянието на пътната мрежа е един от съществените ограничителни фактори, който затруднява интегрирането на районите помежду им и в европейското пространство, ограничава мобилността на работната сила, понижава достъпа до различни видове услуги. Инфраструктурно развитие ще спомогне за свързването на регионите и ще стимулира регионалната кохезия.

Териториалното развитие на областта, приоритетното развитие на определени стопански отрасли, както и демографската структура на региона, са повлияни и в същото време до известна степен предопределени от неговия климат и релеф.

1.2 Релеф

Габровска област се характеризира с разнообразен полупланински и планински релеф. На север са разположени Севлиеиската и Габровската височини, както и синклиналното плато Стражата, очертано от отвесни варовикови стени, и Севлиеиската котловина от Предбалкана, а на юг – северните склонове на Калоферска, Шипченска и Тревненска планина от Стара планина. В геоморфологично отношение областта попада в обхвата на 2 различни части на Старопланинската област – Предбалкан и Стара планина, която е най-добре изразената планинска верига в рамките на Балканидите. Тя определя и значително голямата средна надморска височина на района (392 м.). Най-високият връх е вр. Росоватец (Караборун) в Стара планина (1970 м).

Релефът на района е силно пресечен и представлява поредица от малки долини, прорязани от дерета и оврази, тесни ридове и била със стръмни склонове. Релефните форми са усложнени от съвременните ерозионни процеси, изразяващи се чрез развитието на склонове, насипи, наноси и терасирания от човешката дейност.

На 25 км югозападно от Габрово се намира местността Узана. Тя заема обширни части от Старопланинската област със средна надморска височина 1120 м, като на отделни места достига и до 1400 м. Отличава се с ясно изразен планински релеф с дълги и стръмни склонове и високи била, които благоприятстват практикуването на зимни спортове, а през лятото осигуряват възможности за познавателен и алтернативен туризъм. Непосредствената и близост с голям промишлен и търговски център, както и богатото историческо минало на града, са предпоставка за бъдещето на Узана като туристически комплекс.

1.3 Климат

Габровска област обхваща средната част на Предбалкана и главната старопланинска верига. Около две трети от територията на областта се отнасят към Предбалкана, представляващ система от ниски и средно високи ридове, в повечето случаи почти успоредни на главната старопланинска верига, които на няколко места са прорязани от главните водни артерии – реките Видима, Росица, Янтра, Дряновска река и др. Това дава хабитус на типичен предпланински релеф, сред които имат място няколко надлъжни долинни разширения и котловини. Най-ниската надморска височина на района е 189 м, а най-високата – 1970 м.

Областта спада към умерено-континенталната климатична подобласт и обхваща части на три от районите и: среден климатичен район от Дунавската равнина, Предбалкански климатичен район и Планински климатичен район. За този район е характерна на студена зима с по-честа и по-интензивна поява на фьон, дължащ се на влиянието на Стара планина и отчасти на хълмистия терен. Това малко увеличава

средните абсолютни максимални температури за януари и броя на топлите дни /с температура, по-висока от 5°C/ общо за трите зимни месеца в сравнение с ниските северни части на Дунавската равнина.

Валежите през този сезон са между 85-140 л/м². Пролетта настъпва сравнително рано – към средата на март. Средната денонощна температура надвишава 5°C, а през първото десетдневие на април – 10°C. Последните пролетни мразове не са често явление и не нанасят значителни щети на културите в момента на вегетация. Валежите през този сезон са средно между 135 и 210 л/м². Поради по-високата надморска височина летните температури са малко-по-ниски от тези за северната част на Дунавската равнина и достигат 22,5–24,0°C /средна температура за юли/. Температурната сума на средните денонощни температури над 10°C е между 3500 и 3800°. Летните валежи са средно между 160 и 250 л/м². По-голяма част от тях пада през първата половина на лятото, докато през втората половина се случват и чести засушавания. Есента е малко-по-топла от пролетта. Първите есенни мразове настъпват към 10-20 октомври. Есенните валежи са между 115 и 165 л/м². Общо взето, влиянието на Стара планина се изразява в относително увеличение на валежите главно за сметка на летните.

Вторият климатичен район се отличава с голямо разнообразие и бързи промени в стойностите на отделните метеорологични елементи поради преобладаването на силно пресечен терен, под непосредственото влияние на Стара планина, отразяващо се на режима на валежите, температурите, облачността и др. За този климатичен район зимата е твърде студена. Средната температура за януари е от минус 1,5 до –3,5°C съобразно с надморската височина. Поради по-ниските температури и по-големите валежи снежната покривка е по-устойчива и по-дълготрайна. Валежите са между 120 и 165 л/кв.м. Пролетта е хладна и настъпва по-късно. Средната денонощна температура се задържа устойчиво над 5°C едва след 20 март. Сумата на пролетните валежи е значително по-голяма, отколкото зимните. Лятото не е горещо – средната температура за юли е от 16,5 до 22,0°C, като по-ниските и стойности са за терените с по-висока надморска височина. Есента е хладна, като валежите през този сезон са значително по-малко от летните. Съчетанието на относително хладното лято с голяма валежна сума определя района като такъв с много добри условия за овлажняване.

Третият климатичен район е характерен със силното понижаване на температурата и увеличаване количеството на валежите и относително по-малката годишна амплитуда. Налице е скъсяване на вегетативния срок на културите за сметка на увеличаване по времетраене и въздействие зима. Характерни са честите и силни ветрове. Бързото изменение на стойността на метеоелементите не се наблюдава само във вертикална посока, но и под въздействие на пресечения релеф.

Изводите, които се налагат от гореизброените показатели са, че регионът е изключително благоприятен за човешкия организъм от климатична гледна точка и е подходящ като територия за възстановителен туризъм. Известни в страната са вече климатолечебните планински курорти Дряново, Трявна, Плачковци, Царева ливада и Люляците, оказващи лечебно въздействие върху заболявания на дихателната система, сърдечно - съдовата система и опорно – двигателния апарат.

Неблагоприятно влияние върху развитието на селското стопанство оказват редица климатични явления, характерни за района – засушавания през вегетационния период, късни пролетни и ранни есенни слани и мразове, температурни инверсии в долинните разширения. Мъглите се проявяват предимно през есенно-зимните месеци, тези части от територията на областта, където има големи промишлени предприятия или населени места.

1.4 Води

Водите са важен елемент на географската среда, който оказва влияние върху останалите елементи, а също върху живота и стопанската дейност на хората. Имат значение за формиране на релефа, оказват влияние на водоснабдеността на селищата, изкуственото напояване, за производство на електроенергия. Водните ресурси са важно условие за икономическото развитие на района.

Управлението на водите на територията на Република България се осъществява на национално и басейново ниво. Речният басейн е основна единица за съвместно управление на повърхностните и подземните води по количество и качество за постигане на устойчиво водоползване и опазване на водите и водните екосистеми. Област Габрово се отнася към Дунавския район с център Плевен, тъй като територията и се разпростира по бреговете на реките Янтра, Паничарка, Синкевица, Жълтешка, Росица, Видима, Тревненска и техните притоци. Дебитът на тези реки е малък. Те имат дъждовно-снежен режим с есенен минимум на оттока и пролетен максимум. Река Янтра е най-голямата от тях. Тя води началото си от Стара планина, с обща водосборна област 7892 км² и дължина 286 км. до вливането си в р. Дунав.

Югозападно от град Габрово е изграден язовир “Христо Смирненски”, който е основен източник на питейна вода за града. Останалите общини изпитват периодичен недостиг на водни ресурси за битово и индустриално потребление, поради неравномерното годишно разпределение на оттока. Довършването на строителството на двата язовира “Бяла” и “Нейковци” би решило трайно този проблем.

1.5 Почви

В сложно съчетание основните фактори на почвообразуване – климат, растителност, релеф, почвообразуващи скали и др. – обуславят голяма пестрота на почвената покривка за една малка територия, която заема Габровска област. Разпространени са почти всички почвени различия на Северна България. Структурата на почвената покривка се отличава с преобладаване на сиви горски почви, плитки сиви горски почви, оподзолени черноземи и тъмносиви горски почви, алувиално-ливадни почви, светлосиви горски почви и др.

Основния почвен фонд на областта е представен от сивите горски почви, заемащи около 72% от територията. Образувани са при условията на преходно континенталния климат и подчертаното влияние на горската растителност (дъб, габър, клен, липа и др.) върху кафяво-червеникави глини, изветрителни продукти на мергели, варовици, карбонатни и безкарбонатни пясъчници и други. Въз основа на главните показатели и свойства (изразеност на процеса на оподзоляване, глинясване, съдържание на органично вещество, почвена реакция и др.) те се подразделят на подтипове: тъмносиви, сиви и светлосиви (глеевидни). В самостоятелна група се отделят плитките сиви горски почви. Сивите горски почви се характеризират с добре диференциран по механичен състав профил. Хумусния хоризонт е маломощен (20-30 см). Общата мощност на профила е 110-150 см. По механичен състав тези почви са средно пясъчливо-глинести в орния хоризонт и тежко-пясъчливо глинести до леко глинести в илувиалния хоризонт. Притежават средна до ниска водопропускливост, висока водозадържаща способност и неблагоприятен въздушен режим. Тъмносивите горски почви в този район се отличават с малко по-високо съдържание на хумус – 2-3%, с по-мощен хумусен хоризонт, с по-слабо

развитие на илувиалния хоризонт и по-слаба текстурна диференциация на профила. Сивите горски почви имат сравнително ниско съдържание на органично вещество, което е с добре изразена диференциация по почвения профил. Около 40% от общото съдържание на хумус е концентрирано в орния хоризонт. Разпределението на общия азот съответства на съдържанието на органично вещество. Реакцията на почвата е предимно средно кисела. Почвите са слабо запасени с усвоим азот и фосфор.

Плитките сиви (светлосиви) горски почви, заемащи най-голяма площ в този район. Образувани са върху пясъчници под действието на широколистна горска растителност. Характерна особеност е плиткият профил. Хумусният хоризонт е маломощен (10-20 см.), с разпрашена структура. Преходно-илувиалния хоризонт е с мощност 20-35 см, с буцеста структура, често осеян със скални включения. Общата мощност на профила е 20-50 см, под който следва твърда скала. Голяма част от тези почви са ерозирани. По механичен състав са средно-песъчливо глинести, но се срещат и по-леки и по-тежки различия. Съдържанието на органично вещество е ниско, реакцията на почвата е средно до силно кисела. Морфологичните, химичните и агрохимичните свойства на сивите горски почви показват, че този тип почви имат ниско естествено плодородие, поради което са подходящи за ограничен брой култури.

1.6 Полезни изкопаеми

Районът на област Габрово е представен от: алувиални отложения, съставени предимно от чакъл и малко пясък, които обаче са негодни за фундиране, но са ценни като инертен материал. Делувиалните отложения в региона са представени от т.нар. делувиални глинени. В Община Габрово има находища на здрави варовици, които са с ограничено разпространение и находища от флиш (долнокреден седимент) с широко разпространение. Полезните изкопаеми са ограничени и по вид и по запаси.

1.7 Биологично разнообразие

България се характеризира с голямо биологично разнообразие, на трето място в Европа (след Испания и Гърция). Районът на Централна Стара планина е един от най-мощните формообразуващи огнища върху силикатна скална основа. Този факт в съчетание с варовиковия (с алкална реакция) Шипченско – Бузлуджански масив, голямата денivelация и почти всички възможни изложения са предпоставка за богатото биологично разнообразие във флората.

Защитените територии, регламентирани със Закона за защитените територии, са в следните категории в съответствие с международната класификация: национален парк, природен парк, резерват, поддържан резерват, природна забележителност, защитена местност. Този закон определя тяхното предназначение, режим на опазването и използването им, както и процедурите за обявяване на защитените територии и промените при тяхното управление като прекатегоризиране, заличаване, увеличение на площта, изменение в режима и др

Защитените територии са чувствителни към натоварване и експлоатация и тяхното стопанско използване е ограничено. Основната функция на всички защитени територии е опазването на природата, на биологичното разнообразие на екосистемите и на естествените процеси, протичащи в тях, макар че в много от тях се допуска известно стопанско използване. Защитените територии представляват не само ограничител в стопанското развитие, но те са и източник на доходи за местното население в контекста на устойчивото развитие.

За областта защитените територии са следните:

Име	Землище	Община	Площ (ха)	Обявено	Цел на обявяването
НАЦИОНАЛНИ ПАРКОВЕ					
НП Централен Балкан	Кръвеник Стоките	Севлиево	3 192	Създаден със заповед на МОС № 843/31.10.1991 г. като Народен парк и прекатегоризиран в Национален със Заповед на МОСВ РД-396 от 15.10.1999г.	Да съхрани завинаги в полза на обществото неповторимата природа на Средна Стара планина и свързаните с нея традиции и поминък
ПРИРОДНИ ПАРКОВЕ					
Природен парк „Българка“	Априлово Етъра Чарково Смирненски Топлиш Плачковци Радевци Станчев хан Престой	Габрово и Трявна	21 772	Заповед на МОСВ № РД 775/09.08.2002	запазване на букови екосистеми, редки и ендемични растителни и животински видове
ПРИРОДНИ ЗАБЕЛЕЖИТЕЛНОСТИ					
„Пещера Бачо Киро“	Дряново	Дряново	0,5	Заповед №2810/10.10.1962г. на ГУГ при МС	Запазване на характерна фауна
„Езеро Беляковец“	Здравковец	Габрово	13,2	Заповед № 233/04.04.1980 г. на КОПС при МС	езеро
„Скален венец“ – м. „Мъхнатите скали“	Плачковци	Трявна	7,4	Заповед № 689/22.07.1987 г. на КОПС при МС	скални образувания
„Виканата скала“	Плачковци	Трявна	0,5	Заповед № 995/21.04.1971 г. на МГПП	опазване на скален феномен
ЗАЩИТЕНИ МЕСТНОСТИ					
„Махченица-Йововци“	Плачковци	Трявна	63,8	Заповед №345/17.05.1979 г. на КОПС при МС	опазване на вековни букови гори във вододайната зона на гр. Трявна;
„Батошевски манастир“	с. Стоките	Севлиево	33	Заповед №357/09.02.	опазване на характерни букови

				1973 г. на МГОПС	гори в района на манастира
„Дедерица”	с. Крушево	Севлиево	199,3	Заповед №2107/20.12. 1984 г. на КОПС при МС	опазване на характерен горски ландшафт във водосбора на яз. „Ал. Стамболийски”
“Дряновски манастир”		Дряново	311,6	Заповед №357/09.02. 1973г. на МГОПС	опазване на горите в района на манастира
Защитена местност „Люляците”	с. Трънето	Габрово	58,3	Заповед №852/10.08. 1983г. на КОПС при МС	опазване на букови гори в района на курорта „Люляците”
Защитена местност „Соколски манастир”	Габрово	Габрово	75,5	Заповед №357/09.02. 1973г. на МГОПС	опазване на букови гори в района на манастира
Защитена местност „Столица”	Плачковци	Трявна	1,7	Заповед №689/22.07. 1987г. на КОПС при МС	опазване на вековни букови дървета
Защитена местност „Лафтин”	Кормянско	Севлиево	18	Заповед №2109/20.12. 1984г. на КОПС при МС	опазване на скални местообитания на птици
Защитена местност „Варените”	Млечево	Севлиево	6,1	Заповед №198/19.03. 1981г. на КОПС при МС	опазване на вековна букова гора;
Защитена местност „Лъгът”	Батошево	Севлиево	0,9	Заповед №16/08.01.1981г. на КОПС при МС	опазване на вековна дъбова гора
Защитена местност „Находище на хвойна”	Шумата Батошево	Севлиево	0,8	Заповед №16/08.01. 1981г. на КОПС при МС	опазване естествено находище на обикновена хвойна
Защитена местност „Бостанчетата”	с. Боженци	Габрово	0,3	Заповед №1141/15.12.1981г. на КОПС при МС	опазване на вековна букова гора;
Защитена местност „Студен кладенец”	Станчев хан	Трявна	63	Заповед №25/02.01. 1989г. на КОПС при МС	опазване на характерна букова растителност
Защитена местност „Боженци”	с. Боженци	Габрово	245	Заповед №4526/17.11. 1975г. на МГОПС	опазване на характерна смесена широколистна гора;

Националният парк “Централен Балкан” (II категория съгласно Международен съюз за опазване на природата и природните ресурси - IUCN) е третата по големина защитена територия в България (71 669,5 ха). Той се простира в посока изток-запад на около 85 км, обхващайки ивица със средна ширина около 10 км по най-високата част на Стара планина, като най-ниско границата му слиза до 550 м н.в. Паркът е обявен през 1991 г. и включва гори и високопланинската безлесна зона, като в него се намират 9 природни резервата (I категория по IUCN), които заемат над 28% от територията му. Паркът се разполага на територията на 8 общини и 32 кметства. Точните граници са определени със Заповед № 396/15.10.1999 г. (Държавен вестник, брой 28/04.04.2000 г.). На територията на Област Габрово площта включена в пределите на парка е 3 192,4 ха (Община Севлиево – кметства: с. Кръвеник, с. Стоките, 2 687,8 ха. горски фонд и 504,6 ха. високопланински ливади и пасища)

Резерват “Пеещи скали” (Заповед за обявяване №502/11 юли 1979 г., площ -1 465,7 ха.) е разположен в североизточната част на НП ”Централен Балкан” по северните склонове на Средна Стара планина и включва левите начални притоци на р. Росица. Цел на обявяването е да бъдат запазени естествените букови гори, характерни за района субалпийски местообитания, богати на ендемични и редки видове растения и специфичните за водосбора на р. Росица флора и фауна.

След създаването на Дирекцията на парка институцията се развива и утвърждава като регионален орган на Министерството на околната среда и водите.

За целите на управлението се поддържа **Географска информационна система**. Създадена е значителната част от необходимата **инфраструктура на терен** – административна (граници, обозначения за режимите, входове и т.н.), информационна (табла и табели, даващи информация за парка и за режимите от плана за управление), посетителска (места за отдих и т.н.); започнало е изграждането и на интерпретативна инфраструктура.

Създадена е и система за **мониторинг на биологичното разнообразие** и се разработват и прилагат методики за различните видове и хабитати.

Националният парк все повече се утвърждава като **туристическа атракция** – израз на международното признание за високите стандарти на управление на парка по отношение на опазването на дивата природа и развитието на туризма в региона, е завоюваният PAN Parks сертификат и приемането на Парка за пълноправен член на едноименната Европейска мрежа от висококачествени защитени територии, което от своя страна дава нов тласък на развитието. Работата с местните общности в тази насока бележи значителни успехи и дава възможност паркът да се утвърди като съвременна и развиваща се институция.

Горският фонд на защитената територия в **Природен парк ”Българка”** е 80,2% от общата му площ, основно бук. Той е основен дървесен вид и формира няколко растителни съобщества представляващи интерес както за родната природозащита, така и за Общоевропейската екологична мрежа – НАТУРА 2000.

До сега екипа на Дирекцията на ПП ”Българка” е установил над 1380 растителни вида, от тях в Червената книга на Р.България фигурират 32 вида в категориите рядък и защитен. Български ендемити - 10 вида и един подвид, от които 3 са локални ендемити, т.е. видове, които се намират само на територията на Централна Стара планина (като отделен флорестичен район). Балканските ендемити установени за сега са 37 вида, а под защита на Закона за биологичното разнообразие - 22 вида. В Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернската конвенция) - 4 вида. Установени са и 14 реликтни вида (съхранили се до сега от минали геологични

епохи). Територията е изключително богата на лекарствени, етерично-маслени растения, диворастящи плодове и ядливи гъби.

Във фаунистично отношение територията попада в зоната на Европейската фауна – Старопланински район. Разнообразието на гръбначни и безгръбначни представители на фауната е много голямо. До сега са установени 9 животински вида попадащи в Червената книга на Р.България том II. Срещат се представители на едрите бозайници, обект на ловен интерес.

ПП "Българка" обхваща една не голяма част от територията на Област Габрово (общини Габрово и Трявна) със сравнително голяма надморска височина - 940 м. Анализът на научните данни налага извода, че разнообразният релеф, голямата денivelация, почвено – климатичните условия и не на последно място сравнително слабото антропогенно въздействие върху околната среда са предпоставка за сравнително добре запазено и богато биологично разнообразие.

1.8. Състояние на околната среда

Качество на атмосферния въздух (КАВ)

Данните от контрола през последните години (от 2000 до 2004 г.) показват следното:

- **прах** – всички проби са в границите на пределно допустимата концентрация – средно денонощна. По отношение на емисиите на предприятията през зимните месеци до 2005 г. епизодично се наблюдава превишение на нормите за допустими емисии на прах до 6,6 пъти от паровите централи на "Топлофикация Гб" ЕАД, ТЕЦ.

- **серен диоксид** – анализирани са общо 3756 проби – всички в границите на средночасовата норма. По отношение на емисиите на предприятията през зимните месеци до 2005 г. епизодично се наблюдава превишение на нормите на допустими емисии на серни оксиди до 1,5 пъти от паровите централи на "Топлофикация Гб" ЕАД

- **азотен диоксид** – от анализираните 3756 проби, няма такива които да превишават границите на средночасовата норма.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИМИСИОННИЯ КОНТРОЛ ОТ СТАЦИОНАРЕН ФОНОВ ПУНКТ ЗА МОНИТОРИНГ В ГР.ГАБРОВО

Година Замърсители	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	05. 2004 г.
азотен диоксид	871 проби в границите	846 проби в границите	864 проби в границите	726 проби в границите	449 проби в границите
серен диоксид	871 проби в границите	846 проби в границите	844 проби в границите	726 проби в границите	449 проби в границите
прах	224 проби – 1 проба с превишение 1,4 пъти границите	191 проби в границите	197 проби в границите	181 проби в границите	104 проби в границите

Води

При преминаването си през гр. Габрово е р. Янтра е категоризирана като приемник II категория, чиято чистота се наблюдава и контролира от РИОСВ – В. Търново и Басейнова дирекция - Плевен. На Габровска територия са определени 2 бр. пунктове от НАСЕМ (национална автоматизирана система за екологичен мониторинг) за контрол

качеството на повърхностните води на р. Янтра (като хидробиологичен мониторинг), които се намират при кв. Ябълка и след ПСОВ – Габрово. Мониторингът на качествата на речните води обхваща общо 33 физико-химични показатели. По програмата на РИОСВ пробонабиранията от пунктовете са ежемесечни. Анализът на данните от мониторинга от 2000 до 2004 г. показва, че водите на р. Янтра: в пункта след ГПСОВ отговарят на нормите за III категория водоприемник; в нормите за проектната си категоризация е пункта при кв. Ябълка. Повърхностните води на притоците на р. Янтра не подлежат на мониторинг.

Отпадъци

Пречистването на отпадните води от гр.Габрово е двустепенно – включва механично и биологично пречистване, в резултат на което се генерират отпадъци и утайки.

Отпадъците от грубите и фините решетки при входа на ПСОВ и от пясъкозадържателя се събират в контейнери и се извозват до градското сметище.

Утайките се припомпват на изсушителни полета, където протичат естествени процеси на самоочистване, минерализиране и изсушаване. Изсушените утайки се депонират на място, класифицирани са като неопасен отпадък в РИОСВ - В.Търново.

На строящото се Регионално депо в гр. Севливо са предвидени и се изграждат клетки за опасни отпадъци.

Година	От решетки		От пясъкозадържател		От изсушителни полета	
	т	м ³	т	м ³	т	м ³
1999	245	310	318	212	990	1100
2000	232	310	255	170	990	1100
2001	232	310	240	160	900	1000
2002	232	310	240	160	900	1000
2003	232	310	240	160	900	1000

Проблеми: На територията на Габровска област няма отредена площ за депониране на опасни отпадъци – един много наболял въпрос.

Изводи: На областно ниво да се предложи площадка и изгради едно депо за опасни отпадъци за цялата област.

По отношение на болничните отпадъци, генерирани на територията на Област Габрово (по данни от МБАЛ “Д-р Тота Венкова”) през периода от 2000 до 2004 г. се забелязва тенденция към тяхното постепенно нарастване:

Болнични отпадъци	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.
Количество (кг.)	88000	96000	98200	100478	103276

Този факт до известна степен може да се обясни като се разгледа състава на болничните отпадъци (включващ опасни отпадъци, като: телесни части и органи, банки кръв и кръвни продукти, превръзки, марли, гипсови отливки, лекарствени продукти с изтекъл срок на годност, и др. и битови отпадъци) и общата здравна картина на територията на Община Габрово - характеризираща се с висок процент застаряващо население, респективно висок процент на заболяемост и травматизъм.

Градското сметоразтоварище на областния град е разположено на 7 км северозападно от гр. Габрово, в м.Равнището, землище с. Гръблевци, Община Габрово.

Депото е пуснато в експлоатация през 1984 г. с проектна площ 128,741 дка, изградено е по проект, но е с незавършено водоснабдяване, електрифициране, битова сграда, липсва кантар, дренажна, газоотвеждаща система и т.н., т.е. то не отговаря на изискванията на Наредба №9 / 24.08.2004г. за условията и реда за изграждане и експлоатация на депа за отпадъци. Във връзка с това габровска общинска администрация заедно с оператора на действащото депо (ф-ма “Благоустройство” ЕООД) предприеха мерки насочени към подобряване на неговото състояние и привеждането му в съответствие с новите екологични нормативни изисквания. Тъй като депа които не отговарят на тези изисквания предстои да бъдат закрити, както следва: депа за неопасни отпадъци – срок 16 юли 2009 г.; депа за опасни отпадъци – срок 31 декември 2006 г. и депа с преходен период – срок 31 декември 2014 г. Във връзка с гореизложеното е направена актуална геодезична снимка на действащото до момента Габровско депо, обстойна оценка на досегашното му състояние и прогноза за крайния му срок на експлоатация. Към депото са включени допълнително прилежащи терени в размер на 11,504 дка с цел неговото разширение. През 2003 г. е подготвено инвестиционно предложение за реконструкция и модернизация на съществуващото депо за ТБО и превръщането му регионално за нуждите на Общините Габрово и Трявна, с цел оптимално регионално решаване на проблема с твърдите битови отпадъци на високо техническо ниво при спазване на санитарно-хигиенните и екологични нормативни изисквания за опазване на околната среда. Цитираното инвестиционно предложение е включено в Актуализирания план за действие към Националната програма за управление на отпадъците на МОСВ, във връзка с него (инвестиц. предложение) е изготвен Доклад за ОВОС и е издадено положително Решение №ВТ 01-01/2004 г. по оценка въздействието на обекта върху околната среда от РИОСВ – В. Търново /на основание чл.99 ал.2 от Закона за опазване на околната среда/. През 2005 г. предстои изготвянето на технически проект, издаване на виза от гл. архитект и подготвянето на документи необходими за издаване на комплексно разрешително за бъдещото регионално депо (съгласно чл.117 от ЗООС), без които е невъзможно да започне неговото строителство.

Разпръснатостта на малките населени места, минималния брой жители, както и неподходящите по вид пътища до тях правят изключително трудно въвеждането на организирано сметосъбиране и сметоизвозване в тези райони. В същото време в стихийен процес се превърна замърсяването на земята, поречията и горите с твърди битови, строителни и производствени отпадъци, в резултат на неправомерни изхвърляния.

За област Габрово общата площ на нерегламентираните сметища е 288 дка, която се разпределя по общини така: Габрово -120 дка.; Севлиево -118 дка.; Дряново – 18 дка.; Трявна – 32 дка.

Проблеми:

- използваната стара и амортизирана техника, непритежаваща необходимата икономическа и екологична ефективност;
- недостатъчния брой съдове за смет и тяхното състояние;
- лошото техническо състояние на цялата пътна мрежа в Общината;
- липсата на организирана система за разделно събиране на твърди битови отпадъци;
- липсата на предприятия на територията на Област Габрово за рециклирането на стъкло и голямото разнообразие от пластмасови отпадъци;
- релефът на територията на Област Габрово – хълмист, силно начупен, пресечен от множество реки – обуславящи дълги, тесни и стръмни улици, които допълнително затрудняват дейностите по сметоизвозване;

- ограниченият бюджет в общините – през последните 5-6 години и закрития Общински фонд за опазване на околната среда, съгласно изменение в Закона за държавния бюджет на Република България от края на 2001 г.;
- сравнително ниската екологична информираност на населението.

Шум

Данните показват, че от 2000 год. средните стойности на шумовите нива се задържат трайно в три диапазона: 63 – 67 дБА; 68 – 72 дБА; 73 – 77 дБА, като преобладава диапазон 68 – 72 дБА.

Година	Общ брой пунктове	в дБ/А/						
		Под 58	58 - 62	63 - 67	68 - 72	73 - 77	78 - 82	Над 82
2000	25	-	-	2	18	5	-	-
2001	25	-	-	2	14	9	-	-
2002	25	-	-	2	16	7	-	-
2003	25	-	-	4	15	6	-	-
2004	25	-	-	10	14	1	-	-

От 2000 година се наблюдава трайна тенденция на повишаване на средното превишение на допустимите нива на шум като цяло за града и по функционални зони. Увеличеният трафик на транспортни средства (в голямата си част амортизирани), недобрата пътна настилка създават условия за допълнително увеличение нивото на шума. Изключение прави индустриалната зона. През 2004 г. се регистрира лек спад на замерените нива. Използването на различна методика на замерване в сравнение с предходните години вероятно дава известно отражение върху получените стойности на шумовите нива.

СРЕДНО ПРЕВИШЕНИЕ НА ДОПУСТИМИТЕ НИВА НА ШУМ ПО ФУНКЦИОНАЛНИ ЗОНИ КАТО ЦЯЛО

Функционални зони	2000 год.	2001 год.	2002 год.	2003 год.	2004 год.
ΔLA-превишение за града	9,4dB	9,7dB	10,1dB	11,3dB	9,3dB
ΔLA-превишение за обекти в близост до магистрали и улици с интензивно движение	12dB	12,3dB	12,1dB	11,4dB	10,4dB
ΔLA-превишение за квартали далеч от главни улици	10,9dB	11,4dB	12,3dB	11,6dB	9,2dB
ΔLA-превишение за индустриални зони	0,5dB	0,64dB	0,92dB	-0,2dB	-0,17dB

Този сложен и многообразен проблем изисква провеждане на редица комплексни мероприятия; архитектурно благоустройствени, технически, транспортни, организационни и др.

Основни изводи:

От 1990 година се наблюдава трайна тенденция на повишаване на средното превишение на допустимите нива на шум като цяло за града и по функционални зони с изключение на индустриалната зона.

Основни насоки за дейности:

1. Да се удължат линиите на тролейбусния транспорт в областния град, който е по екологосъобразен и по безшумен от автобусния.
2. Да се ускори изграждането на обходния западен път за гр.Габрово.
3. Да се осигурят средства за поддържане на пътната настилка, за изграждане на високостеблено или друг тип екраниране и т.н.
4. Да не се допуска движение по улиците на амортизирани превозни средства създаващи повишаване на шумовите нива.

Изводи:

- Територията на областта като цяло е със съхранена околна среда;
- Основните екологични параметри в област Габрово са в допустимите стойности;
- Основни източници на замърсяване на въздуха, почвите и водите са автомобилния транспорт, част от промишлените предприятия, торове и препарати за растителна защита, битовите отпадъци;
- Сериозен проблем в областта е липса на пречиствателни станции (за питейни и отпадни води) почти във всички малки населени места в областта и курорта “Узана”;
- Край населените места има голям брой нерегламентирани сметища, които оказват неблагоприятно влияние върху компонентите на околната среда;
- Значителна част от техниката за сметосъбиране и сметоизвозване е остаряла, а в отделни селища и недостатъчна;
- Създаване на местни мониторингови пунктове за измерване параметрите на околната среда;
- На територията на областта има богато биоразнообразие. Добре съхранени и защитени са характерните за областта редки растителни и животински видове.

Образование по околна среда

Екологичният информационен и образователен център към РИОСВ – Велико Търново е създаден с цел улесняване достъпа на гражданите до екологична информация, повишаване на тяхната екологична култура и образование, насърчаване на участието им в процесите на вземане на решения, касаещи околната среда. Той изпълнява дейности, описани в Програма за работа с обществеността, която се изработва всяка година и е насочена към обществените институции, бизнес и академични среди, неправителствени организации, учащи се и медиите

Кметове и еколози на общини вземат участие в международни срещи, организирани от РИОСВ за прилагане на европейското екологично законодателство.

От 1990 г. **катедра “Химия” на ТУ-Габрово** започна обучението на студенти от всички специалности по дисциплината “Инженерна екология и защита на населението” (ИЕЗН). С решение на Академичния съвет от 1993 г. дисциплината ИЕЗН беше заменена с “Инженерна екология” (ИЕ). През 1992 г. с държавна поръчка на ТУ-Габрово се разкрита специалност “Техника и технологии за опазване на природната среда”. С решение на Академичния съвет на ТУ-Габрово от учебната 1997/98 г. се извършва обучение на студенти в специалност “Екология и опазване на околната среда”. От учебната 2002/2003 г. започна прием по акредитираните специалности “ТЕХНИКА И ТЕХНОЛОГИИ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА” за образователно-квалификационна степен “бакалавър” и “ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И КОНТРОЛ НА

ЗАМЪРСЯВАНЕТО В ИНДУСТРИЯТА” образователно-квалификационна степен “магистър”

За реализация на мисията пред катедрите отговарящи за специалности “ТТООС” и “ПКЗИ” стоят следните главни цели: подготовка на специалисти в делегираните области; разработване и прилагане на учебна документация, гарантираща изпълнението на мисията и актуализираща се с изискванията на съвременното; извършване на следдипломна квалификация и преквалификация; организиране и провеждане на научно-изследователска, консултантска, експертна и внедрителска дейност; участие в обучението на студенти от другите специалности и факултети на ТУ.

Образователните цели, поставени пред специализация “ПКЗИ” към специалност “ТТООС” (уникална за страната), напълно кореспондират с:

- основната стратегическа цел на политиката по опазване на околната среда на Република България за съхраняване качеството на околната среда в екологично чистите райони на страната и подобряване на състоянието ѝ в увредените и замърсени райони;

- изискванията на Закона за висшето образование пред Висшите училища да се поставят обществено приемливи цели;

- изискванията на Закона за опазване на околната среда – Държавната политика по опазване на околната среда да се интегрира в секторните политики, образование и др.

Редица отрасли създават сериозни екологични проблеми и за тяхното разрешаване в региона и страната нуждата от специалисти, завършили специалности “ТТООС” и “ПКЗИ”, е осезаема.

Акцентът на целите и задачите на обучението по специалност “ПКЗИ” е поставен върху подготовката на МАГИСТРИ, за да се отговори на нуждите на страната и региона от кадри за извършване на изследвания в областта на екологията, а в следствие и за подготовка на докторанти

2. Анализ на процесите и тенденциите в икономиката на Габровска област

2.1. Икономическо развитие на областта. Малки и средни предприятия

Икономическото развитие на област Габрово през последните години се характеризира с общите белези на икономическото развитие на страната като цяло. Почти във всички сектори на стопанството приключиха процесите по реструктуриране и приватизация на съществуващите държавни предприятия. През 2003 година в област Габрово с активна стопанска дейност са били 5 410 предприятия и фирми. Основната част от тях – 4 651 (90,5%) са микро предприятия с до 10 заети лица.

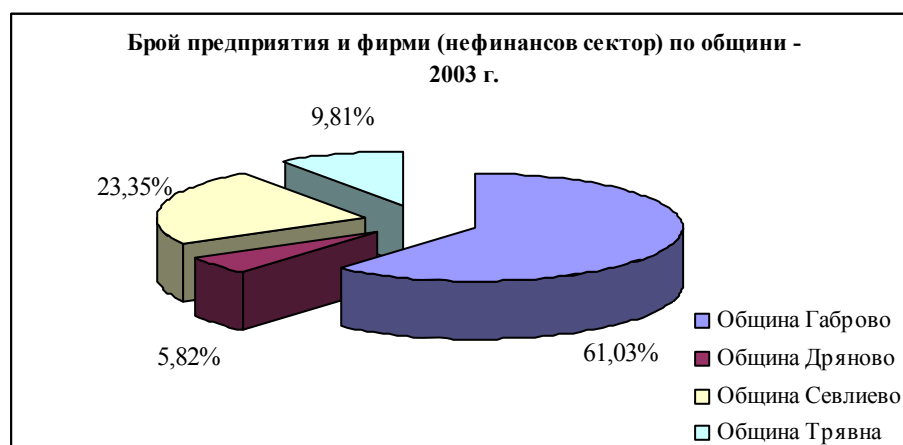
В отрасъл “Селско и горско стопанство” активна стопанска дейност са развивали 102 кооперации и фирми, в областта на индустрията те са 1167 и най-голям е броят на фирмите извършвали услуги – 3871.

Преобладаващ е дялът на частният сектор 98,99%. В сравнение с 1999 година се забелязва тенденция на намаляване броя на предприятията и фирмите в обществения сектор с 60% и увеличаване броя на предприятията и фирмите в частния сектор – с 9,47%. От общия брой фирми, функционирали през 2003 година само 52 са в обществения сектор.

БРОЙ ПРЕДПРИЯТИЯ И ФИРМИ (НЕФИНАНСОВ СЕКТОР) ПО ФОРМА НА СОБСТВЕНОСТ

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Област Габрово					
Общо	4728	5236	5298	5063	5140
Обществен сектор	80	78	64	56	52
Частен сектор	4648	5158	5234	5007	5088
Община Габрово					
Общо	2860	3135	3156	3049	3137
Обществен сектор	46	42	32	31	26
Частен сектор	2814	3093	3124	3018	3111
Община Дряново					
Общо	307	324	319	321	299
Обществен сектор	7	9	7	6	6
Частен сектор	300	315	312	315	293
Община Севлиево					
Общо	1056	1254	1275	1165	1200
Обществен сектор	18	18	17	15	14
Частен сектор	1038	1236	1258	1150	1186
Община Трявна					
Общо	505	523	548	528	504
Обществен сектор	10	11	9	6	6
Частен сектор	495	512	539	522	498

Източник: ТСБ-Габрово

Източник: ТСБ-Габрово

Нетните приходи от продажби реализирани през 2003 година от стопанските субекти като цяло в областта възлизат на 1200,6 млн. лева, от които 1164,8 млн. лева (97,0%) са от частния сектор. Делът на частния сектор спрямо 1999 година се увеличава с 13,3 пункта.

Най-голям е делът на нетните приходи от продажби на община Габрово. За 2003 година той е 52,5%. На второ място е община Севлиево – 40,3%. Общините Трявна и Дряново заемат по-нисък относителен дял – съответно 3,9% и 3,3%. В сравнение с 1999 година се увеличава делът на общините Габрово, Севлиево и Дряново – съответно с 1,6; 1,5 и 0,6 пункта, а намалява този на община Трявна с 3,6 пункта.

Най-много приходи са реализирани в индустрията, която обхваща отраслите “Добивна промишленост”, “Преработваща промишленост”, “Снабдяване с електроенергия, газ и вода” и “Строителство”. За 2003 година те са на стойност 701,3 млн. лева или 58,4% от общия им размер. В сферата на услугите приходите са 481,6 млн. лева с относителен дял 40,1%. Най-нисък е делът на аграрния сектор - 1,5%.

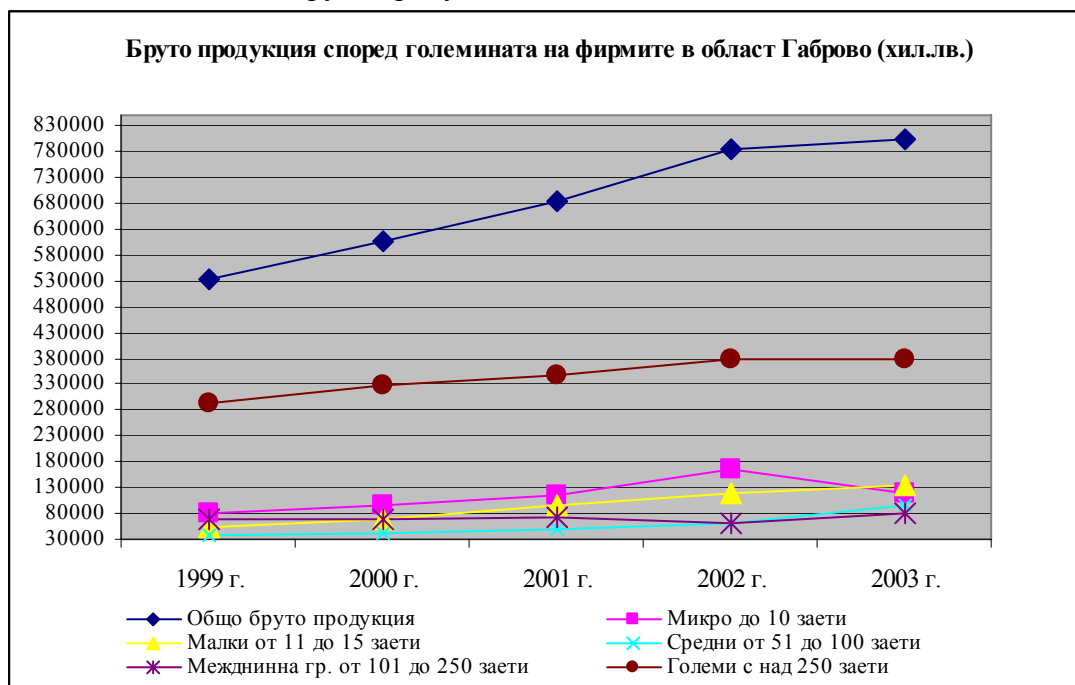
ФИРМИ И ПРЕДПРИЯТИЯ (НЕФИНАНСОВ СЕКТОР) ПО ГОЛЕМИНА В ОБЛАСТ ГАБРОВО - ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ

	1999		2000		2001		2002		2003	
	Общо	Отн. дял -%	Общо	Отн. дял -%	Общо	Отн. дял -%	Общо	Отн. дял -%	Общо	Отн. дял -%
Брой единици										
Всички единици	4728	100,0	5236	100,0	5298	100,0	5063	100,0	5140	100,0
Микро до 10 заети	4387	92,8	4858	92,8	4888	92,3	4629	91,4	4651	90,5
Малки от 11 до 50 заети	226	4,8	264	5,0	289	5,5	314	6,2	364	7,1
Средни от 51 до 100 заети	49	1,0	49	0,9	53	1,0	58	1,1	69	1,3
Междина група от 101 до 250	36	0,8	40	0,8	43	0,8	36	0,7	33	0,6
Големи с над 250 заети	30	0,6	25	0,5	25	0,5	26	0,5	23	0,4

Източник: Районите, областите и общините в България 2003, НСИ

В структурата на областната икономика, проследявайки фирмите и предприятията по големина, се забелязва относително постоянен дял на микро предприятията 92,8% – 90,5% от общият брой. Същевременно най-голям относителен дял при формиране на

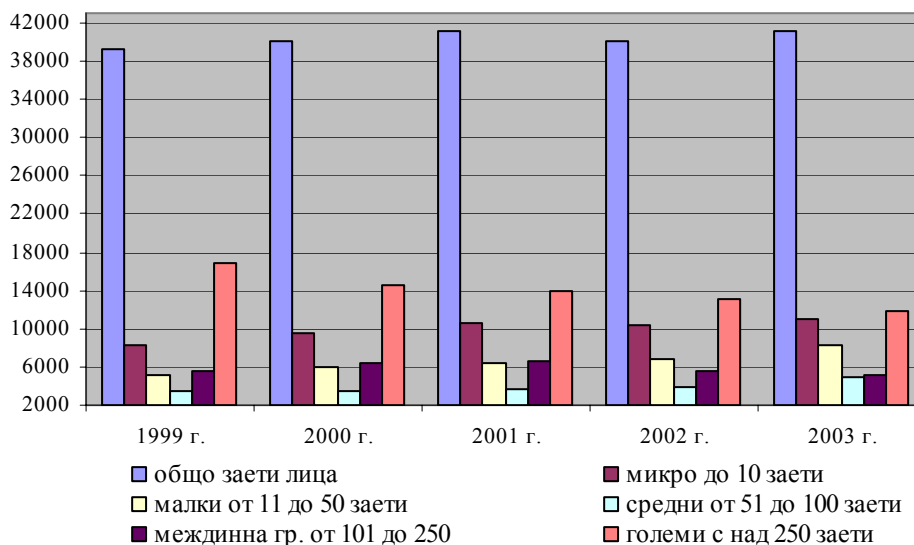
бруто продукцията имат големите фирми с над 250 заети. През 2003 г. те формират 47% - 377 717 хил. лв от общата бруто продукция за областта.

Източник: Районите, областите и общините в България 2003, НСИ

Анализирайки пет годишният период 1999 г. – 2003 г. се забелязва тенденция на намаляване заетите лица в големите фирми. Това се дължи на реструктурирането на големите фирми и създаването на по-малки от една страна, а от друга на обявяване на някои от тях в несъстоятелност и в ликвидация. Същевременно заетите лица в микро и малките фирми се увеличават, като през 2003 г. техният относителен дял е съответно 26,8% и 19,9% от общият брой заети за област Габрово.

Заети лица според големината на фирмите

Източник: ТСБ-Габрово

ФИРМИ И ПРЕДПРИЯТИЯ (НЕФИНАНСОВ СЕКТОР) ПО ГОЛЕМИНА В ОБЛАСТ ГАБРОВО – ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЛИ

	1999		2000		2001		2002		2003	
	Общо	Отн. дял- %	Общо	Отн. дял- %	Общо	Отн. дял- %	Общо	Отн. дял- %	Общо	Отн. дял- %
	Бруто продукция – хил. левове									
Всички единици	532670	100,0	604558	100,0	681995	100,0	785634	100,0	804349	100,0
Микро до 10 заети	79738	15,0	95997	15,9	114639	16,8	165095	21,0	118542	14,7
Малки от 11 до 50 заети	54396	10,2	70436	11,7	93971	13,8	119326	15,2	133253	16,6
Средни от 51 до 100 заети	38275	7,2	40256	6,7	50771	7,4	61511	7,8	94674	11,8
Междинна гр.от 101 до 250	66773	12,5	68699	11,4	73608	10,8	61861	7,9	80163	10,0
Големи с над 250 заети	293488	55,1	329170	54,4	349006	51,2	377841	48,1	377717	47,0
	Нетни приходи от продажби - хил. левове									
Всички единици	747414	100,0	889083	100,0	1005053	100,0	1171761	100,0	1200573	100,0
Микро до 10 заети	217889	29,2	272036	30,6	300042	29,9	376910	32,2	310001	25,8
Малки от 11 до 50 заети	104615	14,0	139145	15,7	173028	17,2	230478	19,7	268916	22,4
Средни от 51 до 100 заети	52830	7,1	45556	5,1	54908	5,5	67667	5,8	106856	8,9
Междинна гр.от 101 до 250	72229	9,7	83544	9,4	100726	10,0	92967	7,9	111506	9,3
Големи с над 250 заети	299851	40,1	348802	39,2	376349	37,4	403739	34,5	403294	33,6
	Заети лица									
Всички единици	39211	100,0	40027	100,0	41114	100,0	39922	100,0	41122	100,0
Микро до 10 заети	8225	21,0	9549	23,9	10601	25,8	10452	26,2	11019	26,8
Малки от 11 до 50 заети	5185	13,2	5897	14,7	6456	15,7	6862	17,2	8193	19,9
Средни от 51 до 100 заети	3463	8,8	3551	8,9	3604	8,8	3921	9,8	4967	12,1
Междинна гр.от 101 до 250	5476	14,0	6376	15,9	6544	15,9	5533	13,9	5098	12,4
Големи с над 250 заети	16862	43,0	14654	36,6	13909	33,8	13154	32,9	11845	28,8
	Материални дълготрайни активи - хил. левове									
Всички единици	317322	100,0	376476	100,0	411435	100,0	451012	100,0	521874	100,0
Микро до 10 заети	26149	8,2	31819	8,5	41498	10,1	61509	13,6	69366	13,3
Малки от 11 до 50 заети	26623	8,4	43427	11,5	53049	12,9	73670	16,3	97532	18,7
Средни от 51 до 100 заети	22249	7,0	32432	8,6	34740	8,4	42775	9,5	60641	11,6
Междинна гр.от 101 до 250	33023	10,4	40343	10,7	46795	11,4	47637	10,6	55816	10,7
Големи с над 250 заети	209278	66,0	228455	60,7	235353	57,2	225421	50,0	238519	45,7

Източник: Районите, областите и общините в България 2003, НСИ

Изчисленията на Брутната добавена стойност (БДС) по области в България започват през 1998 год., когато Националният статистически институт възприема методиката на EUROSTAT за изчисляване на регионална БДС. За Габровска област отнесена към другите области и средно за страната имаме следната статистика:

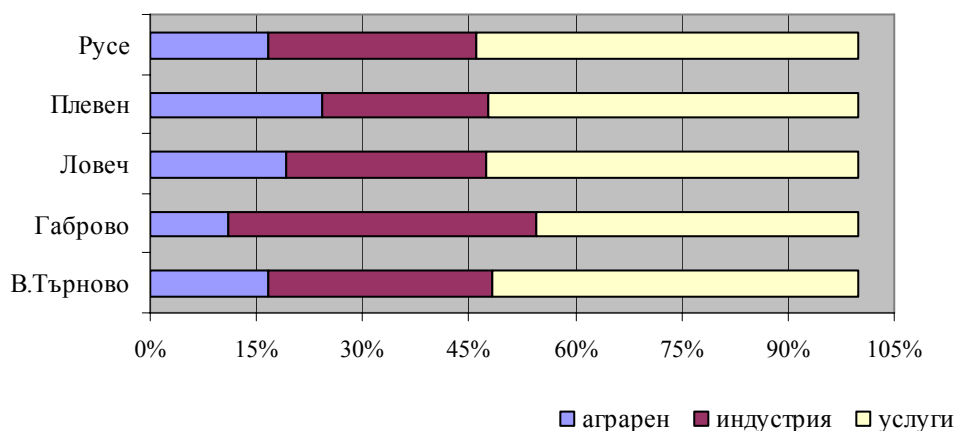
**БРУТЕН ВЪТРЕШЕН ПРОДУКТ И БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
ПО ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРИ ЗА 2002 Г. ПО РАЙОНИ ЗА ПЛАНИРАНЕ И ОБЛАСТИ**

Райони за планиране и области	БДС по икономически сектори			БДС, хил.лв.	БВП, хил.лв.	БВП на човек, лв.
	Аграрен	Индустрия	Услуги			
България	3459494	8288804	16777487	28525785	32335083	4109
Северозападен	372639	498783	818618	1690040	1915726	3638
Северен централен	675466	1124714	1925052	3725232	4222695	3559
Велико Търново	154982	290616	480280	925878	1049519	3618
Габрово	58304	227892	238230	524426	594457	4193
Ловеч	95985	141749	264207	501941	568970	3412
Плевен	224052	215843	482790	922684	1045898	3242
Русе	142143	248614	459545	850302	963850	3632
Североизточен	762477	865997	2339468	3967941	4497815	3463
Югоизточен	380079	613779	1365319	2359177	2674218	3380
Южен централен	871023	1859326	3010909	5741258	6507938	3316
Югозападен	397810	3326205	7318122	11042137	12516691	5952

Източник: Районите, областите и общините в България 2003, НСИ

През 2002 г. стопанските субекти в област Габрово реализираха брутна добавена стойност за 524 426 хил. лв. по текущи цени. Най-голям принос има секторът на услугите, който създава 45,43 % от добавена стойност за областта.

Секторна структура на БДС по области в СЦПР

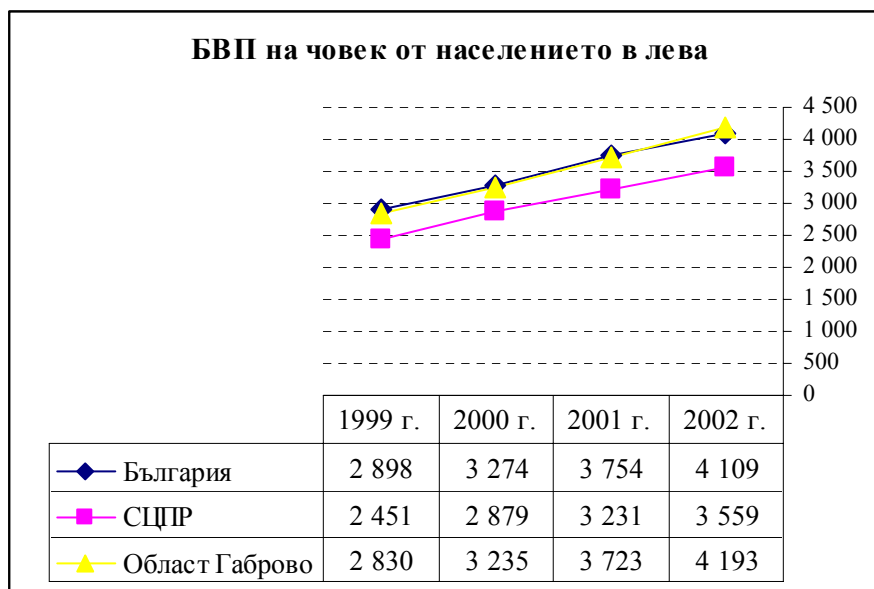

Източник: Районите, областите и общините в България 2003, НСИ

През последните години икономическият растеж в България е положителен, като темпът на нарастване е около 4% годишно. Относителният дял на БВП, създаден в

Северен централен район за планиране е 13,06% от националния БВП. Северният централен район е четвърти по принос в националния БВП. При създаването на БВП в СЦПР относителният дял на област Габрово е 14,01%.

Равнището на икономическо развитие, измерено с показателя БВП на човек от населението показва, че през целия наблюдаван период област Габрово е с по-висок БВП от този за Северен централен район. В сравнение обаче с този средно за страната от 1999 до 2001 година той е на малко по-ниско равнище, но през 2002 година същият е по-висок с 84 лева.

Източник: ТСБ-Габрово

ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ НА ТРУДА (БРУТНА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ НА 1 ЗАЕТ)
(левове)

	1999 г.	2000 г.	2001г.	2002 г.
България	13 184	14425	15 508	16 489
Северен централен район	11 619	12965	13 869	15 041
Област Габрово	9 900	10 973	11 566	13 095

Източник: ТСБ-Габрово

ОПЕРАТИВНА РЕНТАБИЛНОСТ НА СТОПАНСКИТЕ ЕДИНИЦИ (НЕФИНАНСОВ СЕКТОР)

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Област Габрово	5,57	4,09	3,29	2,74	2,05
Габрово	2,98	3,45	3,38	2,49	1,64
Дряново	- 3,91	- 2,36	2,33	0,17	- 3,17
Севлиево	15,66	9,85	3,85	4,75	4,02
Трявна	4,88	- 1,9	- 3,66	- 4,41	- 8,24

Източник: ТСБ-Габрово

Забележка: За изчисляване на оперативната рентабилност е използвана информацията от годишния "Отчет за приходите и разходите на предприятията", като финансовия резултат (разликата между "Приходи от дейността" и "Разходи за дейността") е съотнесен към "Нетните приходи от продажби".

Инвестиции - Настъпилите структурни промени в икономиката и установяването на пазарни условия влияят положително върху инвестиционната активност на стопанските субекти. Разходите за придобиване на дълготрайни материални активи през периода 1999-2003 година в областта бележат тенденция на нарастване – от 65,3 млн. лева на 100,5 млн. лева.

През разглеждания период не се променят вече установените съотношения на икономическите сектори в областта. Инвеститорите насочват усилията си предимно към сектор “Индустрия”, където изразходват през 2003 година 69,2 млн. лева за придобиване на дълготрайни материални активи. Тези разходи надвишават сумите на изразходваните средства през 1999 година с 22,0 млн. лева. Нарастват разходите и в другите два сектора – “Аграрен” и “Услуги”. В сравнение с 1999 година обаче, въпреки че най-много средства са насочени в сектор “Индустрия” техният относителен дял намалява през 2003 година с 3,5 пункта. Увеличава се дялът на услугите и аграрния сектор съответно с 2,3 и 1,2 пункта.

В частният сектор направените разходи отбелязват непрекъснат растеж. Относителният им дял спрямо тези общо за областта през 2003 година е 91,1% и е с 9,3 пункта повече спрямо началото на разглеждания период. В технологичната структура на разходите за придобиване на дълготрайни материални активи основен дял заемат машините, оборудването и транспортните средства – 62,2%, като спрямо 1999 година той нараства с 44,0%. Същият е по-висок от дела на разходите направени за придобиване на сгради, строителни съоръжения и конструкции – 29,8%.

РАЗХОДИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА МАТЕРИАЛНИ ДЪЛГОТРАЙНИ АКТИВИ - МЛН. ЛВ.

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Общо разходи	65,3	92,2	82,9	92,7	100,5
По състав:					
Земя	0,6	0,6	0,8	3,4	3,8
Сгради, строителни съоръжения и конструкции	19,4	23,4	21,7	28,5	29,9
Машини, оборудване и транспортни средства	43,4	66,7	58,4	57,3	62,5
Други разходи	1,9	1,5	2,0	3,5	4,3
По икономически сектори:					
Селско и горско стопанство	0,9	0,4	1,6	3,7	2,6
Индустрия	47,2	77,5	60,2	61,2	69,2
Услуги	17,2	14,3	21,1	27,8	28,7
По форма на собственост:					
Обществен сектор	11,9	9,5	7,7	9,2	8,9
Частен сектор	53,4	82,7	75,2	83,5	91,6
По общини:					
Габрово	25,7	24,6	41,1	51,3	61,4
Дряново	0,9	1,1	1,0	2,1	2,6
Севлиево	36,2	65,0	38,2	32,3	33,4
Трявна	2,5	1,5	2,6	7,0	3,1

Източник: ТСБ-Габрово

Сериозният превес на вложените средства за машини, оборудване и транспортни средства през 2003 година показва, че инвеститорите все още се ориентират към

модернизация на наличните мощности или подмяна само на оборудването, което осигурява по-бързо възвръщане на вложените инвестиции.

Най-голям дял в общите инвестиционни разходи заема отрасъл “Преработваща промишленост” – 62,2%, който обаче е с 1,4 пункта по-нисък от този през 1999 година. В отрасъл “Търговия и ремонт” се забелязва известно увеличение в относителния дял на извършените инвестиционни разходи - за 2003 година той е 17,3% и е със 7,4 пункта по-висок от този за 1999 година.

Придобитите дълготрайни материални активи през 2003 година са за 79,8 млн. лева по цени на съответната година, като основната им част е в преработващата промишленост – 59,0% и търговия и ремонт – 18,7%.

Относителният дял на придобитите дълготрайни материални активи в частния сектор е 89,7%, който нараства в сравнение с 1999 година със 7,6 пункта.

Съотношението между придобитите дълготрайни материални активи и разходите за придобиване на дълготрайни материални активи през 2003 година е 79,4% и намалява спрямо началото на разглеждания период с 12,8 пункта. В общественния сектор това съотношение е 92,1%, а в частния – 78,2%.

РАЗХОДИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ДЪЛГОТРАЙНИ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ ПО СЕКТОРИ ЗА ОБЛАСТ ГАБРОВО

(Хиляди лева)

Сектори	1999 г.	2000 г.	2001г.	2002 г.	2003 г.
Общо	65 281	92 188	82 907	92 651	99 151
Селско, горско и ловно стопанство	909	371	1639	3726	2584
Рибно стопанство	-	-	-	-	-
Добивна промишленост
Преработваща промишленост	41585	71999	57411	52869	64304
Снабдяване с електроенергия, газ и вода	3968	3898	2749	4809	1218
Строителство	1634	1602	2886	3150	2058
Търговия и ремонт	6480	7013	8412	13696	17404
Хотели и ресторанти	4778	508	1263	1341	1613
Транспорт и съобщения	1639	1338	3793	3019	3559
Финансово посредничество	-	-	-
Операции с имущество и бизнес услуги	343	968	858	4508	1805
Държавно управление; задължително обществено осигуряване	492	894	475	158	89
Образование	1497	1128	805	836	1168
Здравеопазване и социални дейности	1284	850
Други дейности	1385	1886	2025	2787	1997

Източник: ТСБ-Габрово

РАЗХОДИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ДМА ПО ФОРМА НА СОБСТВЕНОСТ И ПО РАЙОНИ

(Хиляди лева)

Райони за планиране	Общо	В т.ч. в частния сектор
България	8 503 058	6374310
Северозападен	428 075	104 933
Северен централен	617 205	520 609
Североизточен	975 484	812 198
Югоизточен	742 281	620 200
Южен централен	1 256 655	1 013 200
Югозападен	4 483 358	3 303 170

Източник: Районите, областите и общините в България 2003, НСИ

Чуждестранни инвестиции - По данни на ТСБ - Габрово към края на 2003 година са регистрирани 76 предприятия с чуждестранно участие - 24 от тях са в отрасъл "Търговия и ремонт" и по 10 в отраслите "Производство на текстил и облекло" и "Металургия и производство на метални изделия, без машини". В сравнение с 1999 година броят на предприятията е увеличен два пъти.

БРОЙ ПРЕДПРИЯТИЯ С ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В ОБЛАСТ ГАБРОВО ПО ОТРАСЛИ

Отрасли	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Общо	38	42	55	75	76
Добивна промишленост	-	-	-	1	1
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	1	1	1	1	1
Производство на текстил и облекло	1	1	6	10	10
Производство на лицеви кожи и изделия от тях	1	2	2	3	3
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	2	1	1	1	2
Производство на дървесна маса, хартия и картон; издателска дейност	-	0	-	1	-
Производство на изделия от каучук и пластмаси	2	2	3	4	6
Производство на продукти от други неметални минерални суровини	1	1	2	1	1
Металургия и производство на метални изделия, без машини	7	7	10	9	10
Производство на машини и оборудване, без електро-, оптично	2	2	2	4	4
Производство на електро-, оптично и друго оборудване	2	2	1	1	1
Производство на превозни средства	-	-	-	-	-
Преработваща промишленост, н.д.	-	1	2	3	3
Строителство	-	1	-	-	-
Търговия и ремонт	10	15	16	26	24
Хотели и ресторанти	2	1	2	-	-
Транспорт и съобщения	2	2	3	3	3
Операции с имущество и бизнес услуги	4	2	3	5	5
Други дейности	1	1	1	2	2

Източник: ТСБ-Габрово

В Габровска област се наблюдава интерес от страна на чужди фирми. За периода 1992-2003 година по предварителни данни на Българска агенция за инвестиции в област Габрово са инвестирани 178 млн. USD. По териториален признак преките и портфейлни чуждестранни инвестиции са концентрирани в община Севлиево, където най-крупен инвеститор е “Американ Стандарт” (141 млн.USD), чиито български предприятия “Видима Идеал” и “Идеал Стандарт” са специализирани в производството на санитарен фаянс и битова арматура. “Видима” АД е сред малкото фирми в България с внедрена интегрирана система за управление на качеството на продукцията, безопасността на труда и опазването на околната среда по трите стандарта: ISO 9001, ONSAS 18001 и ISO 14000. През последните две години около тези фирми се създаде производствен клъстер. Инвестицията на поддоставчика на Видима – Хамбургер България възлиза на 4 млн. USD. През 2004 г. “ДЗАЛЛИ” ООД (италианско участие) направи първата инвестиция на зелено в Габрово, като изгради предприятие за производство на трикотажни изделия.

Чуждестранните инвестиции, вложени в икономиката на област Габрово към 31.12.2003 г. възлизат на **153 676, 56** хил. USD. Основните инвеститори са от САЩ, Австрия, Нидерландия, Италия и др.

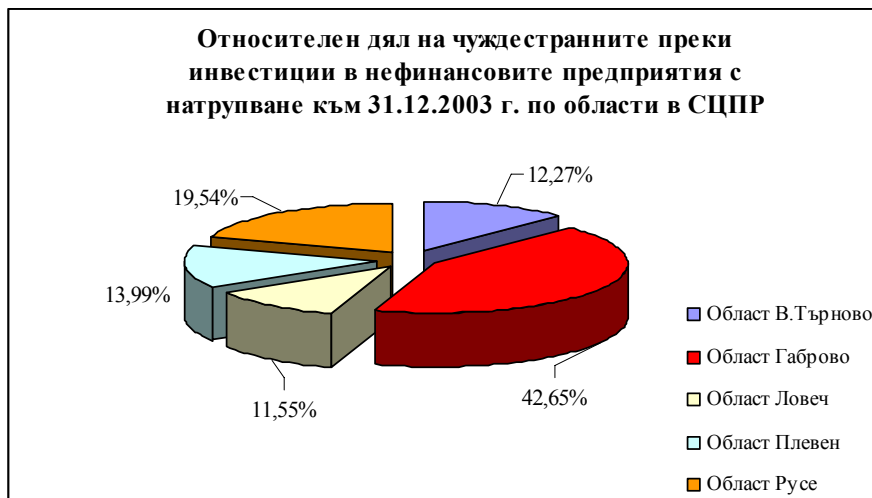
**ЧУЖДЕСТРАННИ ПРЕКИ ИНВЕСТИЦИИ В НЕФИНАНСОВИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ НА
ОБЛАСТ ГАБРОВО С НАТРУПВАНЕ КЪМ 31.12. ПО СТРАНИ**

(хил. USD)

Страни	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Общо	106 067,4	118 411,8	123 694,1	139 318,6	153 676,5
Австрия	15257,7	16281,4	16401,2	17272,9	14652,6
Германия	3007,1	3420,0	275,2	754,4	771,0
Гърция	180,3	222,4	231,1	153,0	128,8
Италия	1092,0	1079,1	2174,2	4628,1	8322,1
Нидерландия	12338,0	12658,8	9252,4	8713,3	9366,8
Швейцария	103,4	784,8	157,1	1911,8	3105,1
Турция	295,4	456,3	5160,2	8068,4	1417,0
Великобритания	24,8	116,5	519,6	865,3	1760,1
САЩ	72297,3	82306,2	88030,6	95600,8	109649,9

Източник: ТСБ-Габрово

От привлечени 360 324,3 хил. USD преки чуждестранни инвестиции в Северен централен планов район област Габрово формира 42,65 % от тях и заема водещо място.

Източник: Районите, областите и общините в България 2003, НСИ

При формиране на общият размер инвестиции за България (5 031 862,2 хил. USD) област Габрово заема пето място след София (столица), област Варна, област София и област Пловдив.

По данни от извадково наблюдение на Териториално статистическо бюро – Габрово от наблюдавани през 2003 година 224 фирми от областта износът е на стойност 331 988 хил. лева. До месец август 2004 година - от наблюдавани 238 фирми износът е на стойност 238 095 хил. лв.

Научно-изследователска дейност, високотехнологични производства и услуги
- Наличието на Технически университет в гр. Габрово и традициите в развойната дейност са в основата на развитието на високотехнологични дейности и производства. Сред първите десет фирми на областта по нетни приходи от продажби е “Стемо” ООД – водеща, национално значима компания за разработка на софтуер, компютърни мрежи и системи, компютърен дизайн. “Лирекс компютърс” АД и “ЕДА” ООД са друг пример как от чисто търговски фирми и дилъри на чужди фирми те се превърнаха в разработващи фирми на приложен софтуер. В подкрепа на тази тенденция са изграждащият се високотехнологичен бизнес инкубатор и високотехнологичен парк.

2.1.1. Промисленост

Основният отрасъл в областта е “Промисленост” с три основни направления: “Добивна промисленост”, “Преработваща промисленост” и “Снабдяване с електроенергия, газ и вода”. Произведената продукция в промислеността като цяло за 2003 година възлиза на 613,0 млн. лева. Частният сектор в промислеността заема 97,5% при 77,4% за 1999 година. Изменения настъпват в структурата на произведената продукция по икономически подсектори.

СТРУКТУРА НА ПРОИЗВЕДЕНАТА ПРОМИШЛЕНА ПРОДУКЦИЯ (%)

Отрасли	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Общо	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Добив на енергийни суровини
Добив, без добива на енергийни суровини	-
Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия	5,3	5,6	6,8	8,3	7,5
Производство на текстил и облекло	11,2	9,5	10,2	10,2	11,7
Производство на лицеви кожи и изделия от тях	6,4	6,2	6,7	4,3	3,5
Производство на дървен материал и изделия от него, без мебели	1,1	1,0	0,9	0,6	0,7
Производство на дървесна маса, хартия и картон; издателска дейност	0,6	0,6	0,5	0,9	1,1
Производство на химични вещества, продукти и влакна	3,0	3,4	3,3	2,6	2,3
Производство на изделия от каучук и пластмаси	4,5	4,5	5,6	6,1	7,8
Производство на продукти от други неметални минерални суровини
Металургия и производство на метални изделия, без машини и оборудване	8,6	8,8	9,1	6,5	6,5
Производство на машини и оборудване, без електро-, оптично	33,5	35,1	31,0	35,3	34,3
Производство на електро-, оптично и друго оборудване	6,3	6,5	6,7	6,2	6,5
Производство на транспортни средства
Преработваща промишленост, н.д.	1,6	1,8	2,3	3,6	3,2
Снабдяване с електроенергия, газ и вода	2,5	2,2	1,8	1,8	2,0

Източник: ТСБ-Габрово

През 2003 година в сравнение с 1999 се увеличава относителният дял на продукцията при производството на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия – от 5,3% на 7,5%, на изделия от каучук и пластмаси – от 4,5% на 7,8%, на машини и оборудване – от 33,5% на 34,3%. В същото време намалява относителният дял на произведената продукция в производството на метални изделия – от 8,6% на 6,5%, на лицеви кожи и изделия от тях – от 6,4% на 3,5%, на химични вещества, продукти и влакна – от 3,0% на 2,3% и на дървен материал и изделия от него – от 1,1% на 0,7%.

Увеличение на делът спрямо 2002 година има продукцията от дейностите: производство на текстил и облекло – с 1,5 пункта, производство на изделия от каучук и пластмаси – с 1,7 пункта, производство на електро-, оптично и друго оборудване – с 0,3 пункта, производство на дървесна маса, хартия и картон – с 0,2 пункта. Намалява обаче относителният дял на продукцията от дейностите производство на лицеви кожи и изделия от тях – с 0,8 пункта и производство на машини и оборудване – с 1,0 пункта.

В произведената продукция от основното направление “Преработваща промишленост” водещо място има община Севлиево, чийто относителен дял за 2003 година е 53,3%. На второ място е община Габрово – 40,3%.

В сравнение с 1999 година нараства делът на произведената продукция от преработващата промишленост в общините Габрово – с 3,5 пункта, Севлиево – с 1,2 пункта и Дряново – с 0,2 пункта. Значително намалява обаче делът на община Трявна – с 4,9 пункта.

Заедно с традиционните за област Габрово производства през последните години се развиха и нови:

- производство на козметични продукти – “СТС холдинг груп” ООД, Габрово за кратко време са превърна в една от водещите в страната и към настоящия момент (по нейни данни) формира около 18% от износа на козметични продукти от България;
- производство на шоколадови изделия – продуктите на “Станчо Колев” ООД, Габрово вече са познати на пет континента и не отстъпват по качество на водещите световни компании;

2.1.2. Строителство

В този отрасъл на територията на областта работят 171 фирми, според текущата статистика. 111 от тях са регистрирани в община Габрово. Строителните предприятия са специализирани в следните дейности: високо строителство, проектиране, облицовки и настилки, изработване на метални изделия, пътно строителство и други.

БРОЙ СТРОИТЕЛНИ ФИРМИ

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
област Габрово	200	189	184	171	171
община Габрово	123	115	119	108	111
община Дряново	11	9	3	4	4
община Севлиево	35	43	36	35	39
община Трявна	31	22	26	24	17

Източник: ТСБ-Габрово

През 2003 година стойността на продукцията на строителните предприятия и фирми в област Габрово е 38,5 млн. лева, от които 34,0 млн. лева (88,3%) са от частния сектор. В сравнение с 1999 година делът на частния сектор значително се увеличава – с 21,9 пункта.

Нетните приходи от продажби в строителството за 2003 година възлизат на 39,6 млн. лева, от които реализирани в частния сектор 35,1 млн. лева или 88,6%. За разглеждания период най-малко жилища са въведени в експлоатация през последната 2003 година – 37, а най-много през 2001 година – 118.

ВЪВЕДЕНИ В ЕКСПЛОАТАЦИЯ ЖИЛИЩА В ОБЛАСТ ГАБРОВО ПО ОБЩИНИ И ПО ФОРМИ НА СТРОИТЕЛСТВО

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
ОБЩО ЗА ОБЛАСТТА					
Жилища - бр.	78	92	118	91	37
Полезна площ - кв.м	6332	13571	13555	7753	3526
в т.ч. жилищна площ - кв.м	4618	8991	8762	5075	2668
ОБЩЕСТВЕНО					
Жилища - бр.	60	-	53	42	-
Полезна площ - кв.м	4487	-	5247	3330	-
в т.ч. жилищна площ - кв.м	3360	-	2930	2070	-
ЧАСТНО					
Жилища - бр.	18	92	65	49	37

Полезна площ - кв.м	1845	13571	8308	4423	3526
в т.ч. жилищна площ - кв.м	1258	8991	5832	3005	2668

Източник: ТСБ-Габрово

Все повече се утвърждава значимостта на частния сектор в жилищното строителство, като се наблюдава увеличение на относителния дял на жилищата, построени от частните предприемачи и населението. През 1999 година частния сектор в жилищното строителство е 23,1%, през 2001 и 2002 година той е над 50%, а през 2000 и 2003 година новопостроените жилища са само от частния сектор. През последните две години въведените в експлоатация жилища са само в общините Габрово и Севлиево.

2.1.3. Търговия и услуги

Доминираща тенденция в икономиката на България е преобладаването на малки и средни предприятия в регионалните стопански структури. Габровска област е един от районите с най-голяма гъстота на фирмите, като основен е дялът на фирмите от отрасъл търговия и ремонт на автомобили и битова техника. Това се дължи на факта, че повечето от предприемачите, които започват свой самостоятелен бизнес, се насочват към сектора на услугите, и по-специално към търговията. До голяма степен това е обусловено от липсата на собствени средства за стартиране и развитие на самостоятелен бизнес и затруднения достъп до заемни средства, което ги насочва към сектори, които не изискват предварителни инвестиции.

БРОЙ ФИРМИ В СФЕРАТА НА УСЛУГИТЕ В ОБЛАСТ ГАБРОВО

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Търговия и ремонт	2253	2547	2492	2420	2393
Хотели и ресторанти	415	491	525	461	442
Транспорт и съобщения	351	405	376	354	355
Операции с имущество и бизнес услуги	326	295	315	322	351
Образование	25	21	20	20	21
Здравеопазване и социални дейности	21	141	157	143	179
Други дейности	85	103	129	126	130

Източник: ТСБ-Габрово

БРУТО ПРОДУКЦИЯ И НЕТНИ ПРИХОДИ ОТ ПРОДАЖБИ В ОТРАСЪЛ "ТЪРГОВИЯ И РЕМОНТ" (Милиони левове)

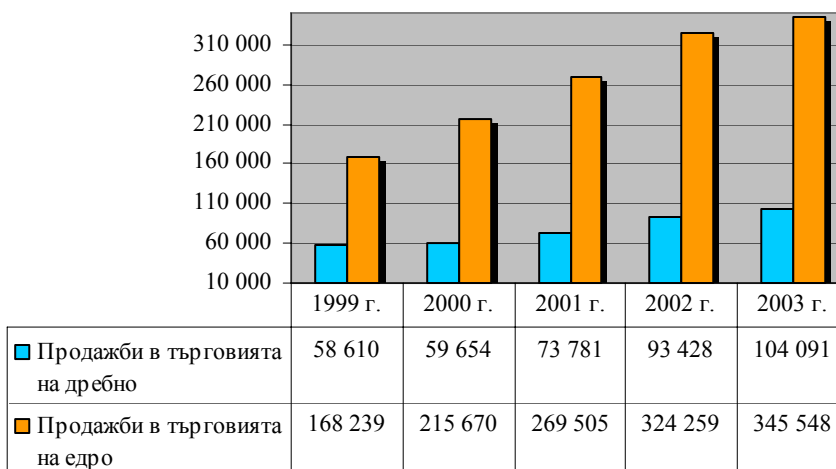
Година	Бруто продукция	Нетни приходи от продажби
1999	46,2	238,9
2000	50,4	296,4
2001	66,6	334,6
2002	71,9	375,0
2003	76,2	409,5

Източник: ТСБ-Габрово

Бруто продукцията в отрасъл "Търговия и ремонт" за 2003 година възлиза на 76,2 млн. лева. От продажбите на дребно в търговската мрежа за 2003 година са получени приходи на стойност 104 091 хил. лв, от които 71,76 % са нехранителни групи стоки. Прямо 1999 година увеличението е с 45 481 хил.лв.

По-голямо увеличение се забелязва в продажбите в търговията на едро. При реализиран оборот през 1999 г. от 168 239 хил. лв., през 2003 г. продажбите нарастват и достигат 345 548 хил.лв. т.е. увеличението е над два пъти.

Продажби в търговията за област Габрово (хил.лв.)

Източник: ТСБ-Габрово

2.1.4 Селско стопанство

Подобно на промишлеността и селското стопанство преживява големи структурни промени, резултат от възстановяване на собствеността върху земеделските земи. Габровска област не е интензивен земеделски район, което определя земеделието като не приоритетен отрасъл в областта. Основната причина се дължи на липсата на значителни плодородни обработваеми площи и географското положение на областта, която обхваща предимно планински и предпланински терени. Това обуславя разпокъсаността, маломерността и отдалечеността на голяма част от земеделските земи.

На територията на областта се стопанисват 1 018 192 дка. земеделска земя, от която обработваемата е 684 273 дка. или 67%.

БАЛАНС НА ПЛОЩИТЕ НА ОБЛАСТ ГАБРОВО

Към 01.01.2005г.

Баланс на площите	Община Габрово /дка/	Община Дряново /дка/	Община Севлиево /дка/	Община Трявна /дка/	Общо за областта /дка/
Обща площ на землищата	555 587	248 434	964 114,19	254 910	2 023 045.19
I. Селскостопански фонд	238 169	150 772	522 756	106 495	1 018 192
I. Обработваема земя	132 137	93 041	402 857	56 238	684 273
в т.ч ниви	84 656	79 240	298 078	29 659	491 633
в т.ч ливади	27 815	8 199	67 975	17 382	121 371
в т.ч трайни насаждения	19 586	4 559	32 612	9 197	65 954
в т.ч. лозя	80	1 043	4 192	-	5 315

2. Необработваема земя	106 032	57 731	119 899	50 257	333 919
в т.ч мери и пасища	8 2220	49 005	102 665	43 473	277 363
в т.ч други	23 812	8 726	17 234	6 784	56 556
II. Горски фонд	269 462	80 532	332 426	131 443	813 863
1. Частна собственост	74 287	28 931	111 395	42 081	256 694
2. Държавен горски фонд	195 175	51 601	221 031	89 362	557 169

* Данните са от Агростатистика

Структурата на растениевъдната продукция е насочена главно за задоволяване на нуждите на животновъдството. Производството е концентрирано главно в района на община Севлиево. Застъпени са главно зърнени и технически култури, пшеница, ечемик, царевица за зърно и силаж, маслодаен слънчоглед. При анализа на производството от основните селскостопански култури на територията на област Габрово през последните три години, се установиха следните тенденции:

По данни на агростатистиката, лощите засявани с есенници намаляват от 98 хил. дка през 2002 год. на 57 хил. дка за 2003 год. След 2003 год. тенденцията е за постепенно увеличаване на площите, като за стопанската 2004-2005 год. са засети 67 хил. дка. Средните добиви при пшеницата са от 189 кг/дка за 2003 год. до 284 кг/дка. за 2004 год., а при ечемика съответно от 179 кг/дка. на 283 кг/дка.

ЕСЕННИ КУЛТУРИ

Година на производство	Пшеница			Ечемик		
	Площ (дка)	Производство (тон)	Ср. добив (кг/дка)	Площ (дка)	Производство (тон)	Ср. добив (кг/дка)
2002	70 300	14 505	208	27 900	6690	240
2003	39 970	74 66	189	17 320	3006	179
2004	46 166	13 117	284	15 476	4373	283
Засети за стоп. 2004/2005	51 740			15 270		

ПРОЛЕТНИ КУЛТУРИ

Година	Царевица за зърно			Маслодаен слънчоглед			Овес		
	Площ (дка)	Производство (тон)	Ср. добив (кг/дка)	Площ (дка)	Производство (тон)	Ср. добив (кг/дка)	Площ (дка)	Производство (тон)	Ср. добив (кг/дка)
2002	11 500	5186	451	20 850	2346	116	5620	818	146
2003	10 700	1230	115	28 130	1958	70	3350	649	194
2004	10 640	4809	452	23 550	3557	151	5690	1140	200

При пролетните култури се забелязва тенденция на стабилизиране на засяваните площи, но средните добиви особено при царевицата за зърно силно варират през отделните години от 115 до 452 кг/дка. Основна причина за ниските добиви са годините с неблагоприятни климатични условия. Земеделските култури в района се отглеждат предимно на неполивни площи. Общата поливна площ за Габровска област е 36870 дка, което представлява 5,4% от общата обработваема площ. Основните напоявани площи (90%) са в община Севлиево, където се напоява от язовири и изградената

хидромелиоративна система на “Хидромелиорации” – Севлиево. Основните проблеми са свързани с разрушената хидромелиоративна инфраструктура и големите разходи по поддържането и. Поради полупланинския характер на територията на останалите общини (Трявна, Дряново и Габрово), площите годни за напояване са изключително малко и то само край речните корита. Поради малкия дебит на някои места има изградени микроязовири, използвани за напояване на прилежащите земи.

Около 80% от производството на растениевъдна продукция е съсредоточено в земеделските кооперации. Частта произведена от арендатори и частни стопани е около 20%.

Анализът на незадоволителното състояние на растениевъдството в областта откроява отчетливо следните проблеми:

- влошена структура на земеделските култури - монокултурно отглеждане, сеитба с некачествени семена;
- отклонение от технологиите на отглеждане на земеделските култури, липса на балансирано торене, борбата с плевелите се води главно с по-евтини хербициди, което води до масово заплевеляване на посевите;
- амортизиран машинотракторен парк;
- високи цени на селскостопанските машини, резервните части, горивата, торовете и препаратите;
- липса на достатъчно оборотни средства;
- ниско заплащане на работещите в отрасъла;
- висока производствена себестойност на продукцията, често надвишаваща изкупните цени;
- недостатъчна земеделска, икономическа и правна култура, както и опит на някои частни стопани и управленчески кадри в земеделските кооперации

Традиционно за нашия регион е отглеждането на трайни насаждения, като преобладаващата част са сливи и череши.

ПЛОЩИ С ТРАЙНИ НАСАЖДЕНИЯ

Вид	Площи всичко (дка)	В т.ч.			
		Плододаващи (дка)	Млади неплододаващи (дка)	Бракувани (дка)	За бракуване (дка)
Сливи	12 933	6665	100	1264	4448
Череши	2125	1158	200	-	767
Вишни	530	-	74	465	-
Ябълки	430	330	9	-	100
Праскови	145	-	-	-	145
Малини	47	47	-	-	-
Ягоди	100	100	-	-	-
Орехи	50	50	-	-	-
Арония	20	10	10	-	-

Основната овощна култура за нашия район е сливата, която заема 80% от общата площ с трайни насаждения. През следващите години се очаква спад в сливопроизводството, поради това, че площите с изтекъл амортизационен срок са 9 552 дка и представляват около 74% от общата площ заета със сливи. Подобно е положението

и с другите овощни видове. При черешите и ябълките плододаващите площи са съответно 55% и 75% от общата площ.

Овощните насаждения на територията на областта се стопанисват от земеделски кооперации и частни стопани. Общото състояние с малки изключения е незадоволително. Насажденията са занемарени, не се извършват в срок или въобще не се извършват задължителните агротехнически мероприятия, като обработки, резитби, торене и растителна защита поради липса на необходимата селскостопанска техника при частните стопани и недостатъчно финансови средства в кооперациите.

През последните години са създадени едва около 400 дка нови трайни насаждения, което е крайно недостатъчно за осигуряване на добра възрастова структура на насажденията.

Интересът към създаване на нови овощни насаждения в областта е сравнително слаб, поради факта, че за създаването им са необходими значителни финансови ресурси, а възвращаемостта на вложените средства е доста бавна.

В областта на животновъдството водещо е млечното говедовъдство, като най-големите ферми са в земеделските кооперации. Въпреки завишените субсидии за качествено мляко и изхранване от ДФ “Земеделие”, се наблюдава намаляване на поголовието.

БРОЙ НА ЖИВОТНИТЕ ПО ВИДОВЕ

Видове животни	2002 год.	2003 год.	2004 год.
Говеда	13 973	8 367	7 237
Овце	24 935	26 039	18 237
Кози	18 653	15 884	14 844
Свине	14 944	13 453	12 009
Зайци	10 811	12 937	14 277
Пчелни семейства	4897	4 833	7 266

Големите ферми, които имат условия за производство на качествена продукция (доилна техника, добра хигиена, балансирано хранене, млекосъбирателен пункт с хладилна вана), получават и по-висока изкупна цена за млякото.

Малък е интересът към инвестиране и увеличаване на стадата. Стремеж и възможност за това имат средните и големите ферми с над 20 крави основно стадо.

Най-голямата биволовдна ферма в с. Горна Росица запазва поголовието на животните без тенденция за намаляване. В района на селата П. Славейково и Ряховци се отглеждат биволи в малки семейни ферми.

Въпреки добрите условия за развитие на овцевъдството (наличието на неизползвани мери и пасища), се забелязва намаляване на поголовието през последните години. Интерес има към създаване на овцеферми с месодайно направление. Производството на овче мляко и вълна е нерентабилно. Няма мандра в района, която да проявява интерес към овчето мляко и то се изкупува под себестойността.

ПРОИЗВОДСТВО НА ЖИВОТНОВЪДНА ПРОДУКЦИЯ

Показатели		Област Габрово		
		2002 г.	2003 г.	2004 г.
Мляко - краве	хил. л.	21 956	13487	11 750
Мляко - биволско	хил. л.	364	481	538
Мляко - овче	хил. л.	919	965	1112
Мляко - козе	хил. л.	2 026	2373	2 310
Месо – ЕРД кланично	тон	308	267	144
Месо-свинско кланично	тон	803	979	761
Месо-птиче кланично	тон	163	198	149
Яйца	хил.бр.	39 142	40 707	27 214

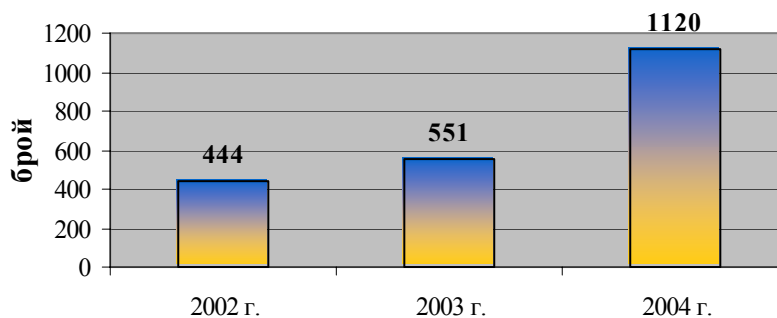
Броят на козите през последните години също намалява и произведената продукция няма стопанско значение. Отглеждането на кози е предимно за собствена консумация. Добре се реализират единствено ярета за разплод от специализирани млечни породи.

Свиноевдството е съсредоточено в три комплекса, два от които са собственост на месопереработвателни фирми. Преобладаващите малки свинеферми с по 8-10 майки са ориентирани към производството и реализация на отбити прасенца за угояване.

В областта на птицеведството, водещо е яйценосното направление. Съществуват няколко по-големи ферми, с капацитет 5000 – 15000 кокошки-носачки. Започна да функционира птицекланица, построена по Програма SAPARD, отговаряща на европейските изисквания. Кланицата ще спомогне за по-добра реализация на птиче месо и намаляване на транспортните разходи на производителите в областта. През последните години се наблюдават големи амплитуди в броя на пилетата за месо, дължащо се на променливата им изкупна цена.

Земеделските производители проявяват интерес към отглеждането на зайци за месо. Проблемите в отрасъла са свързани с реализацията на продукцията и ниските изкупни цени.

Пчеларството е един от перспективните отрасли в Габровска област. Условието в региона са подходящи за биологично производство на пчелни продукти.

Регистрирани земеделски производители в област Габрово

Източник: ОД "Земеделие и гори"

През последните години се наблюдава засилен интерес от страна на земеделските производители да кандидатстват за получаване на средства по краткосрочните кредитни линии и инвестиционните програми на Държавен фонд "Земеделие".

Средствата за растениевъдството са за подпомагане на есенната и пролетната сеитбени кампании на основните култури – пшеница, ечемик, царевица за зърно и слънчоглед, а също и за жътва на есенници. Помощта е за закупуване на качествени семена за сеитба, минерални торове, препарати и дизелово гориво. През 2003 г. и 2004 г. е предоставена и субсидия за обработване и засяване на пустеещи частни земеделски земи. За различните кредитни линии и периоди са подпомагани от 10 000 до 20 000 дка засяти площи в областта.

В животновъдството земеделските производители получават субсидии за отглеждане на племенни животни, за произведено и продадено качествено краве, биволско и овче мляко и за закупуване на фураж за женски продуктивни животни.

През 2002 г. са постъпили 13 бр. инвестиционни проекти на обща стойност 525 637 лв., през 2003 г. съответно са – 9 бр. с 319 283 лв. и за 2004 г. съответно - 6 бр. за 774 977 лв. Основната част от проектите е за развитието на животновъдството и за закупуване на селскостопанска техника.

Второ основно направление в дейността на ДФ "Земеделие", изпълнявайки ролята на Агенция "САПАРД" е предоставянето на безвъзмездна помощ по Специалната предприсъединителна програма на Европейския съюз за развитието на земеделието и селските райони в Република България (САПАРД). За периода 2002 - 2004 година за финансиране са кандидатствали 27 проекта. Одобрени са 14 проекта. Очаква се решение за 8 проекта по мярка 03. Проектите са насочени към създаване на трайни насаждения - ягоди, малини доилни инсталации, за ново строителство и оборудване, селски туризъм, дървопреработване.

ФИНАНСИРАНЕ ОТ ДЪРЖАВЕН ФОНД "ЗЕМЕДЕЛИЕ"

година	Краткосрочно кредитиране (лева)			Инвестиционно кредитиране		Одобрени проекти по Програма SAPARD	
	кредит	субсидия	общо	брой	сума (лева)	брой	сума (лева)
2002	199 634	216 540	416 174	13	525 637	3	3 357 909
2003	99 365	501 526	600 991	9	319 283	7	6 940 646
2004	101 188	708 105	809 293	6	774 977	4	622 374

Източник: ОД на ДФ "Земеделие"

Активното използване на програма САПАРД, както и значителните фондове за развитие на земеделието, предвидени за страната ни след присъединяването към ЕС, предполагат развитие на отрасъла, въпреки че относителният му дял в БДС вероятно ще продължи да спада.

Създаването на устойчиво, конкурентно и екологосъобразно българско земеделие като една от приоритетните цели на българското правителство, не може да се осъществи без рационалното използване на водните ресурси, както и без възстановяването, реструктурирането и модернизацията на хидромелиоративната инфраструктура. (хидромелиоративната инфраструктура е разгледана подробно в 2.2.4 Хидромелиорации)

Изградените **хидромелиоративни водоизточници (водни обекти) в областта са достатъчни** за обезпечаването на ефективен поливния процес. Това е от значение с оглед,

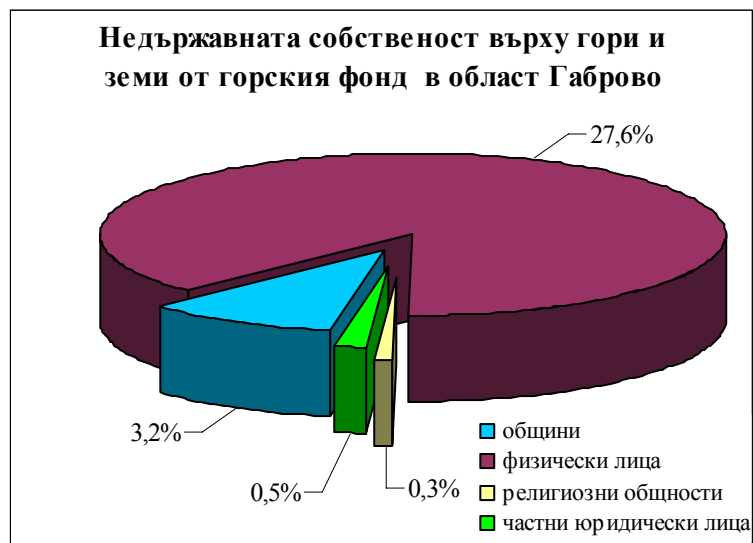
че **обработваемата земеделска земя** в масивите с изградена хидромелиоративна инфраструктура и съоръжения за напояване е **изключително плодородна** за отглеждането на поливни земеделски култури. Потенциал представляват **местният опит, традиции и практики** в осъществяването на ефективно зеленчукопроизводство в Севлиевския регион. Евентуална **комасация на земята** ще облекчи и ще направи по-ефективни агротехническата обработка и осъществяването на поливния процес в уедрените земеделски масиви.

На територията на Габровска област има 52 язовира (6 държавни и 46 общински). Арендуваните са 26 общински и 4 държавни язовира. От четири рибовъдни стопанства 1 е неработещо, две произвеждат шаран, сом и амур и 1 - американска пъстърва. За 2004 г. е произведена и предложена на пазара 104, 72 тона риба.

При ефективно комплексно използване на потенциала на изградените хидромелиоративни водоизточници (водни обекти) в областта, може да се осигури гарантираното **производство на стопански ценни видове риба** (шаран, толстолоб и бял амур) в годишен обем от порядъка на 300 тона риба с необходимия търговски размер за продажба както на вътрешния пазар, така и за износ.

2.1.5 Горско стопанство

По данни на Регионално управление на горите (РУГ) - В.Търново към 01.01.2005 г. горският фонд в областта възлиза на 85 179 ха (41,6% от територията на областта, при средна за страната 34%), от които държавният заема 68,4% от общата площ. Средната възраст на горите е 46 години. Недържавната собственост върху гори и земи от горския фонд представлява 31,6% от горския фонд в областта и е разпределена както следва: физически лица 27,6%, общини – 3,2%, религиозни общности 0,3%, частни юридически лица 0,5%. Горите на частните собственици са с малка площ, повечето под 1 ха.

Източник: РУГ – Велико Търново

Процесът на възстановяване на правото на собствеността върху горите и земите на общините и до известна степен на частните лица, все още не е приключил напълно и е съпроводен с конфликт на интереси и съдебни спорове, произтичащи от неустановена собственост, неизвършено обезщетение на собствениците за отнети гори, неизвършен

въвод в собствеността и др. Собствениците срещат редица затруднения при достъпа до собствеността си и не се подпомагат достатъчно от държавата. Общините са в началото на процеса по създаване на специализирани управленски единици, чийто статут, функции и отговорности подлежат на доуточняване.

Основни проблеми:

- Претенции от страна на общините за придобиване на право на собственост върху бившите предоставени в миналото държавни гори за ползване;
- Разпокъсване и раздробяване на горската собственост, вследствие на реституционния процес;
- Липса на пазар на горски имоти. Пазарът на стоки и услуги, свързани с горите се ограничава до предоставяне на права за ползване на продукти и по-специално дървесина;
- Възстановяването на собствеността не е обвързано с цялостно възстановяване на правата за ползване билки, гъби и горски плодове и лов;
- Несвършенства в законовата и подзаконовата нормативна база за стопанисването на недържавните гори;
- Непознаване на горското законодателство от новите собственици и ниско ниво на опит и знания по стопанисване на горите. Нереалистични очаквания по отношение възможните ползи от горите, което може да рефлектира в преексплоатация на частните гори;
- Неизградена система за подпомагане и обучение на частните собственици;

Земите и горите от горския фонд на областта съхраняват много от защитените растения и застрашените от изчезване видове животни в страната. С цел опазване на това разнообразие, на територията на областта са обособени 1 национален парк – Национален парк ”Централен Балкан” (2 897 ха от ДДС ”Росица”, общ.Севлиево), 1 природен парк – ”Българка” (част от ДЛ Габрово и ДЛ Плачковци) и 1 резерват ”Пеещи скали”.

Горите в Габровска област имат висок потенциал за развитие на туризъм и рекреация. Съществуват традиционни форми на туризъм с широка популярност – ски и планински туризъм, ловен и риболовен туризъм. През последните години придобиват популярност - екологичен туризъм, селски туризъм, фототуризмът. Ловният туризъм е водещ в управлението и ползването на този тип ресурси в рамките на горското стопанство в областта. **Основните проблеми** са свързани с недостатъчната туристическа инфраструктура в горите и слабата информация на възможностите за туризъм. Възможно решение в посока насърчаване развитието на туризма е осигуряването на инвестиции за реконструкция и модернизация на горските туристически бази ”Русалка” ДЛ Севлиево, хижа ”Узана” ДЛ Габрово и хижа ”Българка” ДЛ Плачковци.

В началото на 90-те години на миналия век в областта бяха достигнати най-високите запаси от едър дивеч. През този период региона, се радва на богато видово разнообразие на дивечовата фауна. Мечката, вълкът, чакалът, дивата котка и още някои хищници, които се срещат в региона, отсъстват от фауната на много европейски страни. След настъпилите политически промени и последвалата икономическа криза запасите на дивеча за последните 15 г. намаляват катастрофално. Данните от таксацията на дивеча показват тенденция на траен спад в числеността на основните видове дивеч (благороден елен, сърна, дребен дивеч). Основните причини за това състояние са:

- браконьерството - води не само до намаляване числеността на популациите и избиване на елитни екземпляри, но и до нарушаване на половата и възрастовата структура на запасите и намаляване устойчивостта на дивечовите популации;
- високата численост на хищниците, особено вълка, чакала и скитащи кучета, оказва негативно влияние върху развитието и структурата на дивечовите запаси;
- неправилно отношение към ловностопанската дейност - занижени грижи, неправилно ползване и недостатъчното му опазване;
- неадекватно на задачите в дивечовъдството финансиране от страна на държавата.

Тези проблеми водят до влошаване на финансовите резултати от ловностопанската дейност. По линията на организирания ловен туризъм размерът на ползването варира от 50 до 60% при различните видове от разрешеното общо годишно ползване на дивеча. Намалелите запаси и разстроена половата и възрастова структура на дивеча са причина за намалелите приходи от организирания ловен туризъм.

Площта на горите, които се стопанисват с основно дървопроизводствени и средообразуващи функции през 2005 г. е 41,2 %, защитните и рекреационните гори заемат 58,8%, а горите и земите в защитените територии 30,1% от горския фонд на областта.

Лесоустройството се базира на дългогодишна традиция и опит, но главно поради финансови и технически причини е концентрирано само върху дървесния ресурс. Все още лесоустройственото планиране на практика не покрива многофункционално управление на горите.

Основни проблеми в стопанисването на горите:

- Подценено е извеждането на отгледните сечи. Това води до влошаване на дървесния състав на младите насаждения, до намаляване на тяхната устойчивост, намаляване качеството на дървесината, до повишаване на риска от пожари и до неоползотворяване на дървесина.
- Прилаганите възобновителните сечи доведоха до преобладаването на едновъзрастни насаждения с еднородна структура. Ограничено е използването на сечи с дълъг възобновителен период, особено на изборните, които биха подпомогнали формирането на смесени разновъзрастни насаждения.
- Недостатъчни инвестиции от страна на държавата за залесяване и отсъствие на подходяща политика за подпомагане залесяването на общинските и частни гори
- Необходимост от адаптиране на залесяванията към очакваните климатични промени и увеличаване устойчивостта на горите.

2.1.6 Туризъм

Непосредствената близост на региона до Стара планина, планинският въздух, природните и историко-етнографски забележителности, архитектурните резервати и комплекси, паметниците на културата правят областта привлекателно място за вътрешен и международен туризъм. Голям туристически потенциал за региона са природните му забележителности. На 25 км. югозападно от Габрово, сред уникална природа и характерен релеф е разположена най-голямата старопланинска поляна **Узана**. Тук се намира географският център на България. Ясно изразеният планински релеф, дългите и стръмни склонове и високи била, благоприятстват развитието на зимните спортове. Летният сезон също предлага добри възможности за познавателен и алтернативен туризъм. Богатото

биоразнообразие на редки и защитени видове привлича любители от всички краища на страната. От изключително значение за развитието на туризма са двете защитени територии – **Национален парк “Централен Балкан”** (сертифициран от Европейската мрежа от защитени територии със запазената търговска марка PAN Parks) и **Природен парк “Българка”**.

Люляците е красива планинска местност, разположена на 15 км. от Габрово с надморска височина 840 м. Високото съдържание на озон и аерохимичният състав на въздуха са благоприятни при лечение на заболявания на белите дробове и дихателните пътища, алергенни заболявания, хипертонична болест и начална артеросклероза, ендокринни-обменни заболявания, неврологични заболявания. Съществува възможност за развитие и на балнеоложки туризъм.

Привлекателността на региона се крие не само в геоморфоложкото разнообразие и чистата природна среда. Тя почива и на изключителното богатство от антропогенни ресурси, включващи както исторически паметници с образователна стойност и културни обекти, така и събития и развлекателни атракции с международно значение.

В Габровския регион има няколко паметни места с голямо историческо значение. Своето място и особена роля в миналото на България има **Шипченския проход**, който минава край връх Шипка, на 22 км южно от Габрово. Познат и използван още в древността като удобна пътна връзка между Северна и Южна България, днес той има и своето културно значение като паметник на историята.

С голямо историческо значение е и **Соколският манастир**. Построен е на висока отвесна скала в долината на река Янтра, на около 9 км. от град Габрово. Основан е през 1833 година от архиепископ Йосиф Соколски. Църквата е построена през 1834 година от майстор Константин от Пещера, украсена е с библейски и евангелски стенописи, рисувани през XIX век. В двора на манастира е уникалната осемстенна чешма, строена от възрожденският майстор Кольо Фичето. Заедно с културно-историческата стойност манастирът притежава добра материална база (50 легла) - традиционно дава подслон на туристите, търсещи романтиката и природната красота.

За Възрожденско Габрово напомнят няколко културни паметници. Най-старият от тях е **Априловата чешма**, изградена през 1762 г. В центъра на града се намира **Баевият мост**, завършен през 1855г. **Часовниковата кула на площад “Възраждане”** също е част от старо Габрово. От този период са църквата “Св. Богородица” и Априловската гимназия, с ценна историческа и архитектурна стойност.

Национална Априловска гимназия е първото светско училище в България. Тържественото ѝ откриване е през 1876г. Оттогава тя предлага ново модерно общообразователно обучение, непознато до този момент в страната. Създават се първите учебници по математика и физика, оборудват се учебни кабинети, утвърждават се нови учебни методи. За всичко това разказва уникалната експозиция, изложена в **Националния музей на образованието**, помещаващ се в сградата на старата Априловска гимназия. Освен като музей тя се използва като средище за културни срещи и контакти и образователни дейности.

Възрожденската **църква “Света Богородица”** е национален паметник на културата, построен през 1865 г. с дарения на занаятчии и търговци от града.

Градският **исторически музей** запознава чрез своята експозиция гостите на града с историческото развитие на Габрово и региона и разказва за дейното участие на българите в освободителните борби.

В град Дряново се намира **църква “Св. Никола”** - паметник на културата с национално значение. Строежът е започнат през 1835 година от майстор Иван Давдата, но е довършен от Кольо Фичето. След завършването на обекта той е признат за майстор-строител. **Лафчиева къща** е построена през 1840 година. Майсторът е построил къщата изцяло от дървен материал, без да забие в нея нито един пирон. И на двата етажа на къщата са изложени експонати, представящи начина на живот на богато дряновско семейство. Красивият вътрешен двор и стопанските постройки позволяват да се представят възстановки на народни обичай, характерни за дряновския край по изработен сценарий: Лазаруване, Коледуване, Първомортенска обредност. В приземният етаж е обособено ретро-фото ателие, където туристите могат да си направят снимки в традиционно градско облекло.

На 13 км северно от град Дряново, в малка планинска долина е разположен друг исторически обект, който привлича туристическия интерес. **Дряновският манастир** съхранява следите от борбите на българския народ срещу турското робство. В близост до манастира е **пещерата “Бачо Киро”** с останки от палеолитната култура и великолепни природни образувания. В този район се намират и руините на античните крепости “Града” и “Боруна”. В град Дряново може да се видят много **обекти, построени от Майстор Колю Фичето** – църквата “Св. Никола”, калдаръмения мост над р. Дряновска, Икономовата къща.

Габровският регион се причислява към богатите не само на исторически, но и на културни ценности. Сред най-забележителните са: **ЕМО “Етър”** - етнографски музей на открито от типа “Скансен” – съвременна форма за показване на културно-историческото минало, стопанското развитие и бита на населението през Възраждането. В комплекса има хотел, дневен бар, ресторант и механа. Приятно за почивка и туризъм през всички сезони на годината, за фестивален, хоби и културен туризъм. Тук ежегодно се организират традиционни празници от народния календар: Цветница, Гергьовден, Еньовден и панаир на народните занаяти през м. септември.

АИР “Боженци” - живописно селце, съхранило романтична атмосфера на Възрожденската епоха. Високите каменни огради, кованите дъбови порти, малките калдъръмени улички, каменните чешми и мостове, малките дюкянчета носят неповторимата атмосфера на това райско кътче на България.

Дом на хумора и сатирата - (създаден на 1 април 1972г.) – единствен в света музей на световното хумористично изкуство (10 изложбени зали, 8000 кв.м експозиционна площ, художествен фонд “Хумор на народите” с 51 600 художествени творби от 173 страни в света). Под девиза “Светът е оцелял, защото се е смял” Домът развива многостранна дейност – той е и музей на смеха, и галерия, и информационен център, и място за развлечения, и туристическа атракция за малки и големи. Домът на хумора е основен организатор на традиционни международни и национални събития като: Международното биенале на хумора и сатирата в изкуствата (от 1973 г.) и на Националната среща-наддумване “Благолаж” (от 1985 г.). Непосредствено до Дома се намира Паркът на смеха, където можете да застанете редом до Хитър Петър, Чарли Чаплин, Дон Кихот и Санчо Панса, сътворени от ръката на почетния гражданин на Габрово проф. Георги Чапкънов.

Град Трявна, сам по себе си е уникален музей, съхранил своята романтична красота. Със специфичния си дух и атмосфера Трявна привлича много хора на изкуството. Тук се намира единственият **съхранен възрожденски архитектурен**

ансамбъл – площад, часовникова кула, гърбавият мост, църквата “Св. Арх. Михаил”. 140 на брой са паметниците на културата, музеите и експозициите на града.

Даскаловата къща от 1804 г. – музей на резбарското изкуство, е архитектурен паметник на Възраждането с национално значение.

Музей “Тревненска иконописна школа” представя над 160 икони на стари майстори, иконописни инструменти и указания за изискванията на православния канон. В двара на музея е построен **симулационен туристически център**. На гостите на града се предлага възможността да изработят сами икона или дърворезба.

На централната градска улица са разположени и **Къщата-музей “Петко и Пенчо Славейкови”**, в която е роден и израснал поетът Пенчо Славейков и **къщата-музей “Ангел Кънчев”**. Традицията в Трявна се предава от баща на син. На **старинната кълдаръмена улица “П.Р. Славейков”** са разположени малки занаятчийски работилнички.

В Трявна е и единственият на Балканите **“Музей на азиатското и африканско изкуство”**, представящ култови предмети от II до XIX век.

Община Севлиево досега не е известна в страната като туристическа дестинация, макар че на територията и има интересни обекти, свързани с историята ни. В непосредствена близост до града при археологически разкопки са открити руини на **средновековната град-крепост Хоталич**. Счита се, че крепостта е играла важна роля на стратегическа твърдина по пътя от Търновград към Дунава. Археолозите са консервирали крепостните стени, останките от жилищни сгради, работилници и църкви и днес те са открити за посещение. В града са разположени културно – исторически и архитектурни паметници от времето на Възраждането. В града е единствената в страната запазена и реставрирана голяма манифактурна работилница за обработка на кожи - **Табакхана**. Построена през 1873 г. и използвана до 1948 година. На приземния етаж е разположена експозицията “Табашкият занаят в Севлиево през Възраждането”.

В град Севлиево е и **къщата-музей “Д-р Атанас Москов”**. В къщата е запазена автентичната атмосфера, в която 50 години живее и твори почетния председател на БСДП (Българска социално-демократическа партия). Тук е и първият **сертифициран еко-хотел** в България “Севлиево плаза”.

Южно от Севлиево се намира едно от най – старите свети места на района – **Батошевският манастир “Успение на Пресвета Богородица”**. Дърворезбите в църквата му са дело на новоселски майстори, а иконите са на големия възрожденски художник Станислав Доспевски. През годините на робството манастирът е важно просветно средище, в което са учили Бачо Киро и Матей Преображенски. Днес той е напълно реставриран и е действащ мъжки манастир.

На територията на областта функционира 3 лесничейства, в които се организира международен ловен туризъм с добре развити бази - “Лъгът” - община Севлиево, “Тодорчетата” - община Габрово и Държавно лесничейство “Плачковци” - Трявна. Много от ловните трофеи от благороден елен и дива свиня, мечка и вълк, добити в нашата област са оценени като рекорди.

Общият брой на функциониращите средства за подслон в региона през 2003 г. е 23 (18 хотела и 5 къмпинга и хижи) с 1618 легла. В сравнение с 1999 г. местата за настаняване се увеличават с 53,3%. За същият период легловата база се увеличава с 37,5%.

ДЕЙНОСТ НА СРЕДСТВАТА ЗА ПОДСЛОН В ОБЛАСТ ГАБРОВО

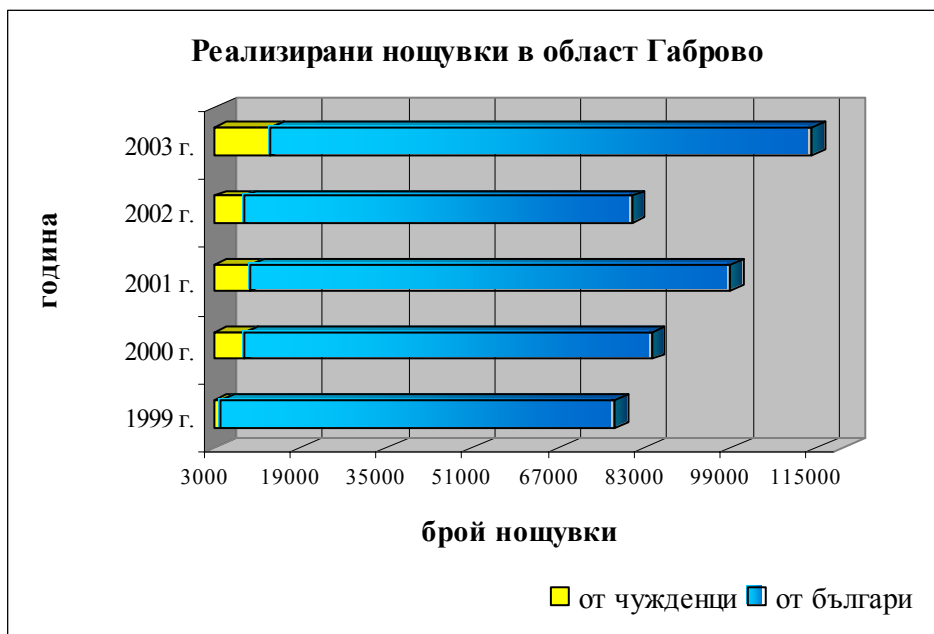
	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
СРЕДСТВА ЗА ПОДСЛОН - ОБЩО	15	20	21	24	23
ЛЕГЛА	1177	1485	1460	1829	1618
ЛЕГЛА - ДЕНОНОЩИЯ	428685	543510	483130	624507	584711
РЕАЛИЗИРАНИ НОЩУВКИ - ОБЩО	77614	84383	99091	80705	114167
ОТ БЪЛГАРИ	73179	75586	89119	72163	100509
ОТ ЧУЖДЕНЦИ	4435	8797	9972	8542	13658
ПРЕНОЩУВАЛИ ЛИЦА - ОБЩО	53290	53658	59026	53073	68083
ОТ БЪЛГАРИ	50074	47789	51959	48285	59925
ОТ ЧУЖДЕНЦИ	3216	5869	7067	4788	8158
ПРИХОДИ ОТ НОЩУВКИ (лв.)	879517	978082	1647032	1780765	2344167
В Т.Ч. ОТ ЧУЖДЕНЦИ	235676	270339	464962	435530	693464
В Т.Ч.					
ХОТЕЛИ - ОБЩО	7	12	13	18	18
ЛЕГЛА	823	1138	1053	1572	1401
ЛЕГЛА - ДЕНОНОЩИЯ	300395	416508	356475	530702	505506
РЕАЛИЗИРАНИ НОЩУВКИ - ОБЩО	66230	73874	88085	70327	103490
ОТ БЪЛГАРИ	61795	65099	78255	61923	90007
ОТ ЧУЖДЕНЦИ	4435	8775	9830	8404	13483
ПРЕНОЩУВАЛИ ЛИЦА - ОБЩО	42608	43174	48104	42775	57486
ОТ БЪЛГАРИ	39392	37327	41179	38125	49503
ОТ ЧУЖДЕНЦИ	3216	5847	6925	4650	7983
ПРИХОДИ ОТ НОЩУВКИ (лв.)	843693	934163	1600734	1735991	2293795
В Т.Ч. ОТ ЧУЖДЕНЦИ	235676	270251	464257	435452	692506
КЪМПИНГИ И ХИЖИ - ОБЩО	8	8	8	6	5
ЛЕГЛА	354	347	407	257	217
ЛЕГЛА - ДЕНОНОЩИЯ	128290	127002	126655	93805	79205
РЕАЛИЗИРАНИ НОЩУВКИ - ОБЩО	11384	10509	11006	10378	10677
ОТ БЪЛГАРИ	11384	10487	10864	10240	10502
ОТ ЧУЖДЕНЦИ	-	22	142	138	175
ПРЕНОЩУВАЛИ ЛИЦА - ОБЩО	10682	10484	10922	10298	10597
ОТ БЪЛГАРИ	10682	10462	10780	10160	10422
ОТ ЧУЖДЕНЦИ	-	22	142	138	175
ПРИХОДИ ОТ НОЩУВКИ (лв.)	35824	43919	46298	44774	50372
В Т.Ч. ОТ ЧУЖДЕНЦИ	-	88	705	78	958

Източник: ТСБ-Габрово

Забележка: Леглоденонощията в експлоатация са получени като сбор от леглата за всеки ден на отчетния период, през който те са били разкрити, независимо дали са били заети или не. В броя на леглоденонощията и реализираните нощувки са включени и временно поставените легла.

За 2003 година реализираните нощувки са 114 167 или с 47,1% по-вече отколкото през 1999 година. Преобладаващ е броят на нощувките от българи - 8 пъти по-вече от нощувките от чужденци. В същото време броя на пренощуващите чужденци се е увеличен над два пъти.

Туризмът, като отделен сектор услуги бележи тенденция за увеличаване на своите приходи. Приходите от нощувки за 2003 г. са 2 344 147 лв. В сравнение с 1999 г. приходите нарастват над 2,5 пъти.

Източник: ТСБ-Габрово

ТУРИСТОПОТОК ЗА 2004 ГОДИНА

	Община Габрово	Община Дряново	Община Севлиево	Община Трявна
Брой туристи, посетили общината	32 176	46 197	12 710	27 546
Брой хотели и места за настаняване	11	12	8	7
Реализирани нощувки	79 463	17 706	10 710	68 589
- от българи	72 227	17 315	7 086	52 104
- от чужденци	7 235	391	3 624	16 496

Източник: Общински администрации. За община Дряново не е включен м.декември

По предварителни данни през 2004 г. в областта са реализирани 176 468 нощувки. Продължава тенденцията на нарастване – увеличението спрямо 2003 г. е с 54,6%. Анализът на сектора показва, че се полагат последователни усилия за създаване на благоприятен бизнес климат и насърчаване на нови инвестиции в сферата на туризма в Габровска област.

Съгласно Закона за туризма в Общините е създаден фонд за развитие на туризма. Набраните средства от туристическа такса и такси за категоризация се инвестират отново в дейности, свързани с туризма: поставяне на нови табели, изработване на рекламни материали, участие в туристически борси и изложения, изграждане на еко-пътеки, поддръжка на туристическа инфраструктура и др. В резултат на съвместната работа с областна и общински администрации през 2004 г. са реализирани два проекта за развитие на културният туризъм, а през 2005 предстои изпълнението на един - за развитие на екотуризма. И трите проекта са финансирани по програма ФАР на ЕС. От държавният бюджет са финансирани две екопътеки.

На територията на област Габрово работи Регионалната туристическа асоциация “Стара планина” - неправителствена организация, учредена през 1996 г. в резултат на

българо – швейцарски проект за развитие на туризма в региона на Средна Стара планина. Асоциацията подпомага устойчивото развитие на туристическия бизнес в региона и подпомага дейността на местните туристически сдружения. И в четирите общини на областта функционират туристически информационни бюра.

В град Габрово има Професионална гимназия по туризъм, която подготвя квалифицирани кадри за ресторантьорство, хотелиерство, хлебопроизводство и сладкарство и икономика. Проблем е, че след дипломирането си младите хора не остават в региона, а търсят реализация в утвърдени курорти по Черноморието, ски-курорти, емигрират или не работят по специалността си.

Обобщено могат да се посочат следните проблеми:

- недостатъчно развита техническа инфраструктура и благоустройство на населените места и курортните зони;
- регионът не е добре познат на международния туристически пазар;
- съществуващите туристически услуги не предлагат цялостно качествено туристическо обслужване. Много услуги не се предлагат, туристическите атракции са ограничени. В резултат имаме ниска конкурентноспособност;
- слаба координация между отделните туристически обекти в областта.

2.1.7 Анкетно проучване на местния бизнес

При разработването на настоящата стратегия, с усилията на експертите от работна група “Икономика” беше проведено анкетно проучване. Основни проблеми пред развитието на бизнеса: недостиг на финансови средства; недостиг на квалифицирана работна ръка; държавна бюрокрация; нелоялна конкуренция.

По отношение на бъдещото членство на България в ЕС половината от анкетиранияте фирми са частично информирани за касаещите ги нормативни актове на Европейското законодателство. Заедно с това те оценяват като оптимистични перспективите за бизнес. Според анкетиранияте интеграцията на страната в ЕС ще доведе до:

- по-голяма прозрачност на вътрешния пазар (правила на конкуренцията, подкрепа на държавата, публичност);
- по-силна конкуренция на вътрешния пазар от страна на големите европейски фирми;
- по-лесен достъп до пазарите на ЕС;
- недостиг на квалифицирана работна ръка, поради засилена емиграция.

Предвид посочените проблеми и възможностите за бъдещо развитие **79% от всички анкетирани фирми заявяват нужда от обучение относно кандидатстването и управлението на проекти, финансирани по програми на ЕС.**

SWOT – Икономика

СИЛНИ СТРАНИ	ВЪЗМОЖНОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> • много на брой МСП, осигуряващи трайна заетост в традиционните производства за областта, • съществуваща материална база в традиционните производства, с възможност за развитие; • започнал процес на технологично обновление; • наличие на обучени кадри за традиционните производства; • наличие на учебни заведения, отговарящи до голяма степен на икономическия профил на областта; • съхранени природни ресурси, културно-историческо наследство и традиции в занаятите, подходящи за развитието на туризъм; • географско положение, улесняващо икономическите връзки; • присъствие на големи международни фирми, които повишават интереса на чуждестранните инвеститори; • добър имидж на областта като цяло (и в частност на иконом. сектори) 	<ul style="list-style-type: none"> • членство в ЕС – ползване на допълнителни финансови ресурси, достъп до нови пазари и капитали, свободно движение на стоки; • политики за стимулиране на публично-частни партньорства; • нови (алтернативни) производства и дейности; • привличане на нови инвестиции; • повишен интерес към България и региона;
СЛАБИ СТРАНИ	ЗАПЛАХИ
<ul style="list-style-type: none"> • ниско технологично равнище, неефективна организация и ниска производителност на производствата в селското стопанство и големите стари предприятия; • недостиг на квалифицирани кадри в съответствие с потребностите на бизнеса; • недостатъчни управленски знания и умения и слаба информираност на местния бизнес; • неефективно използване на природните ресурси; • слаба атрактивност на туристическото предлагане; • липса на организирани пазарни структури, пасивни браншови организации; • неефективно партньорство и комуникация между местна власт, бизнес и НПО-сектор; • нисък жизнен стандарт; 	<ul style="list-style-type: none"> • загуба на конкурентноспособност и пазари, вследствие високите изисквания на ЕС; • висока цена на енергоносителите, поява на нови монополисти; • нестабилна политическа рамка; • данъчна и фискална политика, нестимулираща бизнеса; • демографски срив и емиграция на млади хора и трудоспособно население; • концентрация на човешки и финансов ресурс в центровете на районите за планиране и големите градове; • прекалена централизация на финансовите ресурси; • тромава и бюрократична администрация на национално и европейско ниво; • военни конфликти и тероризъм;

2.2. Техническа инфраструктура

2.2.1 Транспортна инфраструктура и транспортен достъп

Основен елемент на транспортната схема са **пътищата**. Съществуващата мрежа в региона е сравнително добре развита. От общо - 1106 км. пътища, 980 км. са с асфалтова настилка. По-голямата част от изградената пътна мрежа е III-ти и IV-ти клас, съответно – 381,3 и 602,8 км. Първокласни са само 91,9 км. от нея, а второкласни – 29,9 км. През последните години няма промяна в дължината на РПМ на територията на областта – 503,1 км. От 2002 г. IV-токласните пътища са определени като общинска собственост, но в общинската пътна мрежа трябва да се имат предвид и бившите “местни пътища” с обща дължина 401, 1 км. Изключения са населените места без транспортен достъп. Много са тези, които са ограничени през есенно-зимния период, поради географските и климатични условия и ограничените бюджетни разходи за поддръжка и обслужване. Характерен показател е “плътността на пътната мрежа”. За Габровска област тя е 526 км на 1000 кв. м. площ при средна за страната – 336, 0 и за СЦРП е 356, 2, което е близо 1,5 пъти повече.

През Габровска област преминават две от основните транспортно-комуникационни направления на страната пътищата “София – Варна” – I-5 (E 85) и “Русе – Стара Загора” - I-4 (E 772), които обслужват връзките в основните посоки – север-юг и изток-запад. Има три пътни участъка до билото на Стара планина – “Трявна – Кръстец”, “Габрово – вр. Шипка” и “Габрово – м. Узана”. Планинският и полупланински характер на релефа обуславят териториалното развитие на урбанизацията и транспортните връзки, включително и конкретната им проблематика.

Относителният дял и техническото състояние на магистралните пътни мрежи за територията имат пряка връзка с осъществяването на междурегионалните връзки и трафика на хора и стоки. За областта този преглед е сравнително добър – 18,2 % на първокласната пътна мрежа при средно за страната – 9,0 % и за СЦРП – 8,7 %. Анализът на състоянието на РПМ обаче е неблагоприятен. Според вътрешни, но еднакви за системата критерии голямата част от мрежата (76 %) е в лошо състояние. Компрометирането на основните и обслужващите съоръжения се дължи на инвестиционната среда през годините. Успоредно с това нарастват изискванията за сигурност и безопасност.

В анализиране на даденостите се налага все по-значимото място и необходимостта от доизграждане на транспортния коридор № 9, който свързва страните от Североизточна Европа през Румъния и България с пристанище Александрополус на Бяло море (като част от път I-5 /E-85/ Русе-В. Гърново-Габрово-Ст.Загора-Хасково-Кърджали-Маказа) - особено важна в трасето, преминаващо на територията на Габровска област. Част от този проект предвижда строителството на пътен тунел през прохода Шипка. Другата не малко важна част е доизграждане на т.нар. “Западен обходен път” на град Габрово. Това е обект, частично изпълнен и с актуална проектна готовност. Той е от изключителна важност с оглед изнасяне на транзитния транспортен поток от града. Габрово е един от малкото областни центрове без обходно трасе, още повече, че през последните 3 години трябваше да поеме движението, отклонено от прохода Хаинбоаз, поради текущите строително-ремонтните работи. Транзитният трафик преминава 15 км. през града и създава нерешими от местната власт проблеми, включително и социални. Този проблем

може да бъде решен единствено с изграждането на “Западния обходен път” и който е съобразен с бъдещото тунелно преминаване на Стара планина.

Двата под-обекта от трасето на този транспортен коридор имат решаваща роля в транспортната инфраструктура в национален план и на регионално равнище с комплексното си отражение върху развитието на областта. Комуникативните възможности на региона са базови фактори за бъдещото планиране във всички сфери от живота на местното население. Това определя мястото на транспортната стратегия за региона като структуроопределяща и приоритетна, тъй като реализирането на този инфраструктурен проект в процеса на своето функциониране ще създаде потоци на търговски и икономически обмен, които ще допринесат за икономическото оживление и увеличаването на приходната част на държавния и общински бюджет.

Независимо от факта, че средствата отделяни по ремонтната програма от ДБ са се увеличавали нееднократно през последните 3 години, те не са достатъчни. Този проблем е особено силен за нуждите на общинската пътна мрежа.

Проблемно е състоянието на четвъртокласната пътна мрежа по отношение поддръжката на пътните елементи. Много от елементите - габарити, настилки, отводнителни и укрепителни съоръжения, маркировки, сигнализации не отговарят на европейските стандарти за сигурност, комфорт на пътуването и безопасност на движението. Поради недостатъчни средства за поддръжка и ремонт голяма част от транспортната инфраструктура е силно амортизирана. Това в значителна степен важи за малките населени места, отдалечени от общинските центрове, където затруднения създават атмосферните условия на зимния сезон - от тотално прекъсване на транспортен достъп по някои от трасетата до чести аварии, забавяния и увеличени разходи по поддръжката на нормална пътна обстановка и често налагаща се реконструкция. Техническото състояние на тези пътища е лошо – настилките са с недостатъчно ширина, крайно износени и деформирани, с множество мрежовидни пукнатини и други видове деформации по тях, със значителен брой слягания на пътното платно. Банкетите също са с недостатъчна ширина, силно ерозирали и деформирани. Много от отводнителни предпазни окопи са затлачени от наносен материал, обрасли с треви и храсти и вече са загубили своето предназначение. Пътните съоръжения (мостове и водостоци) се нуждаят от ремонт поради свличания в зоната на устоите, съборени крила, пропукани сводове, липса на части и цели парапети по тях. Конструктивното им укрепване и/или ново изграждане е свързано с по-значителни финансови средства, но излиза като водещ проблем за осигуряване транспортния достъп до много от населените места в областта. Разпокъсаността им и планинския релеф са факторите, които затрудняват поддръжката на съществуващите пътни трасета и изграждането на нови.

Инвестициите в този сектор трябва да се приоритизират и влагат все повече в основни ремонтни дейности, а не в козметичната поддръжка на пътното платно. Заедно с това все по-актуална е необходимостта от нови връзки, съобразно нуждите на туризма.

В голяма част от пътната мрежа и най-вече по общинската липсват пътни знаци и хоризонтална маркировка, което затруднява ориентацията на водачите на МПС при движението си по тях. Всичко това прави движението на автомобили по тези пътища крайно опасно, с възможни рискове от възникване на пътнотранспортни произшествия с нежелателни последици.

Железопътният транспорт за територията на областта обслужва само част от населените места - общините Габрово, Трявна и Дряново. Някоя от гарите не е важен жп възел и това до голяма степен представлява пречка за развитието на много сфери от производството и търговията. В този смисъл всички отрасли на икономиката в региона разчитат на автомобилната пътна мрежа. Голяма е зависимостта на връзките от състоянието и бъдещото развитие на пътищата, още повече централното място на Габровска област при традиционната връзка между Северна и Южна България.

В района на област Габрово, като част от националната железопътна инфраструктура и която се управлява от „Поделението за експлоатация и поддържане на железопътната инфраструктура (ПЕПЖИ) - Горна Оряховица, са следните:

I. Железопътни линии:

1. IV^{-та} главна жп линия Русе – Подкова от км 144+900 до км 199+196;
2. 42^{-ра} жп линия Ц. ливада – Габрово от км 0+000 до км 17+248;

Двете жп линии са еднопътни и електрифицирани 100 %. Общата им дължина е 71,544 км (54,296 + 17,248).

II. Железопътни гари:

На територията на област Габрово има общо 6 жп гари (Соколово, Дряново, Ц. ливада, Трявна, Плачковци, Радевци и Габрово) и 9 жп спирки. Общата дължина на гаровите коловози е 26 665 метра, от които 16 207 метра (60,78 %) са електрифицирани.

III. Железопътни съоръжения:

1. Жп тунели – 21 броя;
2. Жп мостове – 23 броя;
3. Жп прелези – 20 броя;
4. Подпорни стени, водостоци и отводнителни съоръжения.

Перспективите за развитие на мрежата следват изискванията, както на националните приоритети при изграждането на модерна транспортна инфраструктура, така и са съответни на проблемите за територията на областта:

1. Ремонт и модернизирание на приемните здания на жп гари.
2. Пресъоръжаване на жп прелези с АПС и монтаж на еластични прелезни настилки.
3. Проширяване на всички жп тунели за осигуряване на габарит 1-СМ 2.
4. Заздравителни и отводнителни мероприятия в свлачищни райони.
5. Мероприятия за повишаване сигурността и комфорта на влаковото движение.

2.2.2 Електроенергийна система

Основен източник на електроенергия за областта е националната електроенергийна система. Изградените водоелектрически централи са с малка мощност и задоволяват местни нужди.

На територията на областта попада един основен възел на преносната система – подстанция “Балкан” с трансформация на напрежението 220/110 KV и инсталирана трансформаторна мощност за тези напрежения 400 MVA. Тя е свързана с други електроенергийни центрове на националната преносна мрежа посредством електропроводи 220 KV /приложение 1 и 2/.

Приложение 1

ПОДСТАНЦИИ И ИНСТАЛИРАНИ ТРАНСФОРМАТОРНИ МОЩНОСТИ

№	Наименование на подстанцията	Местонахождение	Кои обекти от областта захранва	Брой на трансформаторите, мощност /мва/ и напрежение
1	Балкан	гр. Габрово	Обл. Габрово Общ. Габрово	2x200 мва – 220/110 kv 2x40 мва – 110/20/10 kv
2	Габрово	гр. Габрово	Общ. Габрово	1x40 мва – 110/20/10 kv 1x25 мва – 110/20/10 kv
3	Севлиево	гр. Севлиево	Общ. Севлиево	2x40 мва – 110/20 kv
4.	Емка	гр. Севлиево	Общ. Севлиево	2x25 мва – 110/20 kv
5	Трявна	гр. Трявна	Общ. Трявна Общ. Плачковци	2x25 мва – 110/20 kv
6	Дряново	гр. Дряново	Общ. Дряново	1x16 мва – 110/20 kv 1x25 мва – 110/20 kv
7	Синкевица	гр. Габрово	Общ. Габрово	1x16 мва – 110/20/10 kv 1x25 мва – 110/20/10 kv

Обща инсталирана трансформаторна мощност – 807 мва.

Приложение 2

СИСТЕМНИ ВРЪЗКИ НА ПОДСТАНЦИИТЕ С ЕЛЕКТРОПРОВОДИ 220KV И 110KV

№	Системни връзки на подстанциите	Дължина на електропроводите в Област Габрово /км/	Брой електропроводи
1	П/С Балкан – П/С Алеко	10,7	1 бр. – 220 KV
2	П/С Балкан – П/С горна Оряховица	28,1	1 бр. – 220 KV
3	П/С Балкан – П/С Габрово	14,2	2 бр. – 110 KV
4	П/С Балкан – П/С Трявна	14,8	1 бр. – 110 KV
5	П/С Балкан – П/С Севлиево	26,2	1 бр. – 110 KV
6	П/С Балкан – П/С Казанлък	12,3	1 бр. – 110 KV
7	П/С Балкан – П/С Троян - 1	33,8	1 бр. – 110 KV
8	П/С Габрово – П/С Дряново	44,5	2 бр. – 110 KV
9	П/С Дряново – П/С В.Търново	13,2	2 бр. – 110 KV
10	П/С Трявна – П/С Елена	11,0	1 бр. – 110 KV
11	П/С Севлиево – П/С Емка	3,1	1 бр. – 110 KV
12	П/С Емка – П/С Мелта /гр. Ловеч/	16,1	1 бр. – 110 KV

13	П/С Трявна – Тягова П/С Кръстец	16,4	1 бр. – 110 KV
----	---------------------------------	------	----------------

Електропреносната мрежа на територията на Област Габрово се състои от 244 километра въздушни електропроводи 220 kv и 110 kv и шест електрически подстанции. Инсталираните в тях трансформаторни мощности са достатъчни и могат да поемат увеличение на електропотреблението.

Фактическото електрозахранване на областта се осъществява от районните подстанции 110/20/10 kv /приложение 1/. Те осигуряват електрозахранването, както на собствената си територия, така и на съседни общини, при което се получава резервиране на мрежата средно напрежение.

Всяка от районните подстанции е включена двустранно с един или два електропровода в мрежата 110 kv, което повишава сигурността на захранването в аварийен режим.

В периода 2000 – 2005 година не са строени нови подстанции и електропроводи.

Основните предимства на системата са:

1. Габрово е един основен възел в националната електропреносна система. Наличието на подстанция 220 /110 kv, свързана с други основни електроенергийни връзки на националната електропреносна система, дава възможност за сигурно и стабилно захранване с електроенергия на Област Габрово

2. Електропроводната мрежа 110 kv е добре развита с достатъчно трансформаторна мощност в районните подстанции.

3. Електропреносната мрежа е изградена в необходимата оптимална конфигурация като елемент от електроенергийната система на страната. Тя гарантира сигурно, безопасно и ефективно функциониране на електроенергийната система и непрекъснатост на снабдяването на потребителите с електрическа енергия в нормални условия и при смущения.

Проблемите в електрозахранващата мрежа на общините са свързани с някои качествени параметри на електрическия ток за част от малките населени места. Необходими са финансови средства за реконструкция и модернизация на съществуващи електропроводи и съоръжения: защита от пренапрежение при гръмотевични бури на въздушните ел. проводни 20 киловолта, подмяна на физически и морално остарели ел. проводни високо и ниско напрежение.

Независимо от показателите, перспективата на системата е съобразяване със стандартите за включване на мрежите и съоръженията в общата електроенергийна система на ЕС. Достатъчната изграденост на електропреносната система дава възможност за :

1. Рехабилитация и модернизация на съществуващите електропроводи и подстанции

2. Внедряване на техническите изисквания на Съюза за координиране на преноса на електрическа енергия /УСТЕ/, отнасящи се до надежността и качеството на паралелната работа на електроенергийните системи.

3. Внедряване на цифрови системи за защита и автоматизация

4. Осъвременяване на спомагателните мрежи и системи за управление

Развитието на електропреносната мрежа на територията на Област Габрово до 2015 година предвижда:

1. Рехабилитация един въздушен електропровод 220 kv с дължина 10,7 км

2. Рехабилитация на три въздушни електропровода 110 kv с обща дължина 60 км.
3. Рехабилитация и модернизация на подстанция “Балкан” 220/110/20/10 kv
4. Реконструкция на две подстанции 110/20 kv
5. Внедряване на цифрови системи за защита и автоматика
6. Осъвременяване на спомагателните мрежи и системи за управление
7. Планова подмяна на съоръжения с изтекъл експлоатационен срок

Забележка: В информацията не са отразени “Стратегическите” обекти в електропреносната система. Данни за тях се получават по реда и изискванията на Закона за класифицираната информация.

А. Електроразпределение

Съоръженията средно и ниско напрежение, които са собственост на “Електроразпределение”- клон Габрово.

Б. Топлофикация (няма подадена нова информация за анализ и перспективи)

През последните години спадът в промишленото производство доведе да поетапно намаляване на консумацията на топлоенергия за промишлени цели. Относително високата цена, изключването на търговски обекти и битови абонати завиши стойността на произвежданата топлоенергия.

Съществуващото положение прави необходимо разработването на енергийна стратегия, базирана на ефективно и екологосъобразно използване на съществуващите природни ресурси и алтернативни енергоизточници – природен газ, слънчеви батерии; модернизация на съществуващите и внедряване на съвременни енергоспестяващи технологии.

В. Газификация

Нарастващото потребление и прогреса на обществото на всички нива налага природният газ, като енергоизточник от особено значение за развитието на пазарно ориентирана икономика в страната ни и би решил много от проблемите, създадени от остарелите технологии.

В **община Севлиево** има изградена мрежа, инвестирана от чужд инвеститор – “Американ стандарт Инк” чрез “Севлиевогаз - 2000” АД. Към 31.12.2003 г. е изградена газоразпределителна мрежа и отклонения в град Севлиево с обща дължина 52 934 м., а през 2004 г. – още 7 236, с което общата дължина става 60 070 м и се обслужват следните категории потребители:

- битови абонати – 930;
- промишлени – 60;
- общински и административни – 90.

“Севлиевогаз – 2000” АД захранва освен територията на град Севлиево и развива газоразпределителната мрежа в посока към селата и извънградски терени, обосновано с откриване на нови производствени мощности и промишлени потребители.

Инфраструктурният проект “**Газификация на Габровски регион**” има за цел да планира интересите, възможностите, схемните решения и финансовото осигуряване по

реализацията на мрежата и на **другите три общини в областта**. Първите стъпки стават факт със създаването на **“Централгаз” АД** с участието на трите общини - Габрово, Дряново и Трявна. През 1998 – 2000 г. се реализира предварително проучване за консумацията, основните елементи и технически параметри на планираната газоснабдителна система и финансовия модел за реализиране на инвестиционното намерение, обхващащо интересите на всички общини в Габровска област.

“Централгаз” АД е създадена и регистрирана през 1996 г. В началото основни акционери са трите Общини – Габрово, Трявна и Дряново и ЧТК (Черноморска технологична компания, гр. Варна). През есента на 2001 г. мажоритарен собственик на АД става Община Габрово, като изкупува дела на ЧТК. С Решение №13 от 23.01.2003 г. на Общински съвет Габрово е одобрен избора на швейцарската фирма **“SOLBY – SA”** ООД за стратегически инвеститор по проекта.

Същността на проекта касае **две части**:

I - Високо налягане - газопроводно отклонение от северния полупръстен “Високо налягане“. Мястото на включване на мрежата за трите общини е определена преди АГРС Севлиево (автоматична газоразпределителна станция). Проектът за външната мрежа - до градовете, има нова (предходната – П. Сеновец, Г. Оряховица ...) проектна алтернатива - захранване през Севлиево, което значително скъсява дължината на газопреносната мрежа към трите общини. Тази алтернатива е изчистена към момента в детайли и проектно. Тя е значително по-рентабилна и далеч по-икономична.

II - Градска разпределителна мрежа - собственост на “ Централгаз “ АД, в което са представени интересите на трите общини - Габрово, Трявна и Дряново.

Планираната консумацията на природен газ в 8-годишен период е както следва:

за I-ви етап - 80 мил.куб.м.;

за II-ри етап - 90 мил.куб.м. в края на периода.

Град Габрово е най-големият потенциален консуматор на газ в региона. Основен за него е ТЕЦ I Габрово със силно развита топлопреносна мрежа, която захранва повече от 20 промишлени предприятия и повече от 700 жилища (данните са от 1997-1998 г.). Годишната му консумация може да достигне до 30-35 млн. нм³ природен газ. В първия етап от газификацията на града освен ТЕЦ Габрово трябва се включат и други основни потребители. След община Габрово проектът предвиждаше газифицирането и на общините Трявна и Дряново.

През 2001 г. “Централгаз” АД получава лицензия за разпределение на природен газ за 10-годишен период. Следва период на проучване и техническо проектиране и през 2003 г. е разрешено строителството на ГАЗОПРОВОДА “ВИСОКО НАЛЯГАНЕ” от АГРС – Севлиево до АГРС – Габрово. Проектната готовност и разрешение за строеж има и обекти от вътрешната мрежа за град Габрово: 1. РАЗПРЕДЕЛИТЕЛНА ГАЗОПРЕНОСНА МРЕЖА – Габрово – МАГИСТРАЛЕН КЛОН I ЧАСТ; и 2. АВТОМАТИЧНА ГАЗО РЕГУЛАТОРНА СТАНЦИЯ.

а основание Закона за енергетиката и енергийната ефективност на територията на Република България са обособени региони за изграждане на нови газоразпределителни мрежи и за разпределение на природен газ в тях. **Габровска област попада в регион “Мизия” с център гр. Плевен**, и обхващащ територията на следните общини, както следва:

1. Велико Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Павликени и Сухиндол - Великотърновска област;
2. **Габрово, Дряново и Севлиево - Габровска област;**
3. Летница, Ловеч, Луковит, Угърчин и Ябланица - Ловешка област;
4. Долна Митрополия, Долни Дъбник, Левски, Плевен, Пордим и Червен бряг - Плевенска област.

За регион “Мизия” лицензията е спечелена от ЧТК – АД, гр. Варна. Съгласно регламента, разрешението за изграждане на нови газоразпределителни мрежи и лицензията за разпределение на природен газ следва да обхващат всички общини в обхвата на региона с изключение на общини Велико Търново, Горна Оряховица, Лясковец, Павликени, Габрово, Севлиево, Ловеч, Долни Дъбник и Левски, за които са предоставени лицензии за разпределение на природен газ по силата на § 12, ал. ал. 1 и 2 от ПЗР на ЗЕЕЕ.

Понастоящем “Централгаз” АД планира осъществяването на проекта за газифициране на Габровския регион чрез 4 самостоятелни модула, целящи поетапно реализиране и достигане до всички основни потребители на природен газ. Това е и алтернативата за ефективно възвръщане на капиталовложенията:

Първи модул:

1. Газопровед високо налягане АГРС Севлиево – АГРС Габрово;
2. Изграждане АГРС Габрово;
3. Газоразпределителна мрежа на град Габрово;
4. Компресорна станция АГНКС – М300;

Втори модул – разработва се лизингова схема за финасиране модернизиранието на енергийните съоръжения на основните обществени и обслужващи сгради;

Трети модул – газифициране на ТЕЦ – Габрово и изграждане на паро-газов модул;

Четвърти модул – изграждане на метан-станции за втечняване на природен газ и диференцирано снабдяване на отделни обекти и зони.

От хода на инвестиционния поток за осъществяване на инвестиционните под-обекти по проекта зависи бързината на реализация и съответно – темпото на възвръщаемост, последващо – възможностите за разширяване обхвата на проекта.

Основният проблем е, че до момента осъществяването на проекта за газификация се забави с повече от 4-5 години от първоначалните прогнози. Това има определящо значение за икономическите и косвено – за социалните аспекти на развитие на прилежащата територия.

2.2.3. Водостопанска система

Територията на Габровска област се обслужва от две дружества – за общините Габрово, Трявна и Дряново – от “ВиК ООД – гр. Габрово (51% държавна / 49 % общинска собственост) и за община Севлиево – “Бяла” ЕООД – гр. Севлиево (100 % общинска собственост). Изключение е с. Буря, чиято водопроводна мрежа е собственост на “ВиК” – Габрово.

А. Водоснабдяване

Водоснабдяването на района е важен елемент оказващ влияние върху живота и стопанската дейност на населението. Дебитът на водоизточниците е в тясна връзка с климата, релефа и хидроложкия състав на почвите. Целият Габровски регион е карстов - характерно за карстовите извори е техният малък и непостоянен дебит през различните сезони.

Същевременно водосъбирането им не е рационално – уловената и пречистена от тях вода не осигурява цялата територия на трите общини, които обслужва “ВиК” ООД Габрово. На територията на трите общини се обслужват общо 150 селища, което представлява 98.9% от населението. Някои от селищата са водоснабдени от местни водоизточници с несигурни и колебливи дебители и влошени качества на водата – около 9 %. Много от източниците за питейна вода, се ползват неправомерно и безконтролно за поливане на земеделски земи.

Ограниченият ресурс налага закупуването на вода с питейни качества от други селищни системи. Град Дряново и голяма част от селищата се водоснабдяват от язовир “Йовковци” – гр. Велико Търново, 12 населени места от Община Габрово се водоснабдяват от водохващане “Стоките”-“Бяла” ООД, гр. Севлиево.

Производственият мониторинг върху качествата на водата от водоизточниците и във водопроводната мрежа се извършва от лабораториите на ХЕИ – Габрово и “В и К” ООД – Габрово. Контролират се в 234 бр. пункта от централни водоизточници и 22 бр. обществени местни водоизточници. По данни от анализите, процента на стандартните проби възлиза на 91%.

В качествено отношение съществуващата водоснабдителна мрежа в населените места **от общините Габрово, Трявна и Дряново** е остаряла (20-60 години употреба на тръбите), силно амортизирана, с много течове и разходи по текущи ремонтни работи. Видно от данните за количеството подадена вода и съответно – рационално използвана изводите са крайно тревожни. Продължителния период на изграждане, неспазването на технологичните изисквания при строителството ѝ, тежкия режим на експлоатация по време, недостигът на водно количество са основните причини за износването и високите загуби на вода – от 50 до 81% от подадената водна маса.

Показатели – в хил.м ³ /год.	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Община Габрово					
- количество подадена вода	24 207	23 964	20 575	24 124	21 899
- рационално използвана вода	4 588	3 806	2 206	3 120	2 846
- ползвана вода от населението	1 692	1 920	1 746	1 769	1 758
- ползвана вода от промишлеността	2 896	1 886	1 460	1 351	1 088
- пречистена отпадъчна вода	2 856	2 399	2 037	2 013	1 960
Община Дряново					
- количество подадена вода	2 558	2 375	2 223	2 301	2 183
- рационално използвана вода	634	591	512	512	521
- ползвана вода от населението	347	399	356	340	321
- ползвана вода от промишлеността	287	192	156	172	200
- пречистена отпадъчна вода	-	-	-	-	-

Община Трявна					
- количество подадена вода	1 751	1 702	1 525	1 416	1 363
- рационално използвана вода	724	548	484	476	467
- ползвана вода от населението	355	369	357	352	325
- ползвана вода от промишлеността	369	179	127	124	142
- пречистена отпадъчна вода	-	-	-	-	-
Община Севлиево					
- количество подадена вода	9 313	7 433	6 196	6 488	4 859
- рационално използвана вода	4 843	3 939	3 160	3 244	2 527
- ползвана вода от населението	1 329	1 413	1 275	1 218	1 296
- ползвана вода от промишлеността	741	692	568	507	499
- подадена вода на други общини (Габрово, В.Търново, Априлци)	2 772	1 835	1 317	1 520	732

№	Показатели	Габрово	Трявна	Дряново	Севлиево
1	Водоизточници	182	72	51	92
2	Пречиствателни станции				
	-за питейна вода	2	-	-	1
	-за отпадни води	1	-	-	0
3	Помпени станции	26	7	12	33
4	Резервоари-брой	168	51	34	88
	-общ обем /м ³ /	40 260	6 545	8 935	21 250
5	Дължина на водопроводна мрежа /км/	685.22	195.89	226.02	716,1 довеждаща - 243,0 ВВМ -473,1
6	Дължина на канализацията /км/	104.00	17.96	20.56	44.00
7	Брой на водоснабдени села	96	29	25	61
8	Брой на режимно водоснабдяване	12	8	1	40

9	Брой на неводоснабдени села	38	43	24	1
10	Процент от населението неводоснабдено	0.32 %	1.65 %	1.67 %	0.2 %

Съществуващото водоснабдяване на община Севлиево се осъществява основно от два типа източници - планински водохващания и местни водоизточници.

Анализите показват известно, но незначително повишаване рационалното ползване на водата, като за 2004 г. то е 54 %.

Съгласно прегледа на системата за територията на общината за състоянието на отделните водоизточници, групите от населените места, които се захранват и техния режим на водоподаване през последните години, състоянието на магистралните водопроводи, водоемите, местните и централни водоизточници, заедно с обективните климатични условия и очакваното до 2007 – 2008 г. прекъсване на водоснабдяването от “ВЕЦ – Видима” в община Априлци (40-45%) се налага един основен извод. Съществува едно единствено решение за нормалното осигуряване на населението в община Севлиево с питейна вода – изграждането на язовир “Бяла”. Този проект е от регионално значение за осигуряване на водоснабдяването:

- акумулираните в него води засега осигуряват с питейна вода всички населени места от община Севлиево с изключение на селата Млечево, Столът, Боаза и Младен.
- 12 населени места от община Габрово
- при възникване на недостиг на питейна вода в община Априлци (област Ловеч) дефицитът би се поел от язовир “Бяла”;
- От него са предвидени да бъдат водоснабдявани и 6 селища от община Горна Оряховица включително гр. Г.Оряховица
- След изграждане на деривация “Багарещица” събраните водни количества могат да се използват за водоснабдяване и на селища от община Габрово и квартали на града;
- При аварийна ситуация на съществуващия хидровъзел “Йовковци” (област В. Търново) или след него, язовир “Бяла” е планиран да може да подава вода на засегнатите селища по магистралния водопровод “ПСПВ Стоките – В. Търново.

Независимо от факта, че има намаляване на водопотреблението в резултата на намаляване на броя на населението и производственото потребление, проблемът остава. На този етап, благодарение на усилията на местните фактори се провеждат мерки и дейности за преодоляване му чрез ценовата политика, реконструкция и модернизация на мрежата, оптимално ползване на местните водоизточници, алтернативни връзки с водоизточници от съседните области. Основен приоритет остава актуализацията на проекта за реализация на язовирното съоръжение. През 2001 – 2002 г. е проведено проучване за данните за водопотреблението, които да обосноват запазване/промяна на проектния капацитет на язовира.

Прегледа на показателите за водоснабдителната мрежа и за територията на община Севлиево дава идентична картина на другите три общини и очертава същите основни проблеми.

За трайно решаване на проблема питейна вода трябва да се работи по две направления:

- **включване на нови водоизточници.**

- Изпълнението на проектите за довършване строителството на двата язовира “Бяла” (Севлиево) и “Нейковци” (Трявна), както и доизграждане на събирателна деривация “Янтра” към хидровъзел “Хр. Смирненски” (Габрово). Тези инфраструктурни проекти ще осигурят вода за битово и промишлено потребление, напояване и енергодобив;

- **реконструкция на съществуващата водопроводна мрежа.** Необходимо е да се извърши проектиране, основен ремонт и модернизация на изградените водопроводни мрежи и съоръжения, особено в големите населени места на областта.

Б. Канализация

Със сравнително добре развита канализационна мрежа, от смесен тип – за отпадъчни и повърхностни води разполагат само градовете. В останалите селища проектирането и изграждането на такива мрежи е локално и инцидентно. Подобряването на състоянието на вътрешноселищната канализация е трудно и изисква осигуряването на значителен финансов ресурс.

Повечето промишлени предприятия, които формират промишлени отпадъчни води имат локални пречиствателни станции, но почти всички имат проблем с технологията на пречистване и експлоатация на съоръженията.

Основните причини за замърсяване на речните води е силното антропогенно въздействие, на което са подложени реките като приемник на непречистените води - от бита, промишлеността и дъждовните води.

Видно от показателите в таблицата, могат да се направят основните изводи за

№	ПОКАЗАТЕЛИ	ГАБРОВО	ТРЯВНА	ДРЯНОВО	СЕВЛИЕВО
1	Дължина на канализационната мрежа	104.17	17.96	20.56	44
2.	% спрямо уличната мрежа	55.62	87.00	71.00	9.3
3.	% на населението включени в канализационната мрежа	85.00	68.00	70.00	66.83
4	Пречиствателни станции за отпадни води (ПСОВ)	1	-	-	0
5	Приемник на отпадни води	р.Янтра	р.Тревненска	р.Дряновска	р.Росица р.Чопара яз.П.Славейков
6	Категория на реките в населените места	II	II	II	II

проблемите в системата:

- непълна изграденост на уличната канализация и за трите общински центъра;
- капацитетът на част от мрежата е изчерпан, дори само от факта на разрастването на града;

- за град Трявна, освен неизградената улична канализация не е доизграден главния колектор до бъдещата ПСОВ (пречиствателна станция отпадни води). Заустените отпадъчни води се вливат директно без пречистване в р. Тревненска;
- за град Дряново – аналогично, водите се вливат в р. Дряновска;
- за град Севлиево – отпадните води са зауствени основно в р. Росица и частично в р. Чопара. Не са изградени главния канализационен колектор, довеждащите колектори и ПСОВ. Източната промишлена зона е без канализация.

ОТПАДНИ ВОДИ ЗАУСТЕНИ В РЕКИТЕ

ГОДИНА	ГАБРОВО		ДРЯНОВО	ТРЯВНА	СЕВЛИЕВО		
	Общо ПСОВ	От които битови			Общо	От които промишленост	От които битови
	хил.м ³ /год.	хил.м ³ /год			хил.м ³ /год	хил.м ³ /год	хил.м ³ /год
1999	14 317	2 856	619	705	2 175	1 342	833
2000	11 005	2 399	490	492	2 205	1 392	813
2001	12 110	2 037	400	463	1 544	760	784
2002	15 200	2 013	261	456	1 370	581	789
2003	14 948	1 960	249	485	1 362	561	801

2.2.4 Хидромелиорации

Изграждането на съвременната хидромелиоративната инфраструктура (речни водохващания, деривационни канали, микроязовири, язовири, магистрални, главни и разпределителни канали, речни, подязовирни и дъждовални помпени станции, и вътрешно канална открита и тръбна мрежа и съоръжения) на територията е започнало още през 1942 год. с учредяването на Воден синдикат “Балкан” в гр. Севлиево и е приключило през 1991 год., когато е завършена и предадена за експлоатация напоителната система НС “Градница”, обслужваща изградените напоителни полета в землищата на с. Сенник, с. Градница, с. Хирево, с. Душево и с. Дамяново от Община Севлиево.

Предвид преобладаващия в областта полупланински релеф изградената хидромелиоративна инфраструктура в област Габрово (общо 94 655 Дка - изградени поливни площи в областта) обхваща предимно равнинните земеделски земи в землището на община Севлиево (83 966 Дка – 88.70% от общо изградените поливни площи в областта) и частично в землищата на общините Габрово (4 804 Дка – 5.08% от общо изградените поливни площи в областта) и Дряново (5 885 Дка – 6.22% от общо изградените поливни площи в областта) – граничещи с община Севлиево.

В този смисъл в изготвено (през периода 1974 – 1986 год.) и съществуващо към настоящия момент Райониране на поливния режим на селскостопанските култури в България фигурира Хидромелиоративен район (ХМР) № 26 – Севлиево.

Практиката на изграждането и експлоатацията на тази хидромелиоративна инфраструктура е била следната:

▪ Държавата, чрез своите специализирани предприятия (ДСО “Водно стопанство”, ДСО “Водстрой”, ДСО “Хидрострой” и техните териториални поделения) е строила необходимата хидромелиоративна инфраструктура и хидротехнически съоръжения;

▪ Изградените напоителни системи са предавани безвъзмездно на съответната ТКЗС, ДЗС и други такива земеделски ползватели – за стопанисване и експлоатация;

▪ Изградените речни водохващания, големите язовири, магистралните, главните и разпределителни канали и тръбопроводи, комплексните помпени станции и дневните изравнители към тях, технически съоръжения и оборудване за напояване, отводняване и защита от наводнения заедно с прилежащите им площи и сградите с обслужващо предназначение, както и експлоатационните пътища са предавани безвъзмездно и са включени в капитала на СЕП “Водно стопанство” – Севлиево, правоприменик на което в настоящия момент е “Хидромелиорации-Севлиево” ЕАД,

като разпределението на изградените напоителни полета – по общини и ползватели към датата на изграждането им е илюстрирано в Приложение ХМФ²⁰⁰⁵, както следва:

Приложение ХМФ²⁰⁰⁵

№	Вътрешна канална мрежа и хидротехнически съоръжения предадени за стопанисване и експлоатация на ТКЗС, ДЗС и др. такива земеделски ползватели	Изградени поливни декари	Годни за напояване към 01.07.1993 г.	Годни за напояване към 01.04.2005 г.
I.	ОБЩИНА СЕВЛИЕВО	83966	71646	35724
А.	ТКЗС:	77364	65694	33055
Б.	ДЗС - Севлиево:	4414	4414	1519
В.	ПОМОЩНИ СТОПАНСТВА	688	388	0
Г.	АГРОФИРМА - СЕВЛИЕВО	1500	1150	1150
II.	ОБЩИНА ГАБРОВО	4804	4804	3578
А.	ТКЗС:	4761	4761	3578
Б.	ПОМОЩНИ СТОПАНСТВА	43	43	0
III.	ОБЩИНА ДРЯНОВО	5885	3803	0
А.	ТКЗС:	5485	3703	0
Б.	ПОМОЩНИ СТОПАНСТВА	300	0	0
В.	РЕЛИГИОЗНИ ОРГАНИЗАЦИИ	100	100	0
ОБЩО ЗА ОБЛАСТ ГАБРОВО:		94655	80253	39302
		100%	85%	42%

След ликвидацията на ТКЗС, ДЗС и др. такива земеделски ползватели, в началото на 90^{-те} години, на практика предадената им до този момент (за стопанисване и експлоатация) **хидромелиоративна инфраструктура и хидротехнически съоръжения остана ничия и безстопанствена**. В резултат, от което и на основание Закона за общинската собственост, **всяка община актува микроязовирите на своята територия като публична общинска собственост** и понастоящем отдава преобладаващата част от тях на концесия – за рибовъдство, а вътрешната канална мрежа и съоръжения в тях са разграбени и унищожени до степен да не могат да бъдат използвани по предназначението им, което се илюстрира с данните за това в **Приложение ХМФ²⁰⁰⁵**.

Вследствие извършено земеразделяне и възстановяване собствеността върху земеделските земи се формираха следните **три основни групи ползватели на водните обекти от изградената хидромелиоративна инфраструктура и ХТС** - частни водоползватели и стопани, земеделски кооперации и арендатори, едри земеделски собственици и концесионери на микроязовирите. Настоящите водоползватели не осъществяват ефективно напояване на отглежданите поливни земеделски култури и не поддържат наличната в тези напоителни полета, вътрешна канална мрежа и съоръжения. Всичко това води до **ниска използваемост (едва 5 – 10% от потенциала) на държавния хидромелиоративен фонд**, което предопределя **недостатъчните собствени приходи, с които да бъдат обезпечени присъщите стопански и експлоатационни дейности** по поддръжката на стопанисваните хидромелиоративни активи с комплексно предназначение.

Обстоятелствата, които определят проблемите на хидромелиоративното стопанство в Габровска област са:

- Държавата не е реализира през последните 15 години **отговорността си по пълноценното управление на водните ресурси** и тяхното рационално използване;
- **Ценовата политика**, заложена в нормативната уредба и неуредените отношения в системата;
- **Раздробената частна собственост** в/у земеделските земи затруднява и прави неефективен осъществяването в тях агротехнически и хидромелиоративни дейности;
- **Липсата на суровинните потребностите за изкупуване и преработка на зеленчуци и плодове**. Промяната на пазара и преструктурирането на хранително-вкусовата промишленост, поради което масовото зеленчуково производство, характерно за Севлиевиския регион, е сведено до количества произвеждани от частните стопани - само за лично ползване;
- **Продължаващата безстопанственост** - Значителна част от изградената хидромелиоративната инфраструктура и хидротехнически съоръжения – за напояване са разрушени, а останалата част, без реален собственик и надзор, е **обект на продължаващо разрушаване и ограбване**
- **Липса на достатъчно финансови средства** за поддръжка, реконструкция и модернизация на съоръженията;
- **Забавянето на акредитацията и стартирането на Мярка 1.6** от Програма “САПАРД” – Управление на водните ресурси с 4-те направления, които касаят тази инфраструктура;

Въпреки наличието на **Закон за сдруженията за напояване** (обн. ДВ, бр. 34 от 6.04.2001 г., изм., бр. 108 от 14.12.2001 г.) и съответните нормативни документи към него, няма интерес за учредяване и регистриране на такива сдружения. На този етап има регистрирано едва само едно такова **Сдружение за напояване “Нивища” в с. Душево**, а интерес за учредяване и регистриране на други такива все още няма, въпреки потенциалните възможности за това в землищата на всяко едно от селата, където има изградена хидромелиоративна инфраструктура.

Възможности дава **концесионирането на дейностите** по стопанисване, експлоатация и поддръжка на държавния хидромелиоративен фонд, като за целта бъдат

привлечени стратегически инвеститори, разполагащи с необходимите инвестиционни възможности за възстановяване, реконструкция и модернизация на същите

2.2.5 Комуникационни мрежи и системи

Далекосъобщителната мрежа има качествено и бурно развитие през последните години, което е в резултат на реструктурирането в цялата система и в не по-малка степен – на развитието на технологиите изобщо. Премахването на монополната система и навлизане на различни и многобройни оператори, които предлагат услуги и изграждат нови инфраструктури определя и състоянието на далекосъобщенията на национално и регионално ниво.

Телефонната мрежа, като основна инфраструктура за интегралните съобщителни услуги, е с определящо значение за развитието на всяка териториална общност.

Потенциалът на системата за Габровска област е във:

- високата степен на цифровизация в градовете Габрово и Севлиево;
- цифровизацията на междуселищните и международни телефонни съобщения в община Габрово;
- осигурен достъп до Интернет чрез ADSL услуги за абонати от Габрово и Севлиево. Предстои въвеждането на услугата в град Дряново;
- осигурен достъп до мрежа за бизнес услуги;

Данните за изследването с период 1999 – 2004 година са обобщени в 2 групи и с отчетени съответните показатели:

1. Всички действащи телефонни постове – състояние през периода – общо, процент на изменение, действащи аналогови и цифрови ТП, индекс на цифровизация;
2. Домашни телефонни постове – състояние през периода – общо, само в градовете и само в селата, процент на изменение на съответния вид домашни постове.

От показателите в таблиците 1- 5 могат да се видят тенденциите.

ТАБЛИЦА 1

Показател: ТЕЛЕФОННИ ПОСТОВЕ В ДЕЙСТВИЕ ВСИЧКО	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.
ОБЛАСТ ГАБРОВО	62367	61770	61482	60874	59966	58315
Община Габрово	35807	35335	35164	34836	34271	33339
Община Дряново	5258	5161	5096	4983	4839	4637
Община Севлиево	16470	16397	16515	16348	16149	15632
Община Трявна	4832	4877	4707	4707	4707	4707

ТАБЛИЦА 2

Показател: ТЕЛЕФОННИ ПОСТОВЕ В ДЕЙСТВИЕ ПРОЦЕНТ НА ИЗМЕНЕНИЕ СПРЯМО 1999 Г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.
ОБЛАСТ ГАБРОВО	0,00%	-0,96%	-1,00%	-2,16%	-3,66%	-6,50%
Община Габрово	0,00%	-1,32%	-1,80%	-2,71%	-4,29%	-6,89%

Община Дряново	0,00%	-1,84%	-3,08%	-5,23%	-7,97%	-11,81%
Община Севлиево	0,00%	-0,44%	0,27%	-0,74%	-1,95%	-5,09%
Община Трявна	0,00%	0,93%	2,86%	0,46%	-0,17%	-2,59%

ТАБЛИЦА 3

Показател: ПРОЦЕНТНО СЪОТНОШЕНИЕ ЦИФРОВИ ТП КЪМ ТП ВСИЧКО	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.
ОБЛАСТ ГАБРОВО	0,22%	0,44%	0,72%	5,20%	9,37%	15,40%
Община Габрово				5,31%	9,35%	17,48%
Община Дряново						
Община Севлиево	0,83%	1,66%	2,69%	8,08%	14,99%	20,18%
Община Трявна						

ТАБЛИЦА 4

Показател: ДОМАШНИ ТЕЛЕФОННИ ПОСТОВЕ ВСИЧКО	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.
ОБЛАСТ ГАБРОВО	53108	53292	53249	52445	51649	50127
Община Габрово	30377	30393	30271	29810	29328	28556
Община Дряново	4565	4543	4491	4389	4248	4043
Община Севлиево	14160	14217	14275	14096	13957	13509
Община Трявна	4006	4139	4212	4150	4116	4019

ТАБЛИЦА 5

Показател: ДОМАШНИ ТЕЛЕФОННИ ПОСТОВЕ ПРОЦЕНТ НА ИЗМЕНЕНИЕ СПРЯМО 1999 Г.	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.	2004 г.
ОБЛАСТ ГАБРОВО	0,00%	0,35%	0,27%	-1,25%	-2,75%	-5,61%
Община Габрово	0,00%	0,05%	-0,35%	-1,87%	-3,45%	-5,99%
Община Дряново	0,00%	-0,48%	-1,62%	-3,86%	-6,94%	-11,43%
Община Севлиево	0,00%	0,40%	0,81%	-0,45%	-1,43%	-4,60%
Община Трявна	0,00%	3,32%	5,14%	3,59%	2,75%	0,32%

За посочения период действащите постове са намалели от 53 108 (1999 г.) на 50 127 (2004 г.) или намаление от 6, 5%. Най-голяма е това в община Дряново и вероятно това е свързано със социално-икономическата ситуация сравнена с тази в другите три общини. Това снижение, особено след 2003 г. е по причина на:

- наличието на конкуренция в лицето на операторите на мобилни услуги;
- оптимизацията на разходите за комуникация от страна на бизнес-абонатите;
- нивото на покупателната способност;
- демографските процеси – намаляване на населението и миграцията;

Важен е анализът и на цифровизацията на съобщенията в областта. В община Севлиево от 1999 г., а в община Габрово от 2002 г. има монтиран цифров изнесен капацитет от Цифрова автоматична телефонна централа (ЦАТЦ) - Велико Търново.

През 2004 г. в Габровска област действащите цифрови телефонни постове са били 8 980 или 15, 45 % от общия брой и това касае само двете посочени общини. Намеренията на БТК АД са през следващите няколко години да се преустанови действието на аналоговите АТЦ в град Габрово.

Сравненият на горните тенденции спрямо тези при домашните абонати потвърждава, че те определят свиването на разходите на тази потребителска група и това видно е за сметка на бизнес-групата. Все още групата на домашните постове представлява 86 % от общия брой.

Силното обезлюдяване на селата за всички общини се отразява и в тенденциите на свиване и са определящи за тенденциите при битовите потребители. Усилията за преодоляване на това намаление се реализират с предлагането на ценови пакети за икономично или ограничено ползване, абонаментни планове с предплатени импулси и др.

Предвид мащабното навлизане на мобилните комуникационни средства и утвърждаването на интернет-услугите във всички сфери е факт, че и за БТК АД, което е бивш монополист в тази сфера, се налагат промени. В края на изследвания период на територията на област Габрово вече се предлага пълния набор от далекосъобщителни услуги за абонатите на фиксираната телефонна мрежа.

От горните следват изводите за слабостите на системата:

- изоставане в темповете на цифровизация на междуселищните и международни телефонни съобщения в общините Севлиево, Дряново и Трявна;

- наличие на голям брой неудовлетворени заявления за нови телефонни постове в град Севлиево;

- изоставане в изграждането на съобщителна инфраструктура в туристическите центрове

След реструктурирането на БТК АД, започнало с приватизацията, се осъществяват дейности за подобряване на организацията и повишаване на качеството и номенклатурата на предлаганите услуги. Изградената цифрова преносна мрежа дава възможност за ускорено въвеждане на нови видове съобщителни услуги със съответното качество при наличие на финансови средства. Необходима и е част от респективите за развите разширяването на мрежата за бизнес услуги.

2.2.6 Други съобщителни услуги

А. Покритие с радио и телевизионен (РТВ) сигнал не е на 100 %, поради релефните дадености и особено в планинската част. Това прави невъзможно приемането и разпространението на сигнала по въздушен път от един излъчвател/приемник.

Телевизионното покритие за община Габрово се осъществява от 3 телевизионни предавателя, които излъчват трите национални програми – БНТ, БТВ и НТВ. За Севлиево – сигналът идва от националния предавател, разположен на вр. Ботев и осигурява излъчването на БНТ и БТВ (без НТВ). Град Трявна ползва 1 местен ретранслатор, град Плачковци също 1. Дряново осигурява сигнал за националните програми чрез един ретранслатор.

Радио-сигналът на територията на Габровска област, осигурява излъчването на националните програми – БНР, Дарик Радио и Бумеранг за по-малко от 80 % по идентична причина. Приемането става от станциите на вр. Ботев и тази при с. Арбанаси, до гр. В. Търново.

Националните телевизионни и радио-програми, които се излъчват се разпространяват ефирно чрез мрежата на БТК АД.

Частните оператори в по-голямата си част ползват услугите и/или наемат мрежи на БТК АД за осъществяване на дейностите (пренос и разпространение на сигнали по кабелен път), за които са лицензирани. Техният обхват непрекъснато се разширява, включително и номенклатурата на програмите и услугите, които предлагат. И в четирите общини са изградени системи за кабелна телевизия и радио-излъчване, които са в процес на развитие и усъвършенстване:

Кабелен оператор	Община	№	Име / фирма	Покритие в % от територията на общината (или кои населени места)
С лиценз за телевизионен и радио сигнал ("кабелна телевизия")	Габрово	1.	"Габрово Кабел" ООД	
	Дряново	2.	"Боряна" ЕТ	
	Трявна	3.	"ТВ Нет Сателит" СД	на територията на гр. Трявна;
		4.	"Квант – Росен Коев" ЕТ	на територията на гр. Плачковци
	Севлиево	4.	"Киви ТВ" ООД – Севлиево;	на територията на града;
		5.	"Севлиево кабел"	на територията на града;
		6.	– Севлиево;	
		7.	"Унисат ТВ" ООД - Ст. Загора;	с. Богатово, с. Крушево, с. Петко Славейково, с. Крамолин;
		8.	"Естел 2003" – София	с. Агатово, с. Дамяново;
8.	КТ – гр. Априлци	с. Сенник, с. Душево,		
9.	"Актив – М. Костова"	с. Горна Росица;		
			с. Градница, с. Добромирка	
Общинско и/или частно радио	Габрово	1.	Радио – Габрово;	
		2.	Бумеранг;	
		3.	Дарик Радио	
		4.	ТС Радио	
Дряново	5.			
Трявна	6.	-		
Севлиево	7.	Общинско радио	на територията на общината;	
	8.	Частно радио	на територията на града	

Б. Достъп до INTERNET

В Габровска област Интернет-достъпът се осъществява по различни начини: избор на номер; безжично; чрез кабелна мрежа; чрез телефонната мрежа; чрез специално наети линии. Като регионален център на БТК – "Технологичен район – Далекосъобщения" Габрово предоставя достъп до Интернет-мрежата за клиенти в цялата област.

Повечето от останалите Интернет-доставчиците или такива, предлагащи свързани с мрежата услуги, ползват наети линии на БТК АД. Извън тях собствена лицензия (за фиксирана мрежа) имат и са изградили частично “Орбител”. Отскоро на територията на областта е започнала изграждането на своя собствена мрежа и “Неском - България”

В.Пощенски услуги

Пощенските услуги на територията на Габровска област се осъществяват от Териториалното поделение «Български пощи» - Габрово. Това е поделение на фирма “Български пощи” ЕАД София. Териториалното поделение има изградена мрежа от пощенски станции /ПС/- 69 на брой, а в населените места с малко население 13 броя междуселищни пощальони.

Разпределението от пощенски станции по общини е следното:

- Община Габрово - 22 ПС и 4 междуселищни пощальона;
- Община Трявна - 7 ПС, и 2 МСП;
- Община Дряново - 9 ПС, и 1 междуселищни пощальона;
- Община Севлиево - 31 ПС и 6 междуселищни пощальона.

Всичките 69 ПС, и 13 междуселищни пощальона са групирани в 4 районни пощенски станции /РПС/ – Габрово, Севлиево, Дряново, Трявна.

РПС Габрово обхваща ПС и междуселищни пощальони на територията на община Габрово.

РПС Севлиево обхваща ПС и междуселищни пощальони принадлежащи към община Севлиево.

РПС Дряново обхваща ПС и междуселищни пощальони принадлежащи към община Дряново.

РПС Трявна обхваща ПС и междуселищни пощальони принадлежащи към община Трявна.

През 2005 г. предстои преобразуване на 2 ПС в пощенски агентства.

Основен показател, характеризиращ пощенската мрежа е брой обслужвано население от една ПС в градовете и брой обслужвано население от една ПС в селата в национален мащаб. За Габровска област тези данни изглеждат така:

Показател	За страната	За областта
Обслужвано население от една пощенска станция /бр./	2 639	2 108
Обслужвано население от една пощенска станция в градовете /бр./	8 528	6 140
Обслужвано население от една пощенска станция в селата /бр./	1 041	576

Показател, показващ **гъстотата на пощенската мрежа** е обслужвана територия от една пощенска станция. За страната обслужваната територия от една пощенска станция е 36.50 кв. км., а за областта – 29,64 кв. км. Това показва, че в това отношение Габровска област е със сравнително по-добре обхваната и предполага по-пълноценно покриване на територията.

Пощенските станции, пощенските агенства и междуселищните пощальони, осъществяват дейности, регламентирани със Закона за пощенските услуги, обнародван в

Държавен вестник бр. 64/2000 г. и Общите условия на договора с потребителите на пощенски услуги, предоставяни от “Български пощи” ЕАД в сила от 01. 03. 2003 г.

Услугите, които се предоставят на потребителите са:

- приемане, пренасяне и доставка на пощенски пратки;
- приемане и/или доставяне като пощенски пратки на съобщения, предавани чрез далекосъобщителни средства;
- пощенски парични преводи;
- куриерски услуги.

Пощенските услуги се осъществяват чрез пощенската мрежа и се делят на универсални и неуниверсални. Универсална пощенска услуга са приемане, пренасяне и доставяне на вътрешни и международни пощенски пратки и пощенски парични преводи. Неуниверсалната пощенска услуга включва: пощенски колети с тегло от 10 кг до 20 кг; куриерски услуги; приемане и/или доставяне като пощенски пратки на съобщения, предавани чрез далекосъобщителни средства.

В последно време добро търсене от потребителите на неуниверсалните пощенски услуги имат куриерските услуги. Те гарантират по-голяма бързина и надежност на приемане, пренасяне и доставка на пратките. Куриерски услуги са вътрешна ускорена поща /гарантирана доставка до 24 часа/ с обратна информация до подателя и EMS /международна ускорена поща/ за 57 страни в света

Освен пощенските дейности в пощенската мрежа се осъществяват и дейности по възложителства по сключени договори от централното управление на “Български пощи” ЕАД и териториалното поделение на “Български пощи” Габрово. На територията на Габровска област ТП БП Габрово има сключени договори по възложителство с НЕК, ВиК, Социални грижи, кабелни телевизии и др. търговски договори.

Обобщените **изводи за състоянието** на системата са, че тя се характеризира със стабилизирано финансово състояние и предоставя все по-качествени услуги.

Перспективите и възможностите за развитие са в:

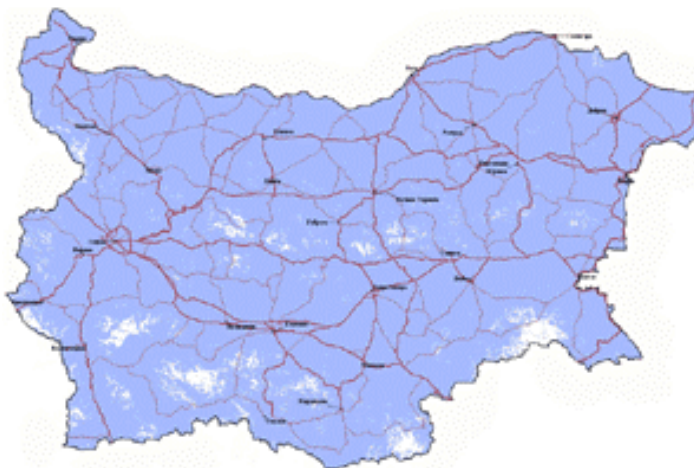
- по-добра използваемост на пощенските станции
- изграждане на комплексни работни места
- развитие на хибридната поща
- развитие на досегашните услуги
- пощенските служби да изпълняват ролята на „финансов касиер на обществото”

Г. Мобилни телефонни съобщения

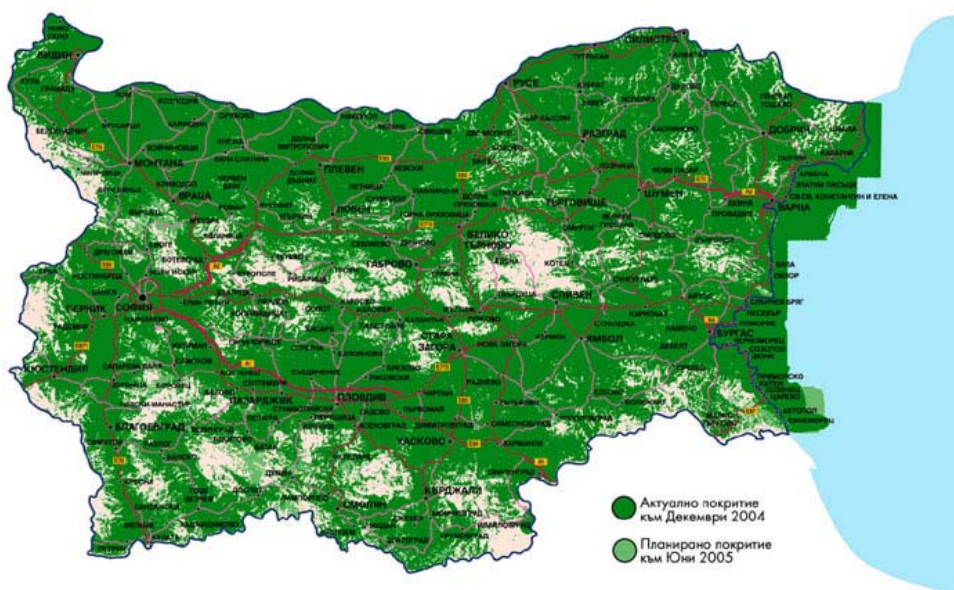
Преобладаващата част от територията на областта има покритие от мрежите на мобилните оператори, което е видно от приложените картни схеми за покритието на двете компании. Изключение е много малка част от планинската територия - на места сигналът прекъсва, но с изграждането на оптичните трасета, покритието ще се стабилизира.

Мобилтел, една от водещите компании в тази сфера, ще започне през 2005 г. изграждането на мрежата от трето поколение след спечелването на търга за UMTS лиценз. 3G мрежата първо ще покрие София, Варна, Пловдив, Бургас и Русе и до края на 2006 година мобилните услуги от трето поколение ще се предлагат в петте най-големи града. Габровска област е вероятно от следващите етапи на изграждане.

М-ТЕЛ - КАРТА НА ПОКРИТИЕТО НА GSM МРЕЖАТА

ПОКРИТИЕ НА ГЛОБУЛ

Изводи

- Съобщителната система не е добре развита, плътността на телефонните съобщения е една от най-ниските за страната.
- Започналото въвеждане на цифрова инфраструктура позволява разширение и модернизирание на предлаганите съобщителни услуги.

Проблеми

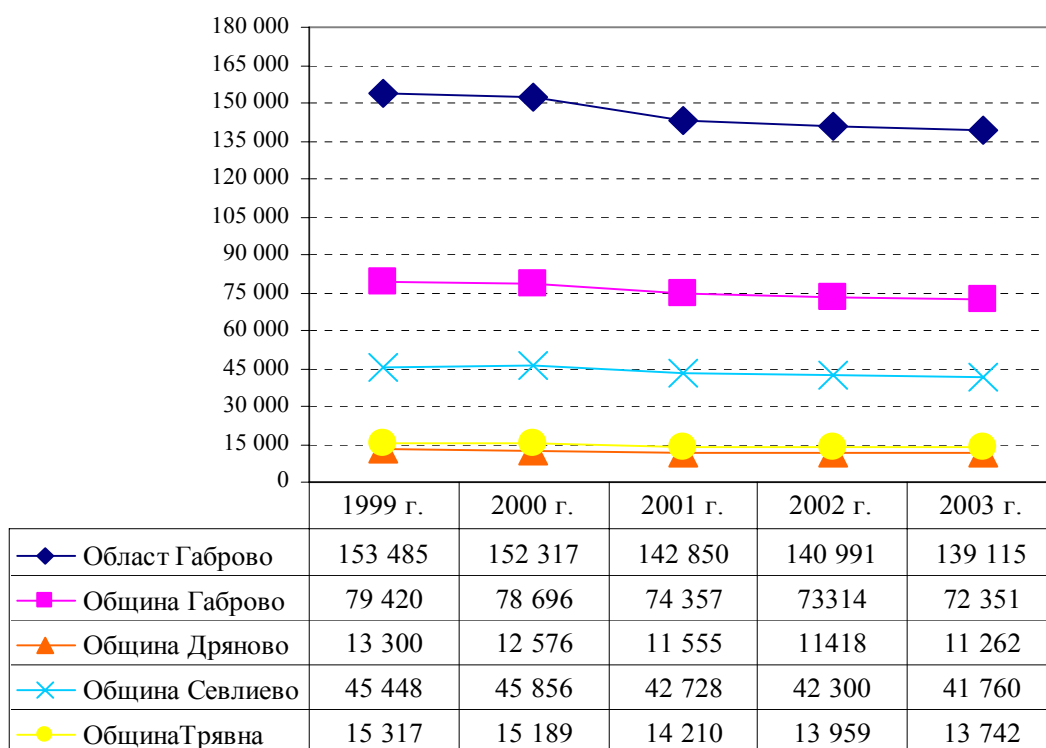
- В планинската част на областта телефонната мрежа не обхваща всички населени места /на места има само по един обществен пост, свързан по въздушно трасе/.
- Покритието с РТВ сигнал в някои населени места от планинската част на областта се ограничава само до националните програми .

2.3. Социална инфраструктура

2.3.1. Демографска структура

Населението на област Габрово към 31.12.2003 година според текущата демографска статистика наброява 139 115 души. За последните пет години то намалява общо с 14 370 души (с 9,4%). Бързото намаляване на общия брой на населението и протичащите през последните 50 години демографски процеси довеждат до обезлюдяване на определени територии, най-вече в селските и планинските райони. В градовете на областта живее 79,5% от населението. Мъжете са 67 149, а жените 71 966 или на 1000 мъже се падат 1072 жени.

НАСЕЛЕНИЕ КЪМ 31.12 ПО ОБЩИНИ

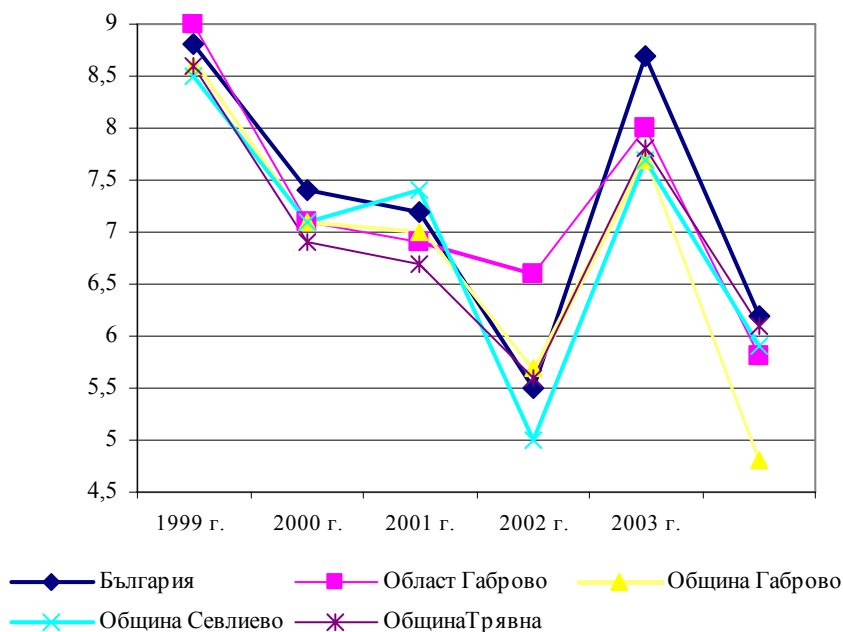

Източник: ТСБ-Габрово

За разглежданият период населението намалява във всички общини, като по-голямо е намалението в Дряново и Трявна – съответно с 15,3% и с 10,3 %.

Към неблагоприятната прогноза за намаляване на населението се добавя и проблемът със застаряването му, най-вече в резултат на намалената раждаемост. През последните години равнището на раждаемост в областта е на сравнително по-ниско ниво от средното за страната.

РАЖДАЕМОСТ ПО ОБЩИНИ (на 1000 души)

Източник: ТСБ-Габрово

С най-висока раждаемост в областта през 2003 година е община Севлиево, но в сравнение с 1999 година тя е по-ниска с 0,9 пункта. Най-ниска раждаемост има община Дряново. В същото време смъртността е по-висока от средната за страната. С най-висока смъртност са общините Дряново и Севлиево.

СМЪРТНОСТ ПО ОБЩИНИ (на 1000 души)

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
България	13,6	14,1	14,2	14,3	14,3
Област Габрово	15,6	15,8	16,4	16,7	17,3
Община Габрово	13,3	13,7	13,1	14,6	15,2
Община Дряново	19,8	17,9	20,4	20,6	20,5
Община Севлиево	19,1	19,0	20,0	19,9	20,4
Община Трявна	14,1	15,3	15,1	15,4	16,1

Източник: ТСБ-Габрово

В резултат на високата смъртност и ниската раждаемост все повече се увеличава отрицателния естествен прираст в областта

ЕСТЕСТВЕН ПРИРАСТ ПО ОБЩИНИ (На 1000 души)

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Р.България	-4,8	-5,1	-5,6	-5,8	-5,7
Област Габрово	-8,2	-8,7	-9,3	-9,6	-10,4
Община Габрово	-6,1	-6,7	-6,2	-7,2	-8,5
Община Дряново	-14,3	-11,3	-15,2	-15,7	-14,9
Община Севлиево	-10,4	-11,0	-12,6	-12,1	-12,6
Община Трявна	-7,9	-9,4	-10,6	-9,5	-10,0

Областта като цяло през последните три години се характеризира с отрицателен механичен прираст, който се дължи предимно на община Габрово.

МЕХАНИЧЕН ПРИРАСТ ПО ОБЩИНИ

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Област Габрово	424	158	-646	-176	-422
Община Габрово	-128	-191	-640	-176	-346
Община Дряново	104	-87	-16	28	13
Община Севлиево	457	420	117	55	-10
Община Трявна	-9	16	-107	-83	-79

Източник: ТСБ-Габрово

Възрастовата структура на населението е една от основните демографски характеристики. Тя е резултат от демографските процеси в миналото и оказва влияние върху бъдещото изменение на населението – общо и по отделни негови съвкупности.

Продължава да се задълбочава процесът на остаряване на населението, което оказва съответно влияние върху формирането на трудовия потенциал в областта и най-вече върху неговото възпроизводство.

ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ ГАБРОВО (ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ - %)

	Общо	Възраст		
		под трудоспособна	в трудоспособна	над трудоспособна
1999 г.	100,0	14,6	56,7	28,7
2000 г.	100,0	14,3	56,8	28,9
2001 г.	100,0	14,0	57,0	29,0
2002 г.	100,0	13,6	57,6	28,8
2003 г.	100,0	12,7	60,7	26,6

Източник: ТСБ-Габрово

ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ОБЩИНИ ПРЕЗ 2003 ГОДИНА (ОТНОСИТЕЛЕН ДЯЛ - %)

Община	Под трудоспособна	В трудоспособна	Над трудоспособна
Габрово	12,7	60,7	26,6
Дряново	12,4	56,5	31,1
Севлиево	14,4	54,8	30,8
Трявна	13,2	57,8	29,0

Източник: ТСБ-Габрово

Сред населението под трудоспособна възраст или до 15 навършени години се очертава трайна тенденция на намаление, както за областта като цяло, така и за всички общини.

Делът на населението в трудоспособна възраст през последните две години бележи увеличение. Това обаче е резултат до голяма степен от направената законодателна промяна и се дължи основно на включването на население от надтрудоспособна възраст в тази категория. Независимо от това увеличение за възпроизводството на населението в

трудоспособна възраст в близките години ще съществуват проблеми във връзка с намаляване на населението под трудоспособна възраст.

SWOT АНАЛИЗ НА ДЕМОГРАФСКОТО СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИТЕ

Положителни страни: В градовете населението не намалява критично, запазва се основната социална инфраструктура.

Слабости по отношение на демографията са: тенденция на постоянно намаляване на населението; ниска раждаемост; отрицателен естествен прираст; застаряване на населението; обезлюдяване на периферните територии; висока миграция към други райони и извън страната.

Възможности за подобряване на демографското състояние са: икономическо оживление в областта и осигуряване на работни места за млади хора; повишаване на доходите и подобряване на условията за живот в областта; разработване и прилагане на национални и местно програми за стимулиране на социално-икономическото развитие на изоставани региони и територии.

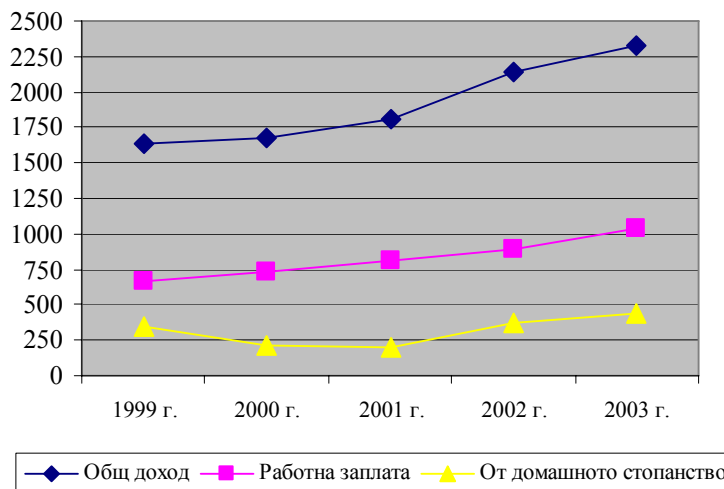
Заплахите в това отношение са: недостатъчно инвестиции в инфраструктурата, материалните и човешки ресурси.

2.3.2. Благосъстояние на населението - Доходи, разходи и потребление

Независимо от реалния растеж на икономиката и доходите през последните пет години, жизненият стандарт в област Габрово остава нисък.

Общият доход средно на човек от домакинство за 2003 година в областта е 2330 лева, като е по-висок от този за 1999 година с 42,7%. За посочения период доходите от заплати нарастват с 54,6%, а от домашно стопанство с 24,9%.

ОБЩ ДОХОД (СРЕДНО НА ЧОВЕК ОТ ДОМАКИНСТВО) В ОБЛАСТ ГАБРОВО В ЛЕВА

Източник: ТСБ-Габрово

В същото време се увеличава и общият разход на човек от домакинство. С по-висок темп се увеличава разхода за нехранителни стоки.

**ОБЩ РАЗХОД (СРЕДНО НА ЧОВЕК ОТ ДОМАКИНСТВО)
В ОБЛАСТ ГАБРОВО**

(Левове)

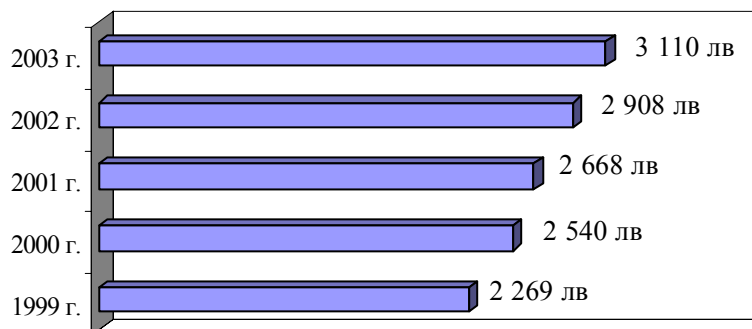
	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Общ разход	1440	1511	1598	1715	1934
в това число:					
За хранителни стоки	606	613	757	748	781
За нехранителни стоки	834	898	841	967	1153

Източник: ТСБ-Габрово

За по-голяма част от основните хранителни продукти потреблението през 2003 година се е увеличило в сравнение с 2000 година: кашкавал – с 40,0%, прясно мляко – с 37,6%, кисело мляко – с 27,8%, месо – с 10,7%, картофи – със 7,6% и други. Значително намалява обаче потреблението на брашно – с 28,1% и хляб и тестени изделия – с 5,1%.

Средната годишна работна заплата на наетите лица по трудово или служебно правоотношение за 2003 година е 3110 лева, като в общественя сектор тя е 3773 лева, а в частния – 2874 лева. В сравнение с 1999 година средната годишна работна заплата нараства с 37,1%. За общественя сектор увеличението е с 64,5%, а за частния с 28,1%. Най-високи заплати през 2003 година са получавали лицата, работещи в отраслите “Финансово посредничество” и “Снабдяване с електроенергия, газ и вода”.

**СРЕДНА ГОДИШНА РАБОТНА ЗАПЛАТА НА НАЕТИТЕ ПО ТРУДОВО ИЛИ
СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ В ОБЛАСТ ГАБРОВО**

Източник: ТСБ-Габрово

**СРЕДНА ГОДИШНА РАБОТНА ЗАПЛАТА НА НАЕТИТЕ ПО ТРУДОВО ИЛИ
СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ ПО ОБЩИНИ**

(Левове)

	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
Общо					
Област Габрово	2269	2540	2668	2908	3110
Габрово	2057	2246	2418	2575	2796
Дряново	1966	1973	2054	2153	2282
Севлиево	2844	3315	3405	3818	4044
Трявна	1994	2111	2129	2365	2415
в т.ч. частен сектор					
Област Габрово	2243	2479	2521	2709	2874

Габрово	1699	1896	2057	2140	2318
Дряново	1319	1660	1498	1646	1763
Севлиево	3198	3589	3571	3965	4189
Трявна	1769	1854	1758	2070	2049

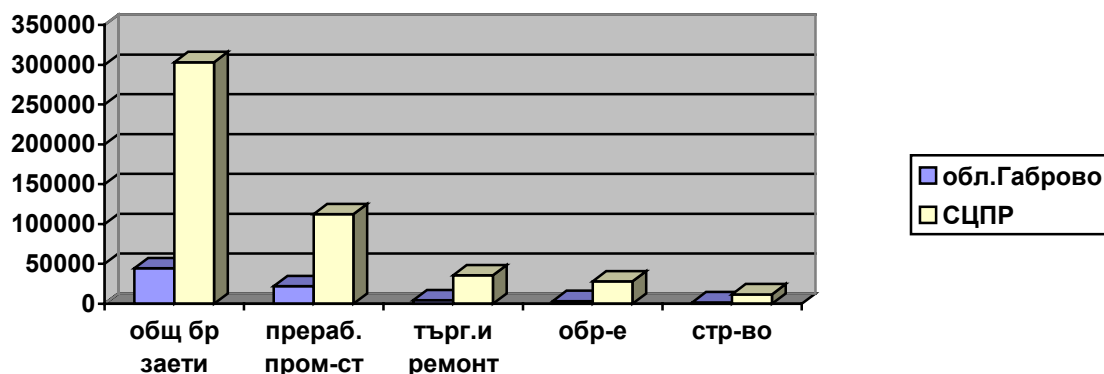
Източник: ТСБ-Габрово

С най-високо заплащане през последните пет години е община Севлиево, където средната годишна работна заплата се увеличава с 42,2%. На второ място е община Габрово, в която увеличението е с 35,9%. С най-ниска работна заплата са лицата наети в община Дряново.

2.3.3 Трудова заетост и безработица

През 2003 година в област Габрово са били наети по трудово или служебно правоотношение общо 44 489 души. Същите обхващат лицата, работещи в обществения и частен сектор на фирмите на едностранно и двустранно счетоводство.

Сравнена структурата на заетостта по отрасли за област Габрово и СЦПР, изглежда така:

За периода 1999-2002 година **наетите лица** намаляват общо с 4452 души. Увеличение има само за последната 2003 година – с 1701 души спрямо предходната. В частния сектор през целия разглеждан период наетите лица се увеличават, а в обществения намаляват.

СРЕДЕН ГОДИШЕН БРОЙ НА НАЕТИТЕ ЛИЦА ПО ТРУДОВО ИЛИ СЛУЖЕБНО ПРАВООТНОШЕНИЕ ПО ОБЩИНИ

	1999	2000	2001	2002	2003
Общо					
Област Габрово	47 240	44 269	43 874	42 788	44 489
Габрово	24 305	22 621	22 911	22 601	23 785

Дряново	3 707	3 085	2 917	3 150	3 098
Севлиево	13 580	13 567	13 503	13 180	13 675
Трявна	5 648	4 996	4 543	3 857	3 931
в т.ч. частен сектор					
Област Габрово	23 306	28 221	30 436	31 073	32 827
Габрово	11 486	13 773	15 714	16 028	17 254
Дряново	1 035	1 224	1 274	1 942	1 975
Севлиево	8 570	9 937	10 389	10 295	10 723
Трявна	2 215	3 317	3 059	2 808	2 875

За последната 2003 година в сравнение с предходната намалява броят на наетите лица само в община Дряново. Намаляването на заетостта в Габровска област е свързано със спада в структуроопределящите производства на територията на общините, както и с протичащите процеси на реструктуриране и приватизация. Най-голям е дялът на заетите в отрасъл “Преработваща индустрия” – 22 115 души, които са 49,71% от работещите в областта. На следващо място е отрасъл “Търговия и ремонт” - наетите са 4 434 или 9,97%. Най-малко работни места осигуряват отраслите “Финансово посредничество” – 322 души или 0,72% и “Снабдяване с електроенергия, газ и вода” – 1052 души или 2,36%.

Повече от половината от заетите са в община Габрово. Най-малък е дялът на работещото население в Дряново.

Месечната динамика на заетите лица в Габровска област по наблюдаваните признаци не търпи съществени изменения. Това се обуславя най-вече от идентичните процеси в икономическия живот и параметрите на макрорамката през годините на валутния борд.

През периода до края на 2003 г. се открие процес на освобождаване на лица, но въпреки това тенденцията е към намаляване на безработицата.

РАВНИЩЕ НА БЕЗРАБОТИЦАТА ПО ГОДИНИ И ОБЩИНИ - УСРЕДНЕНИ СТОЙНОСТИ

Б Т – Габрово		Община Габрово		Община Дряново		Община Трявна	
2003 г.	2002 г.	2003 г.	2002 г.	2003 г.	2002 г.	2003 г.	2002 г.
9,39 %	12,32 %	7,68 %	10,06 %	14,40 %	19,83 %	14,36 %	18,22 %
4 501	5 906	2 746	3 598	761	1 048	994	1 261

Като цяло за района обслужван от ДБТ - Габрово е видно значително намаление на средномесечния брой на безработните и съответно понижаване на средномесечното равнище на безработицата спрямо 2002 г. Значителен дял за снижаване на безработицата в района имат програмите и мерките от Закона за насърчаване на заетостта, разкритите работни места по проекта “Красива България”, а също така и “Дружеството за Заетост и Структурно Развитие - Дряново” ООД. Към края на отчетния период, за 2003г. равнището на безработица в района обслужван от ДБТ - Габрово остава под средното за страната.

Икономически активно население	брой
Бюро по труда –Габрово:	Общо - 47 956
Община Габрово	35 751
Община Дряново	5 284
Община Трявна	6 921

Най-много регистрирани безработни в бюрата по труда към края на 2003 г. са от следните фирми по общини:

Община Габрово – “Подем - кран” АД, “Каргал” ЕАД, “Рекорд” АД, “Стадион” ООД, “Общински пътнически транспорт”, “СТС-Холдинг груп”, “Импулс” ЕАД, “Капитан Дядо Никола”, “Хлебозавод” ЕАД, “ВиК”, “ОЗКС – България”, Образование;

Общият брой на освободените от работа е 1 714 души от 649 фирми и организации.

Община Севлиево – “Емка” АД, “Механика и монтаж” ЕООД;

Община Дряново – “Дружество за заетост и структурно развитие - Дряново”, “Боби Денчев” ЕООД, Вагонен завод “Дряново” ЕООД; “Успех-ССБ – клон Дряново”;

Общият брой на освободените от работа е 276 души от 117 фирми и организации.

Община Трявна – “Трема” АД, “Ланатекс” ООД, “Роуз” ЕООД, “Монолит-Т” ООД, Мина “Лев” ООД;

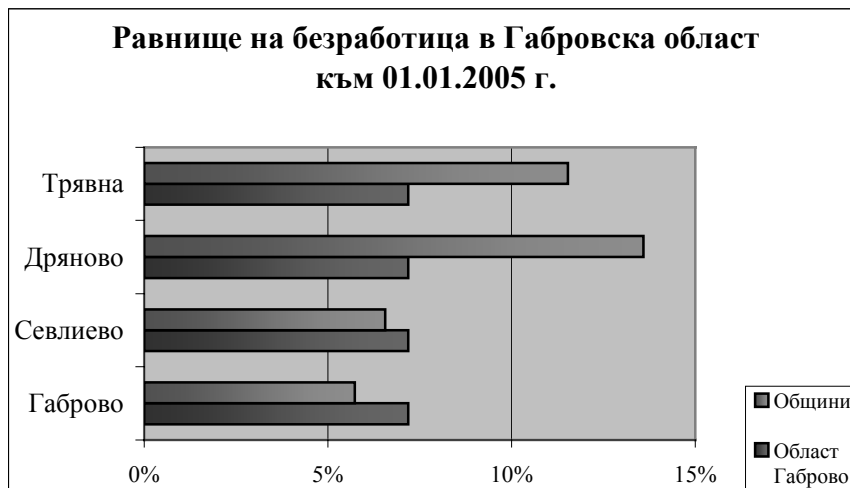
Общият брой на освободените от работа е 402 души от 143 фирми и организации.

Освободените от тези производства са предимно лица с работнически професии, с ниско образование и квалификация, но в последно време все по-ясно се очертава тенденцията за освобождаване и на по-високо квалифицирани работници и специалисти. Тези процеси са резултат на намаляване обема на производството и продажбите в тези отрасли.

Към края на отчетния период, за 2003 г. равнището на безработица в района обслужван от ДБТ - Габрово остава под средното за страната.

Същата тенденция се наблюдава и през 2004 г.

Към 01.01.2005г нивото на безработица е още по-ниско: най-ниско - за Община Габрово - 2048 души (5.73%), на следващо място - Община Севлиево - 1236 души (6.56%), за Община Трявна - 798 души (11.53%), Община Дряново- 718 души (13.59%). Като цяло за областта - 4800 души (7.19%), което е под средният процент за страната.

В следствие наблюдението и анализа на равнището, динамиката и структурата на безработицата в Габровска област ясно се очертава трайна тенденция на намаляване на заетостта и задържане на нивото на регистрираната безработица.

Разпределението на безработните лица по възрастов признак се отличава със сравнителна равномерност в групите от 19 до 44 години. С най-голям дял са тези от 50 до 54 години - 864 души или 19%, намалението спрямо предходната година е с 216 души /20%/. Тази категория безработни доста трудно се реализира на пазара на труда.

Съотношението **мъже/жени** регистрирани безработни е в полза на жените, чиито относителен дял е 54 %.

От регистрираните безработни **по професионални групи** за 2003г. най-голям е дялът на групата без специалност – 1748 души или 39%. Намалението спрямо предходната година е с 691 души. Сегментацията на предлагането на работна сила на областния трудов пазар по признак образование се отличава с доминиращ дял на безработните лица със средно специално и професионално образование – 2018 /45%/, която група е намаляла спрямо предходната година с 613 души или 23,29%.

Немалка част от безработните трудно се адаптират към наложените от стопанската конюнктура нови изисквания и поради тази причина изпадат в състояние на **продължителна безработица** (23%). При жените – безработни, 45,54% са продължително безработни; при младежите до 24 години – 27,04% са продължително безработни.

Като **неравностойни групи** на регионалния трудов пазар се оформят младите хора до 24 години, завършващи образование, лицата с трайно намалена трудоспособност, лицата с нисък образователен и квалификационен ценз, продължително безработните лица, представители на малцинствените групи.

В дирекция “Бюро по труда”- гр. Габрово са регистрирани 287 бр. инвалиди през 2003 год. Спрямо предходната година броят им е нараснал с 134 човека. От тях 130 жени, 157 мъже, а 26 младежи до 29 год. Прави впечатление, че само 48 от общо регистрираните 287 инвалиди са с висше образование, 133 със средно специално и средно професионално, а останалите 110 с основно и по-ниско. При създалата се икономическа обстановка в страната е видно, че все по-трудно ще намират работа хора без образование и професия. Отчитайки неравномерното социално положение, в което се намират

безработните инвалиди, трудовите посредници от ДБТ- Габрово полагат усилия за тяхното интегриране в трудовите колективи. Тенденцията на нарастване на регистрираните безработни лица с увреждания през 2003 год. се запазва.

Структурата по видове увреждания е следната: слухови – 43 човека; зрителни – 27 човека; опорно двигателни – 32 човека; умствени – 19 човека; общо заболявания – 166 човека. Доминират лицата, трудоустроени поради общи заболявания.

Инвалидите с умствени увреждания са 19. Практиката показва, че повечето са агресивни и работата с тях изисква психическа устойчивост, търпение, специален подход. Работодателите не желаят да поемат риска да назначават лица с такива увреждания, а бюрото по труда е задължено да им съдейства при устройване на подходяща работа.

На всички регистрирани инвалиди в ДБТ-Габрово са изготвени карти за инвалидност и оценка на инвалидностите и професионалната пригодност, за да се опознаят по-добре потребностите и възможностите за работа на трудоустроените безработни.

През 2003 год. в ДБТ- Габрово са разкрити 38 свободни работни места за лица с намалена трудоспособност, с 30 бр. повече от предходната година. Шест лица с намалена трудоспособност са завършили курс за квалификация.

През 2003 год. в ДБТ- Габрово бяха наети 10 човека по национална програма за заетост и обучаване на хора с трайни увреждания.

На територията на Дирекция “Бюро по труда”- Габрово има 4 фирми, които работят с инвалиди това са:

В гр. Габрово - ТПК “Подкрепа”. В нея работят 54 човека, от които инвалиди 28 човека. От тях 7 със слухови заболявания, 2 с очни, 2 с шизофрения, 2 с олигофрения, 3 със сърдечни, 2 със злокачествени, 4 с костни и 6 с общи заболявания. Предмет на дейност (плетене и конфекция).

В гр. Дряново се намират 2 специализирани предприятия за инвалиди това са: “Успех” - ССБ – ЕООД – клон Дряново – обхваща Габровска област, Гърновска област, Ловешка област.

Предмет на дейност 2 цеха. В първия – производство на ел. инсталационни материали (ключове и контакти). Във втория – производство на капачки за бира и лимонада. Имат трудности при реализацията на продукцията.

В “Успех” – ССБ – ЕООД работят 60 инвалиди (незрящи). Не се очаква разкриване на нови работни места.

В “Заря” – ЕООД работят 32 човека. От тях инвалиди са 18 човека, Има хора с вродени аномалии, сърдечни, психично болни, невралгични. Предмет на дейност-картонаж, охрана, спомагателна работилница, опаковки.

В гр. Трявна - 1 предприятие за инвалиди, а именно ТПК на инвалидите “Мир”. В кооперацията работят 42 души, от които 26 инвалиди. В нея се извършват 3 основни дейности- шивашка, картонаж и пресов отдел, като основно се работи на ишлема, поради което няма постоянна работа, но в замяна на това готовата продукция се пласира веднага на пазара.

Тревожен е фактът, че:

- При регистрацията си в ДБТ, безработните не декларират своята степен на инвалидност, защото като “здравни” имат по- голям шанс за започване на работа.
- Получилите вече степен на инвалидност, отказват да продължат срока на инвалидизиране, поради въздържането на работодателите да наемат на работа такива лица.

- Непълно и неточно попълване на експертните решение от ТЕЛК.

Комисията дава становище относно неподходящите условия на труд, свеждащи се до физически натоварвания, трудови норми, без да се посочват длъжностите и професиите, които дадено лице с увреждания може да упражнява в срок на намалена работоспособност. Независимо от положените усилия отстрана на трудовите посредници, работодателите не проявяват склонност да наемат на работа инвалиди с предложените преференции в ЗНЗ. Работодателите не спазват изчисляванията на чл. 315 от КТ. В предприятията има определени места по чл. 315 от КТ но работодателите не желаят да го обявяват в БТ под претекст, че ги запазват за свои работници.

Предложения:

- Да се промени нормативната база с цел осигуряване на краткосрочни или разработване на специализирани програми за осигуряване на заетост на инвалидите.
- Обучаващите фирми да създават предпоставки за интегриране на инвалидите в процесите на обучение съвместно с безработни без здравословни проблеми.
- Да се усъвършенства продукта “Трудова борса” за ползване на информация от трудовите посредници за регистрираните инвалиди в бюрата по труда

ОБУЧЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТНИ

През първото тримесечие на 2003 г. са проведени курсове за професионална квалификация на 65 безработни, започнали обучението си в края на 2002 год. /шивачки, огняри, компютърно обучение, започнете собствен бизнес/.

До приемане на националния план за действие на заетостта за 2003 год. е организирано обучение на безработни и заети лица от работодатели, както следва: “Буря”- АД обучи в два курса 27 безработни лица с цел осигуряване на заетост за шивачки, “Криейшънс- Г”- ООД – преквалифицира 10 заети лица за шивачки, ЕТ “Сигнал” Габрово – 7 безработни за работник в полиграфията и ЕТ “Десислава” – 7 безработни за шивачки.

През месец септември - курсове без подsigурено работно място, както следва: компютърно обучение, машинопис и компютърно обучение, бизнес-секретари /курс с осигурено стажуване за 6 месеца на 70 % от завършилите го/, английски и немски език, счетоводство и финанси на фирмата с приложение на компютър.

През месец декември - курсове за: огняри, счетоводство и финанси на фирмата, компютърно обучение и английски език; два курса за лица, обект на Националната програма “От социални помощи към заетост” за “Работник в горското стопанство” в гр. Габрово и гр. Трявна с общо 47 участника.

Общо през 2003 г. 411 безработни лица са включени в курсове за професионална квалификация, организирани от ДБТ- Габрово, като 150 от тях продължават обучението си и през 2004 година.

Силни страни	Слаби страни
---------------------	---------------------

<ul style="list-style-type: none"> • Оптимистични тенденции в икономическото състояние на водещите предприятия в областта; • Успешно протичащи активни мерки на пазара на труда в областта и активно участие на работодателите в проектите на МТСП по трудова заетост; • Намаляване равнището на безработица във всички общини в областта. 	<ul style="list-style-type: none"> • Висока безработица в селските общини; • малко ресурси за стартиране или разширяване на бизнеса; • ограничени покупателни възможности на населението, влияещи върху търсенето на стоки и услуги; • част от големите предприятия не работят, или работят с многократно по-малък персонал от преди 10-15 години; • крайно недостатъчни възможности за трудова реализация на лица в неравностойно социално положение; • Високо относително ниво на безработица при рисковите групи - младежи до 29 г., инвалиди, жени;
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • Функционираща пазарна икономика, предлагаща повече работни места; • Развитие на бизнеса и трудовия пазар чрез нови инвестиции • Равноправен достъп както до образование, така и до професионална квалификация • Внедряване на специализирани програми за образование и квалификация насочени към лица без квалификация; • Утвърждаване на съществуващите и въвеждане на нови ефективни мерки на пазара на труда; • Възможност за кандидатстване с проекти по пред присъединителните фондове – ФАР, САПАРД; осигуряване на работни места за млади хора по национални и местни програми и нови инициативи. 	<ul style="list-style-type: none"> • Спад в броя на населението; • Застаряване на населението; • Високи стойности на миграция извън територията на областта; • Демотивиращи предлагането на работна сила процеси като наркомания и престъпност сред младите хора; • Ниска ефективност на част от социалните мерки поради необвързаност с предлагане на работни места; • Неуредени условия за трудово наемане на безработни инвалиди; • Социална изолация и немотивираност за работа на хора с намалена работоспособност; • Ограничени възможности за трудова реализация на безработни лица без квалификация.

2.3.4. Социални дейности

Реализирането на областната социална политика е непрекъснат процес, инструмент за хармонизиране на местните инициативи с държавните изисквания, възможностите на местната власт и НПО и потребностите на жителите.

ХАРАКТЕРИСТИКА НА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ В ОБЛАСТ ГАБРОВО

Общо за област Габрово капацитета на заведенията за социални услуги и заетостта им към 31.01.2005 г. е 458 места. Заетостта е 98,03% или 449 места. Към същата дата има 45 чакащи за настаняване.

Услуги за възрастни хора

- Община Севлиево - Дом за стари хора с отделение за лежащи – капацитет – 40 места, с. Стоките
- Община Севлиево - Дом за стари хора, капацитет – 65 места, с. Добромирка
- Община Дряново – Дневен център за стари хора – капацитет 40 места.

Домашен социален патронаж. Услугата се изразява в предоставяне на храна, поддържане на личната и жилищна хигиена, битови, административни и социално-консултативни услуги.

Услуги за хора с увреждания и възрастни хора

- Община Габрово - Дом за възрастни с физически увреждания с капацитет 36 места, кв.Кряковци. Домът предлага непрекъснати целодневни грижи, медицинско, административно, правно и социално обслужване на домуващите.
- Община Дряново - Дом за възрастни с деменция с капацитет 52 места. Домът предлага целодневни грижи, медицинско обслужване, социално-правни консултации.
- Община Дряново - Дом за възрастни с психически разстройства с капацитет 115 места, с.Радовци.
- Община Дряново – Защитено жилище за хора с интелектуални увреждания – с. Царева ливада, капацитет 6 места; предстои разширение
- Община Севлиево - Дом за възрастни с физически увреждания с капацитет 40 места, с.Столът.
- Община Севлиево - Дом за възрастни с умствена изостаналост с капацитет 100 места, с.Батошево.
- Община Трявна – Център за социална рехабилитация и интеграция – капацитет 35 места.

Услуги за деца с увреждания

- Габрово - Дом за медико-социални грижи за деца с Дневен рехабилитационен център. Предлага рехабилитация.
- Габрово - Дневен център за деца с увреждания в ДГ “Първи юни”– предлага дневни грижи, рехабилитации, обучение, консултации за деца със специални нужди и техните семейства.
- Община Дряново – Дневен център за деца и младежи с увреждания, капацитет 24 места.
- Трявна – Група по психомоторика

Други

Община Габрово - Дом за временно настаняване "Център за семейна подкрепа" с капацитет 10 места, гр. Габрово.

Броят на социално подпомаганите лица от 1998 до 2002 г. в национален мащаб е нараснал с близо 50%. В регионален план спада на безработицата в областта води и до факта, че групата на лицата и семействата получаващи месечни социални помощи по реда на чл. 9 от ППЗСП намалява.

ЛИЦА И СЕМЕЙСТВА НА МЕСЕЧНО ПОДПОМАГАНЕ ЗА 2004 Г.

ПОКАЗАТЕЛИ	2004 г.
Подпомагани лица и семейства:	
- общо:	2 445
- в т.ч в натура	0
1. До 18 години	32
2. В трудоспособна възраст - случаи	1 826
- в т.ч безработни лица	531
- в т.ч семейства	972
3. В пенсионна възраст	587
4. Подпомагани семейства на инвалиди - общо:	380
Едночленни семейства	1 439
Двучленни семейства	422
- в т.ч деца	280
Тричленни семейства	234
- в т.ч деца	348
Четиричленни семейства	189
- в т.ч деца	430
Петчленни семейства	87
- в т.ч деца	280
Шест и повече членни семейства	74
- в т.ч деца	345

НАТУРАЛНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИЗПЛАТЕНИ ПОМОЩИ ПО ППЗСП

ПОКАЗАТЕЛИ	2004 г.
Помощи общо:	11 829
Целеви помощи за транспортно обслужване – общо:	5 996
Безплатно пътуване по автобусния транспорт – общо:	2 696
Безплатно пътуване на многодетни майки	111
Целеви помощи за балнеолечение - общо	133
Целеви помощи за телефонни услуги	2 602
Целеви помощи за наем на общинско жилище	291

През 2003 се забелязва намаляване на социално подпомаганите лица поради промени в нормативните документи, стартиране на програмата “От социални помощи към осигуряване на заетост”, също така поради проведеното преанкетирание през месеците май – юни. С увеличаване на пенсиите косвено са отпаднали лица над 65 години. Към 2004г предоставените на право имащите лица и семейства помощи от Дирекция “Социално подпомагане” са 11 829.

Не се забелязва особена тенденция на намаляване или увеличаване в броя лицата, на които е предоставено право на семейни помощи по реда на ЗСПД. Увеличава се броя на лицата и семействата, получаващи семейни помощи за деца по чл. 7 ал. 2 от ЗСПД – за деца, настанени за отглеждане в семейства на роднини, близки или в приемно семейство, във връзка с решаването на проблемите на децата в риск.

Особено увеличение бележи броя на хората с увреждания, които са на социално подпомагане, това произтича от промените в ЗСП, който дава повече права на тези групи.

Заведенията за социални услуги през 2003 година в областта са 8 с 1571 места. В сравнение с 1999 година тези заведения се увеличават с 1, а местата в тях с 97.

Заведенията за социални услуги в областта имат следната структура :

(За страната – 226 с капацитет 53 169)

За СЦ планов район – 37 с капацитет 10 726;

За областта – 8 с капацитет 1571.

Необходимо е да се идентифицират чрез проучване малки целеви групи за социално подпомагане с които да се работи. Не е задължително помощите да бъдат в пари. Трябва да бъдат изградени центрове за социална интеграция. Квалификацията на кадрите не е на необходимото ниво, което изисква да се работи в това направление. Участието на НПО в решаването на проблемите на социалното подпомагане е необходимо. Като цяло за областта има липсващи звена в соц. инфраструктура, работи се в посока на създаването на нови домове за социални услуги, за да се обхванат всички групи нуждаещи се.

Динамиката на социалните процеси дефинира необходимостта от определяне на задачите и насочване на усилията на местната власт, НПО и местната общност към разрешаване на нарастващите потребности на жителите на Областта от социални услуги и подкрепа. Необходимо е стриктно съобразяване с изискванията на нормативните актове, регламентиращи предоставянето на социални услуги, децентрализацията при управлението и финансирането им, координация с приоритетите и насоките в областта на социалната политика, а именно:

- Ориентиране на социалните услуги към най-уязвимите групи: хора с увреждания, възрастни хора, деца в риск и техните семейства, безработни;
- Преминаване към алтернативни форми на социални услуги, предлагани в общността, съобразно потребностите на хората от общината;
- Въвличане на партньори при предоставяне на социални услуги – други институции, НПО и бизнеса, с оглед подобряване социалната интеграция и качеството на живот на хората;
- Децентрализация на социалните услуги и управлението им.

Стремежът е да се доразвият идеите за:

- Подобряване и увеличаване обема на вече съществуващите социални услуги;
- Предоставяне на нови форми на социални услуги и подобряване на достъпа до тях на рискови групи от населението.
- Разширяване на партньорството с неправителствения сектор и други институции;
- Подкрепа за социално слабите и хората в неравностойно положение.

Това от своя страна неминуемо ще доведе до подобряване адаптивността и качеството на живот на потребителите на социални услуги; преодоляване на изолацията и оказване на подкрепа на хората в неравностойно социално положение; мотивиране и стимулиране на хората в риск да се справят със социалната си неравнопоставеност; активизиране на гражданското общество за толерантност, съпричастност и солидарност към хората с увреждания.

SWOT АНАЛИЗ – СОЦИАЛНИ ДЕЙНОСТИ И СПЕЦИФИЧНИ СОЦИАЛНИ ГРУПИ

<i>Силни страни</i>	<i>Слаби страни</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Добра структура на съществуващите социалните заведения и служби в региона • Добре стартирани и действащи мерки на пазара на труда за преодоляване на продължителната безработица, реинтеграция на рискови групи и увеличаване пригодността им към заетост 	<ul style="list-style-type: none"> • Висока безработица • Ниска квалификация на кадрите • Наличие на групи в социална изолация силно зависими от социалното подпомагане • Продължително запазване на висока безработица в региона. • Увеличаване броя на лицата в трудоспособна възраст, получаващи месечни социални помощи
<i>Възможности</i>	<i>Заплахи</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Кандидатстване с проекти по национални и международни донорски програми • Утвърждаване на съществуващите и въвеждане на нови ефективни мерки в социалната сфера • Създаване на центрове за социална интеграция • Работа с целеви групи • Привличане на неправителствени организации при решаването на социалните проблеми • Социализация на продължително безработни лица чрез извършване на обществено полезни дейности, образователни и квалификационни програми • Намаляване броя на настанените в институционален тип заведения за тежко болни и хора с увреждания • Осигуряване на качествени грижи в семейна среда на хора с увреждания и тежко болни 	<ul style="list-style-type: none"> • Влошени демографски показатели на населението • Ниска покупателна способност на населението • Несвършена нормативна база и ограничени финансови ресурси за провеждане на ефективна социална политика • Помощите, които получават лицата, не дават очаквания резултат • Намаляване на възможностите за интеграция на хората с увреждания • Липса на мотивация за работа сред хора, за които социалното подпомагане е начин на живот

2.3.5. Здравеопазване

Изработване на дългосрочна стратегия за развитието на здравеопазването в областта е изключително трудна задача поради динамиката на този сектор.

Състоянието на здравеопазването е незадоволително от гледна точка на превенцията и профилактиката, макар че наличните болнични заведения са с достатъчен капацитет. Наблюдава се спад на регистрираните заболявания, но в същото време увеличаване на случаите на някои видове заболявания като например - болестите на органите на кръвообращението - те причиняват около 68 % от всички умирения. На второ място са злокачествените новообразувания – 15,5 %, на трето – болести на дихателната система – 5,5 %, на четвърто – травми и отравяния – 3,8 %. Тези четири групи заболявания причиняват 93 % от всички умирения.

В област Габрово функционират общо 8 лечебни заведения за болнична помощ към 31.12.2003 г. Същите разполагат с 982 легла - по данни на РЦЗ. В сравнение с 2000 г. леглата намаляват с 237; тенденцията е към оптимизация на ползването на легловата база и ефективност на работата на болничните заведения. Към 01.12.2004 г. по данни от РЦЗ – Габрово общият брой на лекарите е 484, от които 96-общо практикуващи. От общия брой лекари 230 са в болничната помощ и 254 – в извънболничната помощ. До 29 г. са 17 лекари, на възраст 30-44 г са 192 от тях и над 60г са 46. Към 31.12.2003г. на 10 000 човека от населението в област Габрово се падат 32,8 лекари при средно за страната – 35,3. Към 01.12.2004 г. по данни от РЦЗ – Габрово общият брой на стоматолозите е 141. До 29 г. са 6 от тях, на възраст 30-44 г са 36 стоматолози и над 60 г са 19. Към 31.12.2003 г. на 10 000 човека от населението в област Габрово се падат 9,5 стоматолози при средно за страната – 7,8. Към 01.12.2004 г. по данни от РЦЗ – Габрово общият брой на медицинските специалисти е 1118. От тях 664 са медицински сестри, от които повече от половината - 378 са на над 35 г. До 29 г. са 64 медицински специалисти, на възраст 30-44 г. са 370 от тях и над 60 г. са 17. Към 31.12.2003 г. на 10 000 човека от населението в област Габрово се падат 70,8 медицинските специалисти при средно за страната 58,6 .

Основна причина за умиренията са болестите на органите на кръвообращението. От тях в областта през 2003 година са умрели 1554 лица или 68,7% от общия им брой. При умиренията от тези болести 58,4% се дължат на исхемична болест на сърцето и на мозъчно-съдова болест, а 3,8% на хипертонична болест.

На второ място са умиренията от новообразувания, чийто относителен дял за 2003 година е 16,2%. С най-голяма честота при починалите от новообразувания са тези със злокачествени новообразувания на храносмилателната система – 42,4% и от злокачествени новообразувания на дихателната система – 20,0%.

В структурата на останалите причини за смърт следват травми и отравяния – 3,05% и болести на дихателната система – 4,55%.

СМЪРТНОСТ ОТ СОЦИАЛНО-ЗНАЧИМИ БОЛЕСТИ В ОБЛ.ГАБРОВО

№	Класове болести	Брой на случаите	Отн. дял (%)
1	Инфекциозни болести и паразитози	14	0,6
2	Новообразувания	367	16,2
3	Болести на ендокринните жлези, храносмилането и обмяната	71	3,14
4	Болести на кръвта и кръвотворните органи	1	0,04

5	Болести на нервната система и сетивните органи	6	0,27
6	Болести на органите на кръвообращението	1554	68,7
7	Болести на дихателната система	103	4,55
9	Болести на храносмилателната система	47	2,08
10	Болести на пикочно-половата система	17	0,75
12	Болести на кожата и подкожната тъкан	2	0,09
13	Болести на костно-мускулната система	2	0,09
14	Вродени аномалии	3	0,13
15	Симптоми, признаци и недобре определени състояния	7	0,31
16	Травми и отравяния	68	3,05
	ОБЩО	2262	100,0

Анализът на здравно-демографското състояние на населението показва някои акценти, които изискват повишено внимание:

1. Демографски измерения: застаряване на населението, особено в селата. Нарастване на смъртността, както общо така и във активна възраст.

2. Причините за умираанията в 93% се дължат на четири групи заболявания – болести на органите на кръвообращението, онкологични заболявания, болести на дихателната система, травми и отравяния.

3. Най-чести заболявания, които нарушават здравето на населението в около 70% от регистрираните случаи са пет групи – болести на дихателната система, болести на нервната система и сетивните органи, болести на органите на кръвообращението, болести на пикочно-полова система, болести на кожа и подкожие. Повишено внимание изисква нарастване на заболяемостта от туберкулоза, психически и венерически заболявания.

4. Това показва, че здравето на населението се застрашава от болести, тясно свързани с начина на живот – хранене, нездравословни навици (тютюнопушене, употреба на алкохол и наркотици), остър и хроничен стрес, неблагоприятна екологична обстановка, както и с недостатъци на здравеопазната система.

5. Сериозно безпокойство предизвикват данните за физическото развитие и дееспособност на младите възрастови групи. Ясно е, че условията и начинът на живот, както и редица поведенчески фактори, не благоприятстват хармоничното физическо развитие и дееспособност. Това води до понижена устойчивост и адаптивност, както на отделния организъм, така и в популационен мащаб.

Със стартиране на реформата в здравеопазването и разделянето на медицинската помощ на първична и специализирана извънболнична и болнична медицинска помощ, възникнаха някои проблеми във взаимодействието между тези звена, които все още не са намерили най-вярното си решение:

- Не добра колаборация между първична извънболнична, специализирана извънболнична помощ, спешна медицинска помощ и болнична помощ.
- Липса на правила за добрата медицинска практика и система за оценка на качеството на медицинската дейности
- Квалификацията на персонала - намален брой специализиращи лекари и опасност от възникване на вакуум за специалисти
- Липса на информационна система между лечебните заведения, РЗОК и РЦЗ
- Липса на средства за строително – ремонтни работи, за подмяна на остаряло оборудване и техника, остарели санитарни автомобили

- Наличие на неефективни структури, свръхкапацитет на легла и персонал, неоправдани разходи, ниска енергийна ефективност

Тези изводи и оценки на здравно демографското състояние на населението и системата на здравеопазване в областта налагат поставянето на стратегически цели:

- Повишаване ролята на превантивната и профилактична медицина
 - разработване на програми за профилактика по всички засегнати аспекти, особено на социално значимите заболявания и рискови групи на населението
 - повишаване на възискателността на РЗОК и РЦЗ към общо-практикуващите лекари, които са в основата на профилактиката сред населението
 - разработване и провеждане на скринингови програми за ранно откриване на определени заболявания в определена възрастова група; ТБЦ; онкологични – рак на гърдата и шийката на матката при жените, простата при мъжете; хипертония;
 - издигане ролята на РИОКОЗ като институция с първостепенно значение по отношение промоция на здравето и профилактика на болестите – СПИН, хепатит и др.
- Повишаване на качеството и обхвата на извънболничната медицинска помощ – първична и специализирана
 - подобряване на взаимодействието между общо практикуващите лекари и лекарите специалисти, както между самите тях, така и между извънболничната, спешната и болничната медицинска помощ
 - въвеждане и спазване на правилата за добрата медицинска практика
 - непрекъснато повишаване на квалификацията на лекарите – специализации
 - разкриване на хосписи с легла за лечение на терминално болни
 - повишаване ролята на здравните кабинети в училищното здравеопазване
 - подобряване на стоматологичното здраве основно при децата от 1 до 18 години
- Повишаване на ефективността и ефикасността на болничната медицинска помощ
 - ефективен мениджмънт и устойчиво управление на болниците
 - промяна в структурата на болниците – закриване на слабоефективни отделения; извеждане на дейности в извънболничната медицинска помощ
 - оптимизиране на броя и вида на болничните легла и персонала в болниците
 - изграждане на единна информационна система между лечебните заведения РЦЗ и РЗОК
 - подобряване на техническото оборудване в болниците – изпълнение на медицинските стандарти
 - разработване на проекти за поетапно извършване на строително – ремонтни дейности в болниците, търсене на начини за финансирането им
 - повишаване на енергийната ефективност – инсталации, изолации, нови мощности
 - изграждане на транспортна система между болниците и ЦСМП, подмяна на остарелия автопарк

- подпомагане специализацията на лекари по основни и профилни специалности за да не изпаднем във вакуум за специалисти в дългосрочен план
- внедряване на системи за оценка на качеството на медицинската дейност
- изграждане на съоразение за обработка на опасните отпадъци от лечебните заведения от областта и евентуално обслужване на съседни области

Реформата в здравеопазването постави нови и повишени изисквания пред всички работещи в тази система. Развитите нови пазарни отношения в сферата на здравеопазването са предизвикателство пред възможностите на лекарите, стоматолозите, фармацевтите и всички останали здравни професионалисти за справяне с новопоявилите се изисквания чрез научно обосновани методи на планиране и управление на дейността им, както и чрез усилията на всички институции имащи отношение към здравеопазването – РЦЗ, РЗОК, БЛС, ССБ, НПО и Общински и областна администрации.

Новите обществени отношения в здравеопазването, налагането на нови подходи в работата на здравните професионалисти, както и въвеждането на реални пазарни механизми свързани с начините на финансиране, договаряне и предоставяне на здравните услуги, поставят пред всички граждани на нашата страна, респективно област Габрово, предизвикателства към промяна в начина на мислене, промяна в подходите на взаимоотношенията между тях, което ще доведе до значително подобряване на обема и качеството на медицинските услуги предлагани на населението в областта и ще ни доближи до медицинските стандарти за качество на медицинската помощ в Европейския съюз.

2.3.6 Образование

Образованието е инвестиция в областта на човешките знания и умения, която може да въздейства положително върху икономическия растеж и повишаването на производителността на труда, както и да съдейства за индивидуалното и социалното развитие. Образователното равнище е важен фактор, както за стопанското развитие, така и за качеството на живот на отделния човек и обществото като цяло. Степента на образование характеризира, макар и косвено, равнището на компетенциите на населението и на работната сила. Тя е своеобразен показател за ръста на “човешкия капитал” на региона.

Регионалната образователна система се стреми да обслужва потребностите на съответния регион от висококвалифицирани кадри във всички области на културата, икономиката, администрацията и бизнеса. В тази връзка, образователната система в Габровска област е тясно обвързана със сферите на развитие на човешкия фактор като генерира усилено условия за увеличаване процента на завършилите средно (или висше образование) и същевременно се стреми да спазва конституционното изискване за задължителност на училищното образование до 16 годишна възраст при съществуващата структура на системата на народната просвета в страната.

Анализът на образователната система в региона изисква преди всичко анализ на основните ѝ компоненти, които я характеризират в максимална степен, а именно: **структура на образователната мрежа в региона, кадровото обезпечаване и състоянието на материално-техническата база.**

Структурата на образователната мрежа

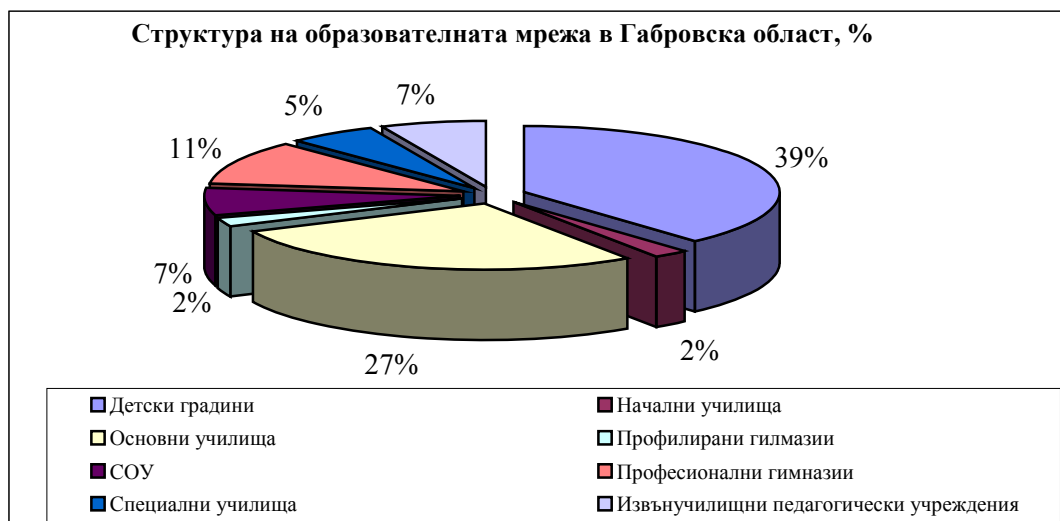
Структурата на образователната мрежа в региона обхваща **Регионалната училищна мрежа и академично образование**, представено от Технически Университет - Габрово.

Регионалната училищна мрежа в Габровска област е териториално изградена, добре структурирана и пространствено разпределена система. от държавни, общински и частни детски градини, училища и извънучилищни педагогически учреждения.

Към момента регионалната училищна мрежа от държавни и общински детски градини, училища и извънучилищни педагогически учреждения обхваща, както следва:

СТРУКТУРА НА СИСТЕМАТА НА НАРОДНАТА ПРОСВЕТА В ГАБРОВСКА ОБЛАСТ

Вид педагогическо учреждение	Завършен етап на образование	Учебна 2004/2005г.	
		Брой	%
Детски градини	Предучилищно обучение	35	38.46%
Начални училища	Начален	2	2.20%
Основни училища	Прогимназиален	25	27.47%
Профилирани гилмазии	Гимназиален	2	2.20%
СОУ	Гимназиален	6	6.59%
Професионални гимназии	Гимназиален	10	10.99%
Специални училища	Прогимназиален	5	5.49%
Извънучилищни педагогически учреждения		6	6.59%
Всичко за областта		91	100.00%

В посочената структура не е включено СХУ – гр.Трявна, което като училище по изкуствата е в сферата на управление на Министерството на културата и туризма

Извънучилищните педагогически учреждения са съсредоточени главно в областния и общинските центрове.

Частните школи и училища са сравнително малко, предимно в сектора на допълнителните образователни практики – езиково обучение, математика, компютърно обучение или спорт. Основните причини за този факт са: ниската популателна способност на хората; достатъчния капацитет на регионалната училищна мрежа; качеството на предлагания образователен продукт в държавния и общински сектор.

В регионална структура са включени и Домовете за обучение и възпитание на деца, лишени от родителски грижи - 2, помощните училища - 1 и социално-педагогически интернат - 1, които към момента посрещат нуждата от такъв вид училища и извънучилищни педагогически учреждения.

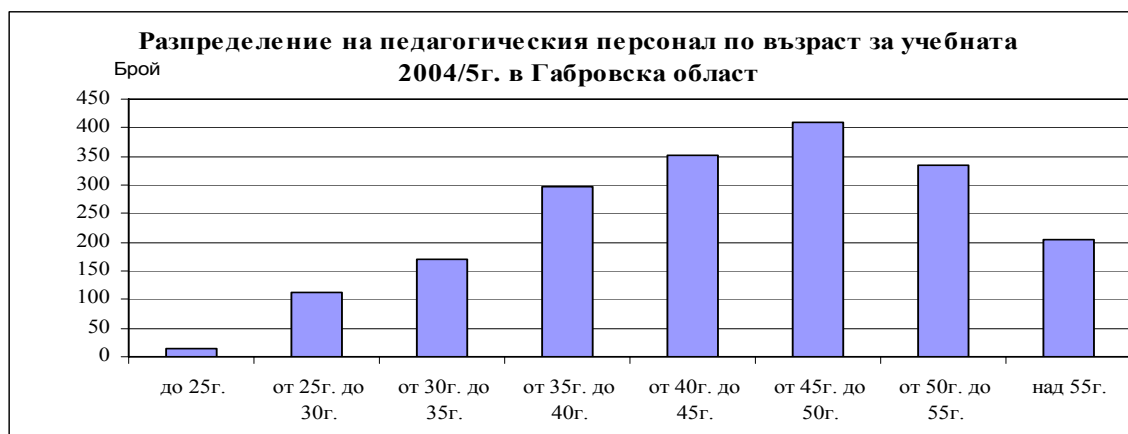
Кадрово обезпечаване

Кадровото обезпечаване като компонент на регионалната образователна система включва общия брой на педагогическите кадри в региона, тяхното образование и професионална квалификация:

През учебната 2004/2005г. разпределението на педагогическите кадри за област Габрово, според посочените показатели е, както следва:

Вид училище/ДГ	Брой педагог. персонал	в т.ч. мъже	в т.ч. жени	Образование				ПКС					
				висше/ магистър	висше/ бакалавър	висше/ специалист	средно	I	II	III	IV	V	няма т
детски градини	307	1	306	145	50	112	0	10	58	4	7	12	216
начални учиища	39	5	34	30	6	3	0	0	10	1	0	0	28
основни училища	547	103	444	393	59	88	7	10	113	3	8	36	377
профил. гимназии	103	11	92	100	2	1	0	8	24	2	2	3	64
СОУ	346	60	286	282	23	40	1	9	85	3	10	28	211
профес. гимназии	397	122	275	337	21	35	4	11	80	6	3	18	279
спец. училища	100	38	62	72	6	21	1	2	12	0	0	2	84
извънуч. педагог. учреждения	55	14	41	43	5	7	0	1	12	0	1	5	36
общо:	1894	354	1540	1402	172	307	13	51	394	19	31	104	1295

Според статистическите данни, основната част преподавателските кадри са с висше образование, като значителна част от тях притежават висока ПКС. Съотношението на мъжете и жените, заети в сферата на народната просвета е в полза на жените - 81%.

Разпределението на педагогическия персонал по възраст показва трайна тенденция за намаляване на младите педагогически кадри в сферата на средното образование:

Графичното разпределение откроява съществена тенденция на “застаряване” на педагогическите кадри. Вероятните причини за това са негативните демографски процеси, закриването на училища и детски градини през последните години и намаляване на броя на учащите се, ниското заплащане на преподавателския труд и др.

Функционирането на детските градини и училищата е в пряка зависимост от хода на демографското развитие на населените места. Поради ниската раждаемост и външната миграция през последните 10 години абсолютният брой и относителният дял на младите хора намалява. Прогресията в тази тенденция налага закриване на учебни заведения с цел оптимизиране на структурата и ефективността на училищната мрежа.

Детски градини

Поради демографската криза през последните години се наблюдава трайна тенденция на намаляване броя на детските градини. Педагогическият персонал в детските заведения е 307 души за 2004-2005 г. Структурата и количеството на детските заведения задоволяват на този етап потребностите на областта.

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ, ОБХВАНАТИТЕ ДЕЦА И ПЕДАГОГИЧЕСКИЯ ПЕРСОНАЛ ЗА ПЕРИОДА 1999Г. – 2003Г.

Общо за областта и по общини	1999 г.	2000 г.	2001 г.	2002 г.	2003 г.
ДЕТСКИ ГРАДИНИ					
Общо	48	46	43	40	43
Габрово	15	15	15	14	14
Дряново	5	4	4	4	4
Севлиево	24	24	21	19	21
Трявна	4	3	3	3	4
ДЕЦА					
Общо	3297	3021	2889	3074	3033
Габрово	1677	1460	1374	1501	1528
Дряново	273	260	240	228	224

Севлиево	1064	1001	983	1048	989
Трявна	283	300	292	297	292
ПЕДАГОГИЧЕСКИ ПЕРСОНАЛ					
Общо	316	293	288	285	298
Габрово	150	132	132	131	141
Дряново	27	25	25	23	23
Севлиево	111	109	104	104	106
Трявна	28	27	27	27	28

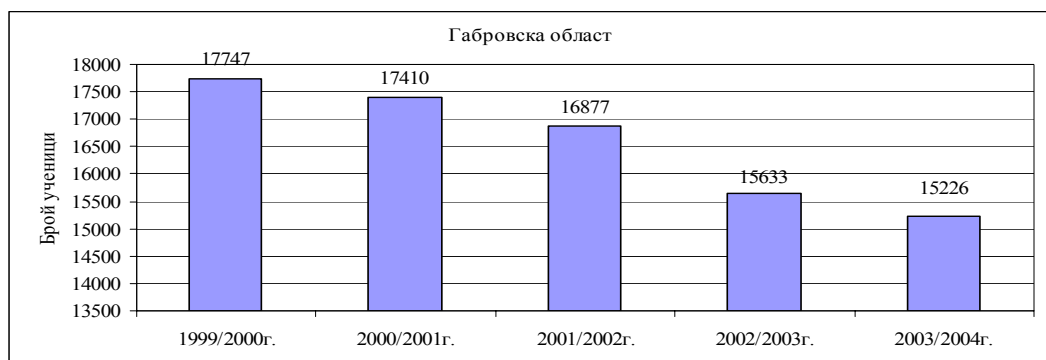
Училища

В подкрепа на посочената прогресивна тенденция са сравнителните данни за учащите за периода от 1999/2000 учебна година. до 2003/2004 учебна година:

БРОЙ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ I - XII КЛАС В ГАБРОВСКА ОБЛАСТ ЗА ПЕРИОДА 1999 – 2004 Г.

Община	Брой ученици I - XII клас по учебни години				
	1999/2000г.	2000/2001г.	2001/2002г.	2002/2003г.	2003/2004г.
Габрово	9083	8794	8529	8158	7499
Дряново	1714	1622	1293	1407	1535
Севлиево	5466	5545	5689	4826	4805
Трявна	1484	1449	1366	1242	1387
Всичко за областта	17747	17410	16877	15633	15226

ИЗМЕНЕНИЕ НА БРОЯ НА УЧЕНИЦИТЕ ОТ I-XII КЛАС ЗА ПЕРИОДА ОТ 1999/2000 УЧЕБНА ГОДИНА ДО 2003/2004 УЧЕБНА ГОДИНА

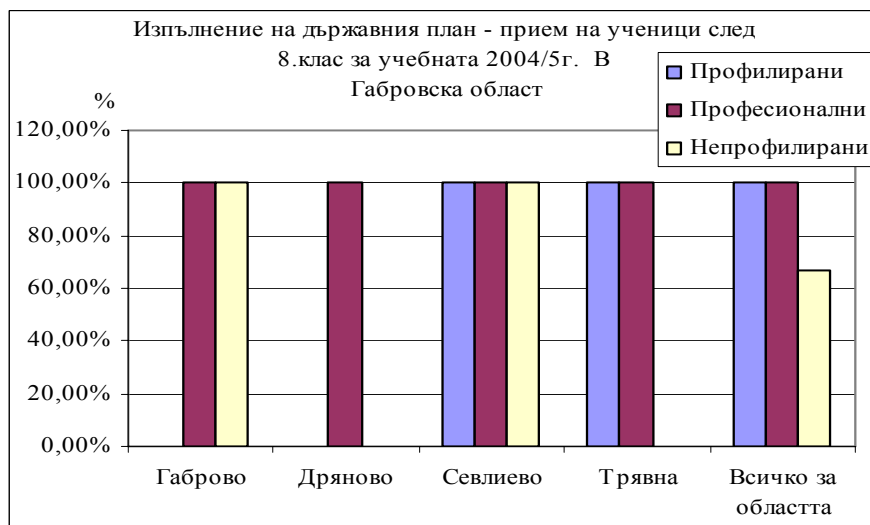
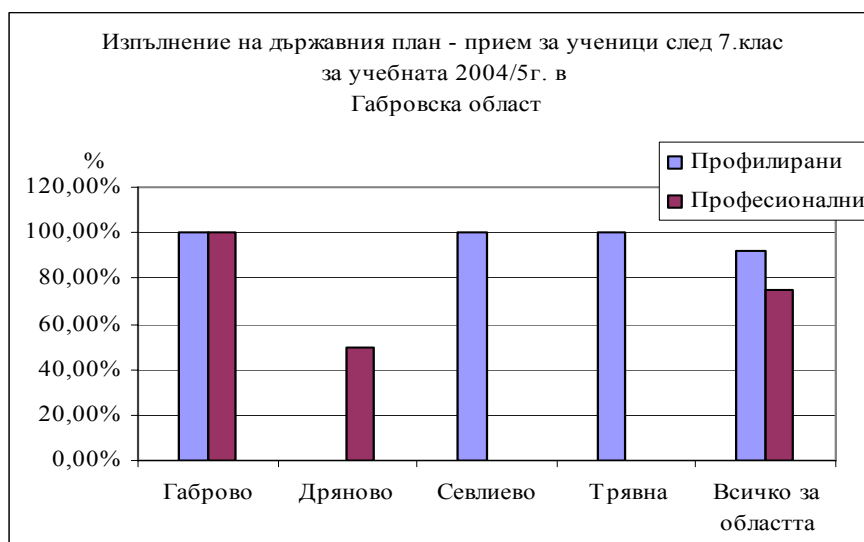
През учебната 2004/2005г. тенденцията за намаляване на броя на учащите се запазва - към момента общият брой учениците за учебната 2004/2005 е 14 983, разпределени по общини е както следва: Община Габрово – 7 828; Община Дряново – 1 346; Община Севлиево – 4 639 и Община Трявна – 1 170.

Прогнозата за следващата учебна година потвърждава изявената тенденция.

Посочената тенденция намира пряко отражение върху изпълнението на държавния план-прием на ученици в VIII и IX клас на профилираните, професионалните и непрофилираните паралелки на държаните и общинските училища в региона.

Изпълнението на държавния план - прием за учебната 2004/5г. в Габровска област е, както следва:

Община	Брой паралелки след VII клас				Изпълнение,%	
	Профилирани		Професионални		Профилирани	Професионални
	План	Изпълнение	План	Изпълнение	Изпълнение,%	Изпълнение%
Габрово	9	9	5	5	100,00%	100,00%
Дряново	1	0	2	1	0,00%	50,00%
Севлиево	1	1	1	0	100,00%	0,00%
Трявна	1	1	0	0	100,00%	0,00%
Всичко за областта	12	11	8	6	91,67%	75,00%

Община	Брой паралелки след VIII клас						Изпълнение, %		
	Профилирани		Професионални		Непрофилирани		Профилирани	Професионални	Непрофилирани
	План	Изпълнение	План	Изпълнение	План	Изпълнение	Изпълнение, %	Изпълнение, %	Изпълнение, %
Габрово	0	0	15	15	3	3	0,00%	100,00%	100,00%
Дряново	0	0	3	3	1	0	0,00%	100,00%	0,00%
Севлиево	2	2	12	12	1	1	100,00%	100,00%	100,00%
Трявна	1	1	0	0	1	0	100,00%	100,00%	0,00%
Всичко за областта	3	3	30	30	6	4	100,00%	100,00%	66,67%

Тенденцията, свързана със затруднения при изпълнението на държавния план-прием се наблюдават през последните години и е пряко отражение на демографските процеси.

Изнесените данни ясно сочат предпочитанията на учениците за профилирано и професионално образование, както и стремежът към високо качество на образованието, обвързано с определена образователна перспектива или професионална реализация след завършено средно образование.

Съпоставката на изпълнението на държавния план-прием в професионалните училища след завършен VII клас и след завършено основно образование предполага мултиплицира на възможностите за избор. Очевидна е необходимостта от преразглеждане на политиката на професионалните училища за прием в паралелки след завършен VII клас, които следва да се насочат към перспективни професии и специалности, пряко обвързани с развитието на бизнеса в региона и необходимостта от съответните кадри със средно образование.

Материално-техническата база

Състоянието на материално-техническата база на значителна част държавните и общински детски градини, училища и извънучилищни педагогически учреждения е задоволително, но следва да се има предвид, че тя е изграждана съобразно обществените и образователни потребности при други икономически и социални условия.

Продължителната експлоатация, занижените през последните години средства за ремонт, поддръжка, обогатяване и развитие, както и новите, нормативно дефинирани стандарти за високо качество на образованието чрез държавните образователни изисквания, определят необходимостта от качествен скок за промяна на състоянието на материално – техническата база и нов управленски подход при решаването на проблемите, свързани с нейното съвременно развитие.

Предложеният статистически материал предлага база за изводи и заключения, свързани с актуалното състояние на материално – техническата база, но не включва информация за наличието и състоянието на учебните средства.

МАТЕРИАЛНА БАЗА НА ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ, УЧИЛИЩАТА, И ИЗВЪНУЧИЛИЩНИТЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИ УЧРЕЖДЕНИЯ ЗА УЧЕБНАТА 2004/2005 Г. В ГАБРОВСКА ОБЛАСТ

Община	Вид училище	Училища брой	Сгради брой	Собственост		Вид помещение							
				собствени	под наем	класни стаи	кабинети	компютърни кабинети	лаборатории	работилници	библиотеки	физкултурни салони	плувни басейни
Габрово	държавни	7	18	17	1	66	78	13	9	36	7	7	
	общински	28	46	46	0	261	98	9	2	49	14	31	2
	частни	1	1	0	1								
	общо:	36	65	63	2	327	176	22	11	85	21	38	2
Дряново	държавни	3	10	9	1	19	19	2	3	11	2	2	
	общински	6	12	12	0	40	34	2		4	3	7	
	общо:	9	22	21	1	59	53	4	3	15	5	9	0
Севлиево	държавни	7	23	23	0	28	43	7	6	28	5	6	
	общински	32	45	45	0	192	50	3		17	10	20	1
	общо:	39	68	68	0	220	93	10	6	45	15	26	1
Трявна	държавни	1	4	3	1	12				1	1	1	
	общински	6	15	14	1	60	14	4		7	4	6	
	общо:	7	19	17	2	72	14	4	0	8	5	7	0
ОБЛАСТ ГАБРОВО		91	174	169	5	678	336	40	20	153	46	80	3

Статистическите данни предлагат и възможност за прогноза на приоритетите за развитие на материално – техническата база: налице е солиден сграден фонд, който се нуждае от значителни средства за ремонт и поддръжка; налице е необходимостта от промяна на съотношението кабинети/лаборатории – класни стаи в полза на кабинетите и лабораториите с оглед изискването за по-тясно обвързване на теорията с практическото ѝ приложение; налице е необходимостта от развитие на базата, свързана с практикуването на различни видове спорт от децата и учениците и др.

Предложената статистика не е в състояние да отрази пряко или косвено действителното състояние и степента на използване на съвременни учебни средства, но констатациите и анализите на регионалните експерти в областта на средното образование недвусмислено сочат незавидно състояние на наличните учебни средства, тяхното несъответствие със съвременните тенденции в педагогическата теория и практика, както и с нормативните изисквания през последните години. В случая, високата квалификация на педагогическите кадри не корелира адекватно с потенциала на педагогическия ресурс за реализацията на съвременна учебна дейност.

Специфични проблеми на образованието

Образованието е отворена система с взаимни рефлексии към и от общественоеикономическото развитие. Икономическите и социалните условия в страната и областта през последните години доведоха до оформянето на някои специфични проблеми при прехода към демократизиране на образователната система.

Резултатите от анализа на проблемите в образованието алармират факторите, отговорни за образованието към търсенето на решения за привеждането на образованието към изискванията на съвременната икономика и обществото. Всеобщо е признанието, че в справянето с проблемите на съвременността решаваща роля ще имат човешките ресурси – а именно, способността на всеки индивид да се изправи с лице към предизвикателствата и по този начин да направи своя принос към общия процес на промяна. Ето защо на **образованието и обучението на отделния индивид** се гледа като на най-надеждния инструмент, с което сега разполага обществото.

В движението към новия тип икономика, достъпът до актуална информация, мотивацията и уменията тя интелигентно да се използва от всеки гражданин в условията на динамичен пазар на работната ръка, се превръщат в ключови предимства на всеки индивид в условията на конкуренция.

В тази връзка, специфичните за региона образователни проблеми са следствие от необходимостта да се преосмислят акцентите на необходимите образователни промени в страната и региона, а именно:

- На училището все още не се гледа като на институция, предлагаща образователни услуги на учениците, обществото и бизнеса. Терминът “качество” тук се въвежда от индустрията.

- Очакваният резултат от образованието, т.е. какви качества (знания, умения, компетентности) е продуктът на образователната система, като ученикът, в края на определен етап от обучение, все още не е носител на социално – икономическите перспективи на региона и страната.

- В мотивационната сфера на субектите и обектите на образованието все още не са установени връзките с въвежданите държавни стандарти, както по отношение на формиранията у ученика, така и по отношение на изискванията към професионалното поведение на учителя.

- Развитието и обогатяването на учебната среда и в частност насищането ѝ с информационни и комуникационни технологии и многообразни информационни източници е основен проблем, решаването на който е пряко обвързан с проблема за успешното взаимодействие между държавата, общините и бизнеса, както в страната, така и в региона.

- Овластяването се участниците в процеса на обучение с цел формиране на активни, творчески, но и отговорни за своите дела личности – ученици, преподаватели, експерти, директори и др. е проблем с отражение на регионално и държавно равнище, решаването на който пряко ще предпостави решаването на част от изложените проблемни акценти.

ИЗВОДИ И КОНСТАТАЦИИ:

Позитивни:

- Наличие на добре структурирана образователна система.
- Съхранена в значителна степен традиция на местното население за получаване на качествено и перспективно образование.

- Наличие на достатъчен сграден фонд;
- Относително високо образование и професионална квалификация на педагогическите кадри.
- Обезпечено в значителна степен училищно здравеопазване

Негативни:

- Тенденция за прогресивно намаляване на броя на учениците, което води до закриване на училища и детски градини и изменение на структурата на регионалната образователна мрежа.
- Разминаване между потребността от кадри на пазара на труда и предлаганите в професионалните училища професии и специалности.
- Слаба обвързаност на обществото и бизнеса с проблемите на образованието.
- Изменение на отношението на различните слоеве на обществото към образованието като ценност.
- Тенденция за нарастване на безпричинните отсъствия от училище.
- Тенденция за нарастване на дялът на учениците, отпадащи по различни причини от училище в задължителна училищна възраст.
- Тенденция за намаляване на заетите с педагогически услуги и увеличаване на безработицата.
- Тенденция за застаряване на педагогическите кадри.
- Тенденция за недостиг на кадри за чуждоезиково обучение, информатика и информационни технологии.
- Установено ниско ниво на социален статус на работещите в образователната сфера.
- Установено ниско равнище на мотивацията за перманентна квалификация на значителна част от педагогическите кадри.
- Липса на алтернативни форми за ангажиране на свободното време на учениците и за развитие на потребностите им в малките населени места.

SWOT АНАЛИЗ - ОБРАЗОВАНИЕ

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на висококвалифициран педагогически персонал в средното образование. • Постепенно нарастване на броя на компютърните кабинети в държавните и общинските училища, както и включването им в интернет. • Относително добра обезпеченост със сграден фонд, поддържан и ежегодно ремонтиран със средства от държавния бюджет чрез общините и МОН. • Добра обезпеченост на училищата с най-необходимите спортни съоръжения. • Наличие на здравни кабинети и медицински кадри в училищата, финансово обезпечени от общинските бюджети. 	<ul style="list-style-type: none"> • Слаба реализация на завършващите средно образование на пазара на труда в региона; • Амортизирана материално-техническа база /сграден фонд, обзавеждане и оборудване/ и недостатъчно финансиране за поддръжката, ремонта и осъвременяването ѝ. • Оборудване на част компютърните кабинети с конфигурации, несъответстващи на съвременното равнище. • Недостиг на квалифицирани кадри за обучение по чужди езици, по информатика и информационни технологии. • Нарастване на броя на слетите паралелки в малките населени места. Поява на слети паралелки в отделни училища от областния и някои от общинските центрове.

<ul style="list-style-type: none"> • Добре структурирано общо, профилирано и професионално средно образование. • Наличие на професионални гимназии с добра материално техническа база. • Достатъчен капацитет на регионалната училищна мрежа. 	<ul style="list-style-type: none"> • Текучество на кадри • Претоварване на определени училищни сгради за сметка на недостатъчно уплътняване на други • Недостатъчна активност на учебните заведения за участие в проекти по различни международни и национални образователни програми.
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> • По-машабно разгръщане на чуждоезиково обучение, информатика и информационни технологии в различите етапи на средното образование. • Включване на училищата с проекти в национални и/или международни програми в областта на образованието. • Обвързване на политиката на професионалните училища за прием на ученици в професии и специалности, съответстващи на развитието на бизнеса в региона и с необходимостта от кадри. • Изграждане на регионална интраучилищна мрежа с високоскоростен интернет като част от националната стратегия за въвеждане на информационните и комуникационните технологии в училищата. • Използване възможностите за природозащитно обучение и образование (информационни и учебни центрове, класни стаи на открито) на други институции - Д НП, Д ПП, музеи 	<ul style="list-style-type: none"> • Несъвършенство в нормативните документи и ограничени финансови ресурси за провеждане на ефективна образователна политика • Намаление на заетите в сферата на средното образование квалифицирани педагогически кадри като резултат от демографските и миграционни процеси • Неадекватна на интензивните промени в обществото система за обучение, квалификация и преквалификация на учители. • Занижена мотивация и липса на стимули сред педагогическия персонал. Демотивиране на усилията на добрите учители поради неефективна система за измерване, нормиране и заплащане на труда.

2.3.7 Култура

В България процеса на демократизация е свързан със значителна промяна на ценностите във всички сфери на обществения живот. В процеса на преход една от най-засегнатите области е духовната и културата. Проблемите са много, но основният от тях е финансовият и произтичащите от него – затруднения при организиране на културни прояви, спад в посещаемостта на същите от населението, трудности по поддръжката и съхранението на културните и историческите паметници и сгради.

Територията на Габровска област е наситена с обекти с образователна и културна стойност, много от които с регионално и национално значение. Тя е привлекателна за национален и международен туризъм, поради следните основни причини:

- близостта на Балкана (Стара планина), чистата природа и свежият планински въздух

- природните, исторически и етнографски забележителности (Национален парк Централен Балкан, Природен парк “Българка”, ЕМО “Етър” и др.)

- културните паметници, уникалните архитектурни комплекси като Етър, Боженци, Трявна;

- изключителните антропогенни ресурси и събития от международно и национално значение като: Международен фестивал на хумора с ежегоден карнавал, Международно биенале на хумора и сатирата в изкуствата, Международен фестивал на комедийния спектакъл, Национална среща-наддумване “Благолаж” и др., организирани от Община Габрово, Дома на хумора и сатирата и Драматичен театър “Рачо Стоянов”.

Културните обекти, традиции и прояви са с местна, национална и международна значимост са разгледани подробно в контекста на развитието на туризма – раздел ИКОНОМИКА.

Културните институции са призвани да осъществяват обществено значима дейност – да съхраняват и развиват духовната памет, като я правят достъпна за другите култури и за следващите поколения. Анализът на състоянието на местните обекти и организации дават отговор до колко те осъществяват тази задача.

МУЗЕИ В ОБЛАСТ ГАБРОВО ПО ОБЩИНИ (брой)

	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2002 г.
Музеи	9	8	8	8	9
Габрово	5	5	5	5	6
Дряново	2	1	1	1	1
Севлиево	1	1	1	1	1
Трявна	1	1	1	1	1
Посещения	264 623	324 700	288 726	237 011	294 610
Габрово	171 003	214 269	191 343	159 808	202 275
Дряново	33 100	31 500	27 761	23 310	2 250
Севлиево	8 246	7 930	7 655	6 965	4 932
Трявна	52 274	71 001	61 967	46928	85 153

Показателите за посещаемостта през последните години показват увеличение и това се обяснява с относителната стабилизация на икономическия и политически живот, увеличения интерес и на чуждите туристи към нашата дестинация.

ТЕАТРИ В ОБЛАСТ ГАБРОВО *(брой)

	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.
Брой	3	3	3	2
Места	720	720	668	518
Представления	736	684	573	350
Среден брой представления на един театър	245	228	191	175
Посещения - хиляди	87	76	58	39
Среден брой посещения				
- на един театър	29	25	19	20
- на едно представление	120	111	101	111
*Всички театри са в община Габрово				

ЧИТАЛИЩА В ОБЛАСТ ГАБРОВО ПО ОБЩИНИ (брой)

Област Общини	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.
ЧИТАЛИЩА				
Общо	103	75	66	69
Габрово	39	31	28	28
Дряново	20	16	11	11
Севлиево	31	23	23	26
Трявна	13	5	4	4
ЧЛЕНОВЕ				
Общо	3385	2896	2689	2767
Габрово	1635	1294	1278	1278
Дряново	548	564	393	344
Севлиево	908	835	831	958
Трявна	294	203	187	187

БИБЛИОТЕКИ В ОБЛАСТ ГАБРОВО ПО ОБЩИНИ

	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.
Библиотеки	211	206	203	167
Библиотечен фонд - хиляди	2 447	2 419	2 409	2 236
Читатели	40 605	38 707	35 881	29 109

В областта на киноразпространението се реализира промяна в собствеността на фонда и кинотеатрите. Заедно с изключително интензивния технологичен прогрес в издаването и разпространението на филми, приватизацията на киносалоните наложи реконструкцията и модернизацията на самите сгради и на оборудването. Някои от тези обекти не функционираха през определени периоди, защото се изискваше от новите собственици големи инвестиции. Същевременно и персоналните технически средства са широко достъпни и има достъчно свободно предлагане на видеоматериали. Това обяснява значителния отлив от киносалоните сравнено с по-голям период назад.

Факт е и, че известно връщане на публиката има с осъществените основни ремонти в някои от ремонтираните и преоборудвани кина в общинските центрове.

КИНА В ОБЛАСТ ГАБРОВО ПО ОБЩИНИ (брой)

	1997 г.	1998 г.	1999 г.	2000 г.
Кина - брой	6	6	6	7
Габрово	3	3	3	4
Дряново	1	1	1	1
Севлиево	1	1	1	1
Трявна	1	1	1	1
Прожекции	3 435	5 040	3 128	1 390
Габрово	2 835	3 384	2 736	1 390
Дряново	-	-	-	-
Севлиево	-	720	196	-
Трявна	600	936	196	-

Посещения				
– в хиляди	43	56	12	20
Габрово	37	45	10	20
Дряново	-	-	-	-
Севлиево	-	5	-	-
Трявна	6	6	2	-

Културна сфера – проблеми, тенденции, изводи

Област Габрово е богата на културни институции от национално и международно значение. Те са една от предпоставките за опазване и обогатяване на културното наследство и развитие на туризъм в областта. Проблем е недостатъчната финансова обезпеченост за развитието на културата и поддържане на базата. Необходимо е да се търсят алтернативни финансови източници. Необходимо е осъществяване на довършителни и ремонтни дейности, обновяване и реконструкция на сградите на отделни културни институти с цел осигуряване на по-добри условия за работа и на по-качествени услуги за гражданите. Общ проблем за богатото културно-историческо наследство в областта са недостатъчните грижи за поддържане на паметниците на културата поради недостига на средства и подходящи механизми. Някои от тях са изоставени и без сериозна защита, нанесени са значителни щети и от времето, и от иманяри. Ефективното използване на културните ресурси на региона ще създаде мултипликационен ефект и в други сектори на регионалната икономика, в частност туризма.

Поради ограничени финансови средства читалищните настоятелства са силно затруднени при реализирането на традиционни дейности, свързани с поддържане и обогатяване на библиотечните фондове; осъществяване на художествена самодейност, съхраняване и популяризиране на местните фолклорни традиции и обичаи; театрална самодейност, школи по художествено слово, хор и др.; провеждането на нови местни инициативи, отбелязването на годишнини, чествания и др. Дейностите се провеждат изключително на самодейни начала; средствата за организация, транспорт и др. се набират от доброволци и са недостатъчни; не са достатъчни средствата за обновяване на библиотечния фонд. Читалищните сгради са в незадоволително състояние. На по-голямата част от тях не е извършван ремонт от дълъг период от време. Повечето от читалищата нямат в наличност съвременни информационни и технически средства. По тази причина по-голямата част от тези читалища развиват предимно библиотечна дейност и тенденцията за тяхното съществуване е негативна.

Музеите на територията на област Габрово са съкратили до минимум проучвателната си дейност. Проблеми са липсата на достатъчно експозиционна площ, липсата на достатъчно фондохранилища, липса на достатъчно средства за експозиционна дейност. Следващ проблем е финансирането на проучванията, обработката и публикацията на откритите находки. Част от находките при паметниците стават обект на иманярски набези и не постъпват в музеите.

Не са масови организираните посещения на културни прояви. Необходимо е да се открият форми на популяризиране на уникалното културно-историческо наследство. Има нужда да се подпомогне процеса на издирване и подпомагане на талантиливи деца и младежи и създаване на условия и възможности за тяхната изява. Това би дало съществен принос в осъществяването на приемственост в културния живот.

SWOT АНАЛИЗ – КУЛТУРА

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> Наличие на културни институции и обекти: читалища, музеи, галерии, театри, оркестри и др. Квалифицирани ръководители на формациите Наличие на живи традиции и автентичен фолклор – етнографско богатство и историческо наследство; множество паметници на културата и забележителни местности - предпоставки за развитие на културен туризъм 	<ul style="list-style-type: none"> Амортизирана и морално остаряла инфраструктура и материално техническа база на културните институции Недостатъчни съвременни информационни и технически средства Недостатъчни грижи за опазване и поддържане на паметниците на културата Липса на предприемаческа култура и инициативност за използване на културните прояви и традиции за привличане на посетители и туристи Недостатъчна промоция и реклама на културните прояви и организации Недостатъчна активност на културните институции и НПО в областта на културата за осигуряване на средства
Възможности	Заплахи
<ul style="list-style-type: none"> Използване донорски програми за финансиране на дейностите и инфраструктурата Възстановяване и развитие на традиционни културни инициативи и разнообразяване на културния календар Масово участие на детската и младежка публика в образователни програми в сферата на културата Използване на възможностите за трансграничен културен обмен. Използване на културно-историческото наследство за развитие на туризъм Внедряване на съвременна техника и технологии в културните институции и създаване на научна и културно – информационна мрежа за регионален, национален и международен обмен 	<ul style="list-style-type: none"> Ограничаване на средствата за дейността на културните институции Намаляване на населението, особено в периферията на областта, и на интереса на хората към културните прояви

НАСОКИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА КУЛТУРАТА В ОБЛАСТТА

- Запазване, утвърждаване и развитие на традиционните за Габровска област културни форуми и инициативи;
- Масово участие на детската и младежка публика в образователните програми и прояви в сферата на културата. Развитие и увеличаване многообразието на детските школи. Създаване на условия за развитие на млади дарования чрез достъпни школи, клубове и кръжочни форми по изкуствата и провеждане на конкурси, викторини и състезания на културни теми с подрастващите. Изучаване, възстановяване, опазване, поддържане на местните паметници на културата и поддържане, обновяване, развитие и изграждане на съвременна материално техническа база. Осъществяване на довършителни

и ремонтни дейности, обновяване и реконструкция на отделните културни институти с цел осигуряване на по-добри условия за работа и предлагане на по-качествен културен продукт;

- Разработване и изпълнение на съвместни проекти между сродни културни организации, разширяване на международните културни контакти, организиране на съвместни културни прояви;
- Използване на съществуващите предпоставки за развитие на културен туризъм заради богатото културно-историческо наследство. Подобряване на инфраструктурата и успешен маркетинг за привличане на туристи. Подобряване маркетинга на туристическия продукт в областта на културата;
- Разработване и издаване на рекламни-информационни материали;
- Подкрепа на частната инициатива при стимулиране на културно-предприемачески дейности;
- Внедряване на съвременна техника и технологии в културните институции;
- Разширяване на традицията на художествената самодейност при читалищата и създаване на клубове по интереси;
- Превръщане на читалищата и библиотеките в центрове за подкрепа и насърчаване на културното образование и възпитание на младите хора и за интеграция на малцинствата в структурите на гражданското общество, както и утвърждаване ролята им като културно-информационни центрове;
- Необходимо е създаването на устойчива система, която да стимулира генерирането на нови идеи от всички участници в процеса на разработването на програми за социална интеграция със средствата на изкуството;

2.3.8 Младежки дейности

Проблемите на младите хора, тяхната реализация и мястото им в обществения живот са едни от важните приоритети на област Габрово и обуславят необходимостта от създаването на дългосрочна младежка политика в регион. В областта функционират клубовете по баскетбол, волейбол, самбо, източни бойни изкуства, джудо, лека атлетика, футбол, шахмат, спортно ориентиране и др. Чрез разработвания в началото на всяка учебна година Календарен план за масовите изяви и дейности, съобразен с Националния календар на извънучилищните прояви, утвърден от МОН, се дава възможност за участие и мотивира децата и учениците от клубовете да участват активно. В клубовете и дейностите са включени и участват съвместно деца от различни етноси, деца в неравностойно социално положение, деца от помощното училище, деца с увреждания. Сериозни възможности за дейности в здравословна среда – включително сред дивата природа, е участието в Националните кампании «Ден на Земята», «Зелена седмица», «Европейска седмица на мобилността», организирани ежегодно от Министерството на околната среда и водите, Министерството на образованието и науката, Министерството на младежта и спорта. В Общините Габрово и Севлиево са регистрирани и осъществяват дейност Общински Училищни Настоятелства.

Много неправителствени организации осъществявайки своята дейност се стремят не само да привличат младежите от региона като им предлагат пълноценно оползотворяване на свободното им време и спомогат активно за тяхната личностна, социална реализация и интеграция в обществото. Тези организации участват много активно в общински, национални, европейски и международни програми, насочени към

младите хора, младежкия обмен и мобилност. Набират, съхраняват, анализират и разпространяват сред младите хора на специфична младежка информация свързана с професионално развитие на младежите – възможности за работа, обучение и квалификация, подготовка за малък собствен бизнес, културна дейност и художественото творчество, съхраняване на българските традиции и обичаи, забавно-развлекателни дейности и др.

ПРОБЛЕМИ И ИЗВОДИ

Проблемите, които се наблюдават сред децата и младите хора са свързани с:

- Увеличва се броят на младите хора, които употребяват алкохол: Увеличена е употребата на психотропни вещества. Тютюнопушенето се увеличава се делът на пушачите сред младежите.

- Един от сериозните проблеми на младите е обездвижването им, водещо до рязко влошаване на здравния статус, което се отразява негативно върху възможностите за пълноценен живот и реализация

- Младежите са пасивни по отношение използването на съществуващите възможности и алтернативи, предлагани от институции и организации за ангажиране на свободното им време. Културната инфраструктура на областта има потенциал, база и прояви за запознаване с културата и историческото наследство и неговото опазване. Наблюдава се отлив на младите хора от културни събития, участието им в културната среда се изчерпва най-често с ползване на нови технологии, интернет и електронни медии.

- Анализите от изследванията на проблемите на младите хора в областта разкриват критичното им отношение към механизмите за решаването на проблемите и вземане на решения, засягащи тяхното образование, трудова заетост, здраве и гражданско участие. Потребностите на младите хора са съсредоточени в следните главни области: Образование - подготовка и възможност за реализация; Трудова заетост - мотивация, активно търсене, намиране и започване на работа, обществено и професионално развитие и кариера; Гражданско участие - мотивация, обществена активност, социална подкрепа и принадлежност, развитие на доброволчеството; Съществува необходимост от ориентиране към потребностите на младите хора

SWOT АНАЛИЗ – МЛАДЕЖКИ ДЕЙНОСТИ

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на традиции в работата с младежите • Наличие на инфраструктура за младежки дейности • Сериозен опит у някои младежки неправителствени организации за разработване на проекти за финансиране на младежки инициативи • Инициативност на част от младите хора за разнообразни прояви и творчески изяви 	<ul style="list-style-type: none"> • Амортизирана и морално остаряла инфраструктура и техника за младежки дейности • Голяма част от младите хора са пасивни към съществуващите организирани форми за оползотворяване на свободното им време • Финансовите средства за младежки дейности са ограничени • Недостатъчна координация и партньорство между отделните организации
Възможности	Заплахи

<ul style="list-style-type: none">• Ползване на предприєдинителните инструменти на ЕС и други донорски фондове за младежки дейности• Осъществяване и развитие на трансгранично сътрудничество• Активизиране на младежки неправителствени организации• Привличане на спонсори за младежки инициативи	<ul style="list-style-type: none">• Намаляване броя на младите хора в региона поради демографския срив и ограничените възможности за реализация• Намаляване на интереса на младите хора към организирани прояви и структури• Неизползване на съществуващия потенциал: материално-техническа база и квалифицирани кадри
--	--

НАСОКИ ЗА РАЗВИТИЕ НА МЛАДЕЖКИТЕ ДЕЙНОСТИ

• Осъществяване на политика и създаване на условия за задържане на младите хора в областта. Осигуряване на възможности за младите хора да участват в социално-икономическия живот на областта.

• Разширяване разнообразието от младежки дейности, съобразени с качествата, интересите и творческите способности на младите хора, както и дейности, ориентирани към младежи в неравностойно положение.

• Изграждане и осъществяване на модели за младежка информация, консултации, партньорство, услуги и мобилност, проучване и популяризиране на успешни европейски младежки практики сред младежки организации и институции.

• Изготвяне и разпространение на областен справочник за организирани младежки дейности в региона.

• Осъществяване и разширяване на партньорски взаимоотношения между младежи, неправителствени организации, общински и областна администрация.

• Оборудване на младежките домове и центрове със съвременна техника за създаване на съвременен консултантски центрове.

• Създаване на информационна банка за възможностите за младежки културно-исторически и еко туризъм в региона.

• Разработване и прилагане на програми с практическа насоченост за обучение и квалификация за разработването на проекти с младежка насоченост.

2.3.9 Спорт и отдих

В Габровска област функционират много спортни клубове и организации които стопанисват, поддържат и управляват предимно общинска спортно-материална база. Основните видове спорт, обхванати на територията на област Габрово са: борба, самбо, джудо, ориентиране, шахмат, волейбол, баскетбол, футбол и др.

Спортните клубове от Област Габрово са до голяма степен оставени на самофинансиране с неясни цели приходиизточници и субсидии. Средствата, които им се полагат са много оскъдни, идват неритмично. По-голямата част по дейността, свързана с осигуряване финансирането им се реализира от ръководствата на спортните клубове и треньорите. Дейността им често е насочена предимно към търсенето на средства. Това оказва негативно влияние върху дисциплината и учебно – тренировъчния процес. Издръжката на най-добрите състезатели е недостатъчна поради което някои от тях предпочитат други клубове и градове, или се отказват рано от спорта. Това води до деморализирането-обезсърчаването на останалата част от спортистите. Все пак е необходимо да се отбележи, че има вече положителна тенденция да се отделят средства

от общинските бюджети с които да се подпомага финансирането на дейностите и проявите.

На територията на Габровска област функционират няколко зони за отдих. **Трябва да се отбележи местността Узана, която поражда все по сериозен интерес за излети, почивка и през зимните месеци за активно занимание с зимни спортове.**

ПРОБЛЕМИ И ИЗВОДИ

Проблемите в областта на спорта са: недостатъчни средства за поддържане и основен ремонт на повечето от съществуващите спортни бази и за закупуване на спортни съоръжения и екипировки, за финансиране на спортни изяви; липса на достатъчно професионални клубове; слабо развитие на масовия спорт. Голям брой от спортните обекти не функционират поради липса на средства, което води до липса на интерес от спортните клубове. Спортната дейност се организира предимно в училищата. Ползва се училищната спортна база. Не се организират и провеждат достатъчно спортни състезания между училищата в рамките на областта. Такива прояви биха засилили интереса на учениците към спорта и биха дали възможност на треньорите и специалистите да извършат по-качествен подбор на деца за постоянни занимания със спорт и за насочване към отборите на клубовете за постигане на високо спортно майсторство. Необходимо е да се възстановят ученическите спортни школи. В повечето населени места има спортни стадиони и сгради, като голяма част от тях не се ползват. Необходимо е спортните бази да се приспособят за ползване от хора с увреждания. Проблем е и липсата на достатъчно квалифицирани треньори. Спортните треньори не са участвали от дълъг период от време в обучителни програми или семинари, които да повишат и усъвършенстват знанията и подготовката им.

SWOT АНАЛИЗ – СПОРТ

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> • Наличие на традиции и успехи в спорта • Наличие на инфраструктура за спортни дейности • Инициативност на част от младите хора за природосъобразни прояви 	<ul style="list-style-type: none"> • Амортизирана инфраструктура и техника за спорт • Голяма част от съществуващите спортни обекти не се поддържат и не се използват за масов спорт, част от спортните обекти не функционират • Слабо е развит масовия туризъм сред младежите • Недостатъчна спортна база за масово ползване от хора с увреждания • Финансовите средства за спорт и масов туризъм са силно ограничени
Възможности	Заплахи

<ul style="list-style-type: none">• Възстановяване на ученическите спортни школи и отбори• Приспособяване и оборудване на част от спортните бази за масово спорт и използване от хора с увреждания• Ползване на предприсъединителните инструменти на ЕС и други донорски фондове за спортни дейности• Осъществяване и развитие на трансгранично сътрудничество в областта на спорта	<ul style="list-style-type: none">• Намалване броя на младите хора в региона поради демографския срив и ограничените възможности за развитие на спорт• Неизползване на съществуващия потенциал: материално-техническа база и квалифицирани кадри
--	---

НАСОКИ за развитие на спорта

- Възстановяване, развитие и промоция на спорта в областта.
- Възстановяване и модернизация на спортните бази.
- Осигуряване на достъп на хората с увреждания до спортните бази
- Организиране на акции за спонсориране и инвестиции в спортни съоръжения.
- Развитие на масовия спорт.
- Изграждане на детски и спортни площадки и освежаване на досега съществуващите градски паркове

2.3.10 Анализ на административен капацитет на общинско и областно ниво за усвояване на средствата от фондове на Европейския съюз и други международни програми

Капацитетът за усвояване на средства е степента, в която страната е в състояние да изразходва определените ѝ финансови ресурси по ефективен и ефикасен начин. Разглеждан на национално ниво, той има три основни измерения: макроикономическа ситуация (общото равнище на развитие), възможности за съфинансиране и административен капацитет.

Административният капацитет се изразява в способността и умението на централните и местните власти да изготвят своевременно подходящи планове, програми и проекти, да вземат решения за програмите и проектите, да координират основните партньори, и да администратират процесите по прозрачен и отчетен начин. Основното предизвикателство пред общинските и областните администрации към настоящия момент и с оглед на бъдещото присъединяване на България към ЕС през 2007 г., е навременна експертна подготовка за ефективно прилагане на законодателните актове, придобиване на по-високо ниво на компетентност и конкурентност с цел пълноценно усвояване на финансовите ресурси, които ще бъдат предоставени на страната.

Административните структури за разработване и изпълнение на проекти в Габровска област все още не функционират ефективно. В общинските и областната администрации има назначен служител или е обособен отдел за работа по проекти, но се изпитват затруднения с човешките ресурси (количествено и качествено). Ежедневната работа на експертите е свързана с изпълнението на други задачи по различни теми и работата по подготовката на проекти се "съвместява". Това от своя страна води до недостатъчна концентрация, некачествени проектни предложения и често до физическа невъзможност за кандидатстване. Малък процент от служителите са преминали през

специализирани обучения по разработване и управление на проекти, стратегическо планиране и други свързани с тях теми.

Областната администрация и четирите общини имат качествен достъп до Интернет. Все още обаче не е възприета практиката за активното използване на този информационен източник по отношение на текущи програми и конкурси и др. В тази насока е нужно да се предприемат действия по осъществяване на ефективни механизми за събиране и обмен на информация не само вътре в администрациите, а между НПО, бизнес, общински и областна администрация

Опитът в реализацията на няколко проекта в област Габрово, получили подкрепа от предприєдинителните фондове, може да се приеме като показател за съществуването на известен местен и регионален капацитет за усвояване на средства, но наличието на значителни потребности от обучение е ясно изразено.

На областно ниво е необходимо укрепване и “попълване” на областната администрация с експертни кадри в областта на регионалното развитие, инвестиционна политика и мониторинга на изпълнение на стратегиите, програмите и плановете за регионално развитие. За осъществяване на координация и мониторинг по изпълнение на програмите и плановете в областта е наложително в състава на областната администрация да се формира звено по координация, мониторинг и контрол, пряко подчинено на областния управител. Важна посока при развитието на кадровото осигуряване на регионалното развитие е и проблема за изграждане на целево ориентирана програма за обучение и квалификация на кадрите.

2.4 Индекс на човешкото развитие

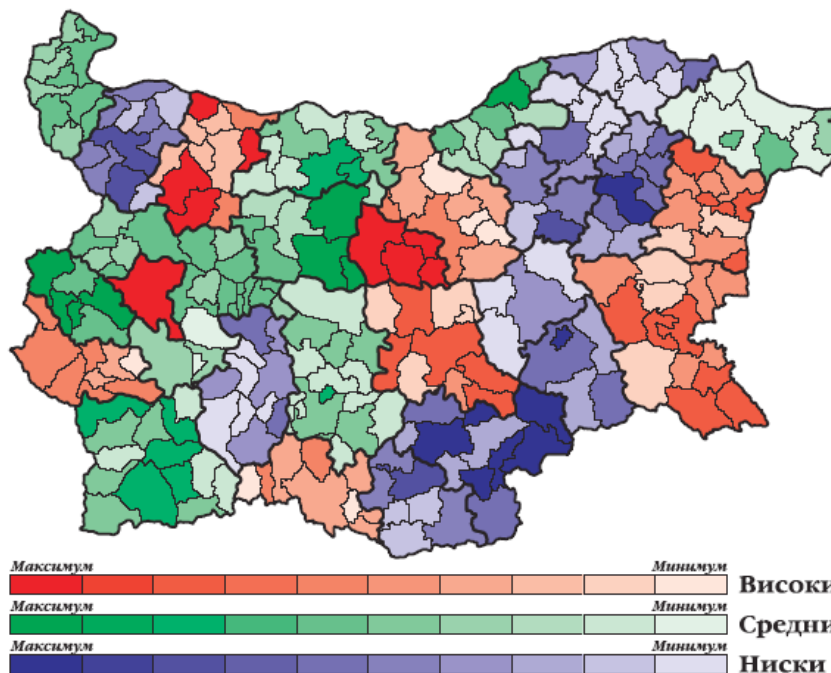
В основата на човешкото развитие стои концепцията за устойчиво развитие на човека. Според нея човек има нужда в еднаква степен от добри доходи, добро здраве и добро образование. Съгласно методиката в Глобалният доклад за човешкото развитие на ПРООН индекса на човешкото развитие (ИЧР) се пресмята като средна аритметична стойност от индексите на трите компонента:

- Очакваната продължителност на живот (ОПЖ);
- Комбиниран образователен индекс (КОИ) – средна аритметична стойност, претеглена от индекса на грамотността на възрастното население и общ индекс на записване;
- Реален БВП на глава от населението;

Общините и областите са третирани като развити, средно развити и високо развити според стойностите на разпределението на ИЧР и неговите три компонента.

Според изследването област Габрово притежава разнообразна икономика от няколко развити сектора, с добра инвестиционна активност и по-ниска от средната безработица.

СТОЙНОСТИ НА ИЧР ПО ОБЛАСТИ И ОБЩИНИ

Източник: България – Индекс на човешкото развитие: Общините в рамките на областта 2002 г.

По ИЧР за 2002 година Област Габрово се нарежда на **второ място в страната** след столицата София. Стойностите на отделните ключови показатели са както следва:

Област	ОПЖ индекс	ОПЖ ранг	Записваемост индекс	Грамотност индекс	КОИ индекс	КОИ ранг	БВП индекс	БВП ранг	областен ИЧР индекс	ИЧР ранг
Габрово	0,794	2	0,926	0,995	0,972	4	0,678	6	0,815	2

ОБЩИНИТЕ В РАМКИТЕ НА ОБЛАСТ ГАБРОВО - 2002 ГОДИНА

Община	ОПЖ индекс	ОПЖ ранг	Записваемост индекс	Записваемост ранг	Грамотност индекс	Грамотност ранг	КОИ индекс	КОИ ранг	БВП индекс	БВП ранг	ИЧР индекс	ИЧР ранг на общината в областта	ИЧР ниво на общината
Габрово	0,795	24	0,931	17	0,998	2	0,975	11	0,687	56	0,818	1	ВИСОКО
Севлиево	0,777	77	0,917	29	0,989	60	0,965	27	0,709	43	0,817	2	ВИСОКО
Дряново	0,783	52	0,965	4	0,990	48	0,982	2	0,630	119	0,798	3	ВИСОКО
Трявна	0,792	29	0,891	66	0,997	3	0,962	35	0,632	116	0,795	4	ВИСОКО

Източник: България – Индекс на човешкото развитие: Общините в рамките на областта 2002 г.

Областният индекс на човешко развитие за 2003 г. (ОИЧР) не внася особени промени в подреждането на областите спрямо 2002 г. и 2001 г. Петте области с най-висок ОИЧР за 2003 г. са София-столица, Враца, Стара Загора, Варна и **Габрово**. Всички те са сред шестте най – развити области в страната и през 2002 г. и 2001 г. Ясно е изразена тенденцията за едно устойчиво развитие.

Област	ОПЖ Ранг 2003	КОИ Ранг 2003	БВП Ранг 2003	Обл. ИЧР 2003 Ранг	ОПЖ Ранг 2002	КОИ Ранг 2002	БВП Ранг 2002	Обл. ИЧР 2002 Ранг	ОПЖ Ранг 2001	КОИ Ранг 2001	БВП Ранг 2001	Обл. ИЧР 2001 Ранг
София (столица)	2	1	1	1	2	1	1	1	3	1	1	1
Враца	17	7	2	2	21	7	2	3	18	8	4	6
Ст. Загора	8	16	3	3	10	15	4	4	14	14	2	3
Варна	10	11	4	4	9	14	5	6	11	13	9	7
Габрово	14	3	5	5	4	4	6	2	5	3	5	2

Източник: България – Национален доклад за развитието на човека 2003 г.

III. СИЛНИ И СЛАБИ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИ И ЗАПЛАХИ ЗА УСТОЙЧИВО РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ НА ОБЛАСТ ГАБРОВО

SWOT-анализът позволява по-точно формулиране на приоритетите и целите за развитие на областта, както и периодична оценка на позицията ѝ и предприемане на мерки за коригиране на състоянието. Между елементите на този анализ има полезни взаимовръзки, които разкриват потенциала или проблемите, които стоят на преден план за разрешаване. Силните страни и възможностите са факторите, които подкрепят бъдещите планове за развитие, а слабите страни и заобикалящите ни опасности и заплахи – факторите, които по-скоро пречат в избраната посока на развитие. Анализът на тези фактори е много полезен от гледна точка на разработването и реализацията на стратегията за устойчиво развитие.

В най-общ план ефективната стратегия има за цел да максимизира силните страни, като използва възможностите на средата и едновременно с това се стреми да неутрализира или намали влиянието на слабите страни и заплахите.

След обобщение на извършените анализи от работните групи по тематични направления се оформи следният SWOT-анализ на състоянието на област Габрово:

СИЛНИ СТРАНИ И ПРЕДИМСТВА

- централно географско положение, улесняващо икономическите връзки и развитието на територията;
- разнообразни природни ресурси и уникални екосистеми;
- богато и съхранено културно-историческо наследство и традиции в занаятите, подходящи за развитие на туризъм;
- развита междуселищна пътна, водоснабдителна и електропреносна мрежа;
- голям брой МСП, осигуряващи трайна заетост в традиционните производства за областта;
- започнал процес на технологично обновление и демонстриран предприемачески интерес;
- присъствие на големи международни фирми, които засилват интереса на чуждестранните инвеститори;
- наличие на обучени кадри за традиционните производства;
- наличие на учебни заведения, отговарящи до голяма степен на икономическия профил на областта и обучаващи организации за професионално образование и квалификация;
- висок индекс на човешко развитие;
- развит НПО сектор и международни партньорства;
- обществена подкрепа за приоритетните обекти на техническата и социалната инфраструктура;
- развити и балансирани мрежи от институции в образованието, здравеопазването, културата и спорта;
- положителен имидж на областта като цяло;

СЛАБИ СТРАНИ

- разпокъсаност на населените места и труден терен (планински релеф), утежняващ развитието на територията;
- неефективно използване на природните ресурси;
- слаба атрактивност на туристическото предлагане;
- амортизирана и недоизградена техническа инфраструктура;
- амортизирана материално-техническа база на социалната инфраструктура;
- недоизграден основен транспортен коридор № 9 в частта: Западен обходен път на град Габрово и тунелно преминаване на прохода Шипка;
- липса на газификация за областта (с изключение на град Севлиево);
- неизградена екологична инфраструктура и система за управление на дейностите по опазване на околната среда;
- ниско технологично равнище, неефективна организация и ниска производителност в старите предприятия и селското стопанство;
- недостиг на квалифицирани изпълнителски кадри в съответствие с потребностите на бизнеса;
- недостатъчни управленски знания и умения;
- недостатъчна комуникация и координация между регионална и местна власт, бизнес и НПО-сектор;
- недостатъчен административен капацитет и кадри за разработване и управление на проекти;
- нисък жизнен стандарт;
- не се провежда политика за масов отход, спорт и туризъм, както и за профилактика на здравето;
- ограничени местни ресурси (финансови и човешки);
- негативни демографски и миграционни процеси;

ВЪЗМОЖНОСТИ

- политическа нестабилност и промяна в политиката на ЕС към България;
- съответствие между националните, регионалните и местните приоритети;
- членство в ЕС – ползване на допълнителни финансови ресурси, достъп до нови пазари и капитали, свободно движение на стоки;
- политики за стимулиране на публично-частни партньорства;
- привличане на нови инвестиции и партньорства с международни организации;
- държавна подкрепа за изграждане на обект: “Тунел Шипка”, вкл. и “Западен обходен път - град Габрово”;
- използване на национални и чуждестранни фондове за развитие на регионалната инфраструктура;
- държавна политика за подкрепа на социалната сфера;
- повишен интерес към България и региона;
- навлизане на информационно-комуникационни технологии;
- развитие на високо-технологични отрасли;

ЗАПЛАХИ

- политическа нестабилност и промяна в политиката на ЕС към България;

- високите изисквания на ЕС;
- държавна политика, нестимулираща бизнеса;
- консервативна и бюрократична администрация на национално и европейско ниво;
- забавяне преструктурирането на стратегически отрасли (енергетика, далекосъобщения и др.);
- демографски срив и емиграция на млади хора и трудоспособно население;
- навлизане на застрашаващи околната среда производства;
- забавяне процесите на децентрализация;
- концентрация на човешки и финансов ресурс в центровете на районите за планиране и големите Общини;

IV. Визия, ПРИОРИТЕТИ И ЦЕЛИ ЗА РАЗВИТИЕ

Визия - ОБЛАСТ ГАБРОВО ДА СЕ ПРЕВЪРНЕ В РЕГИОН С ЕФЕКТИВНА ИКОНОМИКА И ВИСОК ЖИЗЕН СТАНДАРТ, ПОСТИГНАТИ ЧРЕЗ СЪХРАНЕНИТЕ И РАЗВИТИ ТРАДИЦИИ, ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ ДУХ, ПРИРОДНИ РЕСУРСИ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКО НАСЛЕДСТВО.

Приоритетите за развитие на област Габрово са определени на основата на разработения Областен план за регионално развитие 2000-2006 година, като ги доразвиват в съответствие с Националната стратегия за регионално развитие (2005-2015) и целите на регионалната политика на Европейския съюз за следващия програмен период 2007-2013 г.

Приоритетите за развитие на област Габрово са:

1. **ПОВИШАВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТ ЧРЕЗ ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ И ИНОВАЦИИ**
2. **РАЗВИТИЕ И МОДЕРНИЗАЦИЯ НА БАЗИСНАТА ИНФРАСТРУКТУРА**
3. **ИЗГРАЖДАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ЕКОЛОГИЧНАТА ИНФРАСТРУКТУРА И ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИ ТЕХНОЛОГИИ**
4. **ПОДОБРЯВАНЕ УСЛОВИЯТА И КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В ОБЛАСТ ГАБРОВО**
5. **ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПРИРОДНИТЕ ДАДЕНОСТИ, КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО И ТРАДИЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗЪМ И РЕКРЕАЦИЯ**
6. **ПОДОБРЯВАНЕ НА СОЦИАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА**
7. **УКРЕПВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯ КАПАЦИТЕТ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ПРОЦЕСА НА УПРАВЛЕНИЕ**
8. **РАЗВИТИЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО ЗА ЕВРОПЕЙСКО ТЕРИТОРИАЛНО СЪБЛИЖАВАНЕ**
9. **ПОДОБРЯВАНЕ ЕФЕКТИВНОСТТА И КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В ОБЛАСТ ГАБРОВО И РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ**

ПРИОРИТЕТ 1 ПОВИШАВАНЕ НА РЕГИОНАЛНАТА КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТ ЧРЕЗ ТЕХНОЛОГИЧНО РАЗВИТИЕ И ИНОВАЦИИ

Цел Развитие на изследователска и развойна дейност при използване на потенциала на ТУ-Габрово и ИТ – фирми

Основава се на значимото присъствие на Габровския технически университет с неговите материални и технически ресурси, научен потенциал и възможностите за пазарното им внедряване в съществуващите и в нови производствени

мощности, както и при реализирането на нови икономически субекти за региона и съседните му. Определящ е фактът, че ориентацията на научните направления го правят уникален за територията на Северен централен планов район. Отчитането на глобалното развитие на технологиите и осигуряване на конкурентноспособността на местната икономика означава едно – както е въведено понятието „индустрия, основана на знанието” и тя включва – внедряване на нови материали, изделия и технологии по съвременни научни разработки. Обвързването на науката с производството и пазарната реализация на продуктите от тази връзка са единствената алтернатива за развитие.

Цел Насърчаване развитието на публично-частното партньорство

Чрез насърчаване на сътрудничеството между частния и публичния сектор се търси подобряване на бизнес средата за реализацията на дейности от обществен интерес - подготовка на бъдещи проектопредложения; повишаване на сътрудничеството между публични и частни партньори; провеждане на обучения, укрепване и надграждане на капацитета на съществуващи бизнес центрове. Успешните партньорства ще доведат до: по-целесъобразно използване на финансовите ресурси; нарастване размера на инвестициите в инфраструктура и нейното развитие; разпределяне на риска между страните.

Цел Развитие на бизнес-мрежи и регионални клъстери

Създаването на клъстери е добър начин за оцеляване и адаптиране на българските малки и средни предприятия при присъединяването ни към ЕС и е особено необходимо в страни, които са в процес на икономически преход, където бизнесите все още не са се развили напълно. Обединяването между фирмите може да бъде както хоризонтално – между сродни фирми, така и вертикално – от типа “основно производство и неговите под изпълнители/под доставчици (пример: Община Севлиево – “Видима” АД). Чрез прилагането на клъстерния подход ще се постигне ефективно използване на местните ресурси за целите на устойчивото развитие; повишаване на заетостта и доходите; подобряване качеството на човешките ресурси и конкурентни предимства на областта с цел привличане на външни инвестиции.

Цел Внедряване на иновационни технологии и ноу-хау. Изграждане на Високо-технологичен парк.

Паркът ще оползотвори наличния материален и духовен научен потенциал на Технически университет – Габрово и ще засили връзката между научно-изследователските центрове и бизнеса/МСП. Разработването на регионална иновационна стратегия също ще допринесе за постигане на поставената цел – повишаване на конкурентноспособността

ПРИОРИТЕТ 2 РАЗВИТИЕ И МОДЕРНИЗАЦИЯ НА БАЗИСНАТА ИНФРАСТРУКТУРА

Цел Усъвършенстване на транспортната инфраструктура.

Предпоставка за икономически растеж и повишаване на заетостта е осигуряването на добър транспортен достъп. За постигане на характеристики, отговарящи на европейските норми и стандарти междуселищна пътна мрежа в областта се нуждае от сериозни инвестиции. Потенциалът за развитие, който притежава Габрово ще се развие с реализацията на тунел “Шипка” (част от Трансевропейски транспортен коридор № 9, пресичащ България в направление “север-юг”). Търговският и икономически обмен ще допринесе за икономическото оживление и увеличаването на приходите в държавния и общински бюджет.

Цел Изграждане на газоснабдителна мрежа за територията на област Габрово

Възможността за газифициране е голямо предимство за общините и фирмите от областта, поради безспорната икономическа и екологична ефективност от използването на природен газ. Освен алтернативен енергиен източник, газификацията има своите икономически и косвени социални параметри. Осигуряването на конкурентни пазарни продукти, устойчив растеж на региона и привличането на нови инвеститори са в пряка зависимост от наличните енергийни източници.

Цел Осигуряване на модерна и надеждна електроенергийна мрежа

Ще се подкрепят дейности, свързани с подобряване качествени параметри - рехабилитация и модернизация на съществуващите ел. проводи и съоръжения, внедряване на цифрови системи за защита и автоматизация, осъвременяване на спомагателните мрежи и системи за управление и др.

Цел Доизграждане и технологично обновление на комуникационните мрежи

В съвременната глобализация не може да се осъществи и развие успешно нито една сфера от обществения живот без модерните комуникационни средства. Новите технологии при осъществяване на връзките между хората, фирмите, институциите, държавите и обществата са неизбежни и определящи за икономическата и социалната сфера. Влизането ни в ЕС и осигуряването на конкурентноспособността на икономическата и социалната сфера преминават през въвеждането на иновационните технологии и средства в системата на комуникациите. Тази цел може да се осъществи чрез пакет от мерки и дейности за материално-техническото осигуряване, за подготовка на кадрите, които осигуряват и за тези, които ще ползват системите. Трябва да се планират и реализират проекти, които ще доведат до пълноценно и качествено осигуряване на територията на Габровска област.

Цел Развитие на водостопанската система.

Водоснабдяването на региона е важен елемент, оказващ влияние върху живота и стопанската дейност на населението. Усилията ще бъдат насочени към подобряване водоснабдяването на населените места; реконструкция и модернизация на водопроводните система и съоръжения; включване на нови местни водоизточници. Изпълнението на проектите за довършване строителството на двата язовира “Бяла” (Севлиево) и “Нейковци” (Трявна), както и доизграждане на събирателна деривация “Янтра” към хидровъзел “Хр. Смирненски” (Габрово) е ключов фактор, стимулиращ развитието на бизнеса (в частност туризъм).

ПРИОРИТЕТ 3 ИЗГРАЖДАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ЕКОЛОГИЧНАТА ИНФРАСТРУКТУРА И ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИ ТЕХНОЛОГИИ

Цел Ликвидиране на последствията от стари замърсявания

Дейностите включват: поэтапното закриване на нерегламентираните сметища; разширяване на системите за организирано сметосъбиране на населените места; засилване на контролните дейности с оглед ограничаване замърсяването на околната среда.

Цел Въвеждане на нормативно определените дейности по управление на отпадъците: *реконструиране и модернизация на съществуващите и изграждане на нови депа за ТБО; въвеждане на системи за разделно събиране на отпадъците; изграждането на съоръжения за рециклиране и оползотворяване на битови и промишлени отпадъци.*

Цел Изграждане на канализационни системи в населените места и пречиствателни станции за отпадни води (ПСОВ)

Основни замърсители на повърхностните води са отпадъчните води на населените места без изградени пречиствателни съоръжения с липсваща и/или неизградена канализационна система. За преодоляването на тези проблеми ще се подкрепят мерки и дейности, свързани с намаляване вредното влияние върху околната среда.

Цел Запазване на горския фонд и подобряване на биологичното разнообразие

Стопанисването на горите се свежда до прилагането на система от мероприятия за подобряване на състоянието им и увеличаване на тяхната производителност. Заедно с това трябва да се реализират дейности, свързани със съхраняването и природосъобразно стопанисване и ползване на уникалните защитени територии на територията на областта.

Цел Прилагане на регионална политика по повишаване на енергийната ефективност и осъществяване на енергийно ефективни услуги.

С оглед повишаване на конкурентноспособността на икономиката, но при опазване на околната среда ще се подкрепят мерки и дейности на областно, общинско и фирмено ниво с пълноценно използване на енергийните ресурси.

Цел Развитие на възобновяеми енергийни източници (природен газ, водоелектрическа енергия, вятърна, слънчева и геотермична енергия и енергия, генерирана от биомаса).

ПРИОРИТЕТ 4 ПОДОБРЯВАНЕ УСЛОВИЯТА И КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ В ОБЛАСТ ГАБРОВО

Цел Съхраняване и развитие на човешкия потенциал чрез инвестиции в образованието

В условията на конкуренция уменията на работната сила се превърнаха в основен фактор за привлекателността на регионите. Пазарната икономика изисква непрекъснат процес на адаптация на знанията и уменията на работната сила към нейните изисквания. За да отговорим на европейските стандарти на обучение е необходимо адаптиране на съществуващата и създаване на нова образователно - квалификационна инфраструктура с многоцелево предназначение (за нуждите на професионалното образование, за целите на обучението през целия живот).

Цел Повишаване качеството на човешките ресурси чрез квалификация и преквалификация в съответствие с изискванията на пазара на труда и обучение през целия живот

За преодоляване на структурните дефицити на регионалния пазар на труда е необходимо да се засили сътрудничеството между бизнеса и образователните институции – договаряне на стажове и практики на студенти и ученици; създаване на модерна информационна система за професионално насочване и информация. Съществуващата мрежа от образователни и научни структури в областта е основният ресурс и би трябвало да се използва по най-добрия начин за бъдещото развитие на нови и високотехнологични производства в областта.

Цел Прилагане на съвременно устройствено планиране и развитие на териториите

Задачата на устройственото планиране е да обвърже стратегическите и плановете документи с „физическото” планиране – планирането на територията. Първостепенно значение за това има осигуряването на актуална кадастрална и планова основа на населените места и селищните образувания. Целесъобразното пререструктуриране и модернизиране на промишлените

територии в градовете и на жилищните комплекси трябва да бъде извършвано чрез постигане на баланс в интегрираното устройствено планиране. Чрез устройственото планиране ще се овладеят естествените процеси, които са променили предназначението и посоката на развитие на териториите. Следва да се търсят и реални възможности за стимулиране на малките градове като опорни центрове на селищната мрежа, обслужващи селската местност, и за подобряване на връзката “град-село” в духа на съвременната европейска политика за териториално сближаване.

Цел Проектни решения за устойчиво развитие на Габровска област

Осъществяването на водещите проекти за Габровска област е обвързано с националните приоритети и перспективата ни в ЕС. Техният мащаб и значимост изискват пълна проектна готовност и обществена подкрепа. В тази връзка трябва да се изпълнят следните дейности – предварителни проучвания, техническо проектиране, финансова обосновка и др. Тази цел е свързана с развитието на обществено-частните партньорства, които ще са в основата и на осъществяването на важните за региона обекти.

ПРИОРИТЕТ 5 ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПРИРОДНИТЕ ДАДЕНОСТИ, КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО И ТРАДИЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗЪМ И РЕКРЕАЦИЯ

Цел Съхраняване и оползотворяване на природните дадености и културните традиции в региона

Опазването на природните дадености и културно-историческото наследство, заедно с тяхното добро управление е един от основните акценти на регионалната политика на България до 2015 година. Ефективното им “стопанисване” и подходящо социализиране са предпоставки за развитието на туризма, съчетано със спорта и рекреацията.

Цел Развитие на ефективни модели за устойчив туризъм

Дейностите включват: насърчаване на модели за развитие на туризъм, включващи опазване и експониране на природното и културно наследство; подкрепа за местните културни институти и за туристическите функции на Общините, като възможност за диверсификация на местната икономика; подкрепа за инфраструктурното осигуряване; подготовка на квалифицирани кадри.

ПРИОРИТЕТ 6 ПОДОБРЯВАНЕ НА СОЦИАЛНАТА ИНФРАСТРУКТУРА

Цел Осигуряване на качествени здравни услуги

Усилията ще бъдат насочени към осигуряване на широкодостъпно и с високо качество медицинско обслужване на населението от региона, както и осигуряване на равнопоставеност на гражданите при достъпа им до медицинска помощ.

Цел Обновяване на материално-техническата база на социалните и здравни заведения

Дейности: Модернизация на сградния фонд и технологично оборудване на здравните заведения; поддържане на материално-техническата база (основни ремонти, пребазиране, преоборудване) на социални заведения и клубовете на пенсионерите и инвалидите; осигуряване достъпа до социални и здравни услуги за хора с увреждания и възрастни хора.

Цел Подобряване качеството и разширяване обема на социалните услуги

Тази цел ще си осъществи чрез групи от мерки и конкретни дейности: разкриване на нови форми на социални услуги в общността (услуги за бездомни хора и възрастни хора, за деца и семейства в риск); подпомагане интеграцията на рисковите групи в обществото; изграждане на "Защитени жилища"; настаняване в общински жилища на лица в риск и на лица и семейства, изпаднали в тежко материално и битово състояние и др.

ПРИОРИТЕТ 7 УКРЕПВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИЯ КАПАЦИТЕТ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ ПРОЦЕСА НА УПРАВЛЕНИЕ

Цел Укрепване на капацитета и подобряване на координацията между местните и регионални власти

Развитието на експертния потенциал е от стратегическо значение за успешното вписване на местните общности в интеграционните процеси и за прилагането на законодателството, на различните програми и инструменти след присъединяване на страната към ЕС. Ще се насърчават дейности по укрепване на звената в рамките на общинските и областните администрации, които са свързани със стратегическо планиране, евроинтеграция, разработване и управление на проекти.

Цел Изграждане на ефективни партньорства за работа в мрежа

Принципът на партньорството е един от основните принципи на политиката на ЕС. Доброто управление изисква включване на всички заинтересовани страни в областта. За успеха на дадена инициатива, проект или политика е много важно участието и ангажираността на местните “актьори”, както и работата в мрежа. Дейностите ще бъдат насочени към подобряване на сътрудничеството чрез споделяне на информация, опит, резултати, обучение.

ПРИОРИТЕТ 8 РАЗВИТИЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО ЗА ЕВРОПЕЙСКО ТЕРИТОРИАЛНО СБЛИЖАВАНЕ

Цел Участие в транснационални/трансрегионални мрежи и обмен на опит с други региони

Активното участие в информационни и партньорски мрежи в сътрудничество с европейски организации и асоциации на местните власти ще стимулира създаването на нови проекти и осъществяването на инициативи, както и икономически, социален и културен обмен. Заедно с това ще има трансфер на успешни практики, което от своя страна ще подобри знанията и уменията на местните и регионални власти по отношение прилаганата от тях политика за развитие.

Цел Развитие на дейности за насърчаване на партньорства в подкрепа на малки и средни предприятия (МСП)

Осъществяването на политика в подкрепа на МСП ще се реализира чрез: осигуряване на базовата инфраструктура; предоставяне на регионални и местни бизнес услуги, включително специализирани услуги за МСП от публичните власти, (бизнесинкубатори, бизнес центрове, нови производствени и предприемачески центрове); създаване и развитие на информационна мрежа в подкрепа на предприемачите; подпомагане на МСП за въвеждане и ефективно използване на информационните и комуникационни технологии.

ПРИОРИТЕТ 9 ПОДОБРЯВАНЕ ЕФЕКТИВНОСТТА И КОНКУРЕНТНОСПОСОБНОСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО В ОБЛАСТ ГАБРОВО И РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Цел Повишаване конкурентноспособността на земеделския и преработвателния сектор и създаване на условия за експортно ориентиране на селското стопанство

Ще се подкрепя развитието на алтернативно земеделие – отглеждане на етерично-маслени и лекарствени растения; ягодоплодни култури, пчеларство, местно занаятчийство, цветя, декоративни дървета и храсти; биологично

производство и др., създаването на нови трайни насаждения от традиционни и подходящи за района овощни и ягодоплодни култури – сливи, череши, вишни, арония, малини, ягоди и др.

Цел Ефективно управление на поземлените и горски ресурси и развитие на пазарните структури

Подпомагане на земеделските производители и техните организации при арендуване на земя, провеждане на дейности за комасиране на земеделски земи, поддържане на екологичните и социални функции на горите в селските райони, залесяване на ерозирани и изоставени земеделски земи, прилагане на принципите на устойчиво управление и стопанисване на горите съгласно лесоустройствени проекти и програми.

Цел Разнообразяване на селската икономика и подобряване условията на живот и труд на заетите в земеделието и на живеещите в селските райони

Ще се подкрепят инициативи на селски общини за планиране на мерки за регионално развитие на принципа отдолу-нагоре чрез изграждането на структури и организации на гражданското общество в селскостопанските райони (местни инициативни групи), развитие на не-земеделски дейности (напр. туризъм), създаване и развитие на микропредприятия, съхраняване на селското наследство, прилагане на иновативни дейности.

V. РАЙОНИ ЗА ЦЕЛЕНАСОЧЕНО ВЪЗДЕЙСТВИЕ

С Решение № 2/25.07.2005 г. на Регионалния съвет за развитие на Северен централен район за планиране е определен предварителния териториален обхват на районите за целенасочено въздействие:

Район за икономически растеж	Община Габрово Община Севлиево
Район в индустриален упадък Изостанал селски район Изостанал планински район	Община Дряново Община Трявна

В съответствие с предвижданията на Националната стратегия за регионално развитие 2005 – 2015, Регионалният план за развитие и осигуряването на целеви бюджетни средства по Инвестиционна програма за развитие на районите за целенасочено въздействие тези общини ще бъдат подпомагани съгласно приоритетите и целите за развитие на област Габрово и специфичните цели на политиката на регионално развитие по отношение на видовете райони:

Район за икономически растеж – доизграждане на конкурентноспособна инфраструктура, развитие на изследователска и развойна дейност, насърчаване развитието на публично-частното партньорство, изграждане на високотехнологичен парк, разширяване достъпа до информационни и комуникационни услуги, разработване на Регионална иновационна стратегия.

Район в индустриален упадък – подкрепа за развитието на МСП вкл. нови производства (диверсифициране на икономиката), развитие и модернизация на базисната инфраструктура, преквалификация на работната сила, подобряване достъпа до информация.

Изостанал селски район – изграждане и поддръжка на базисната инфраструктура (главно техническата), развитие на не-земеделски дейности (напр. туризъм), подобряване достъпа до публични услуги (комуникации, социални, здравни услуги), развитие на алтернативно земеделие, изграждане на организации на гражданското общество.

Изостанал планински район - изграждане и поддръжка на базисната инфраструктура (основно техническата), съхраняване и оползотворяване на природните дадености и културни традиции за развитие на туризъм, развитие на нови икономически дейности.

VI. ИЗПЪЛНЕНИЕ, МОНИТОРИНГ И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА ОБЛАСТНАТА СТРАТЕГИЯ

Реализацията на областната стратегия е един непрекъснат процес на наблюдение, анализ и актуализация. Областната стратегия очертава насоките за развитие на територията. Конкретните дейности, програми и проекти са разписани в Общинските планове за развитие, Регионалния план за развитие на Северен централен планов район и Националната оперативна програма за регионално развитие. Тези планове са обвързани със съответните годишни бюджетни и други финансови ресурси.

Основните задачи пред Областния управител и експертите от Областна администрация – Габрово за изпълнение на Областната стратегия за развитие са:

- Осигуряване на актуална информация за програми и фондове, пред които може да кандидатстват обществени и неправителствени организации за финансиране на проекти и дейности.
- Популяризиране на успешно реализирани инициативи и проекти чрез интернет-страницата на Областна администрация (www.gb.government.bg).
- Съдействие при изграждане на институционален капацитет в местните органи (общини и регионални държавни структури) за подготовка и кандидатстване с проекти за финансиране от различни програми и фондове.
- Подкрепа и сътрудничество с организации и структури, разработващи проекти и координация на инициативите за изпълнение на дейностите, включени в Областната стратегия за развитие.
- Лобиране пред централни органи на властта и пред фондове за своевременна подготовка и представяне на подходящи проекти и други инициативи за включване в процедури за финансиране и изпълнение.

Изпълнението на областната стратегия в оперативен план ще се подпомага и координира основно от отдел “Регионално развитие и териториално устройство”. Отделът наблюдава процеса на изпълнение на отделните дейности, заложи в стратегията; координира работата на различни институции, общини и други области с национални и международни институции; съдейства за изпълнението на приоритетите и дейностите, включително при търсене на източници за финансиране и при разработка на конкретни проекти и програми; анализира изпълнението и изготвя предложения за корекции; предлага изменения и допълнения, в съответствие с настъпилите промени; изготвя ежегодни доклади по извършените наблюдения, които се представят на Областния управител и Областния съвет за регионално развитие за сведение и последващи решения.

Наблюдение по изпълнението ще бъде осъществяван от Областния съвет за развитие и Областния управител, който отговаря пряко за изпълнението на стратегията.

Актуализация на Областната стратегия ще се извършва в съответствие със Закона за регионалното развитие и свързаните с него нормативни документи. Процесът на актуализация се организира от Областния управител, като ще се използват създадените работни групи по тематични направления. При необходимост ще се извършват промени в броя и състава на тези групи, могат да бъдат ангажирани и външни експерти. В съответствие със законовите разпоредби актуализираната областна стратегия се обсъжда и съгласува с Регионалния съвет за развитие на СЦПР и приема от Областния съвет за развитие на Област Габрово.

Основните индикатори, с които ще се измерва постигането на целите на областната стратегия са:

- Основни демографски показатели (население, гъстота на населението, раждаемост, смъртност, прираст, население под, в и над трудоспособна възраст);
- Стойности и изменение на доходите и разходите (средна работна заплата, среден общ доход, среден общ разход);
- Трудова заетост и безработица;
- Темп на нарастване на Брутен вътрешен продукт (БВП) и Брутна добавена стойност (БДС);
- Инвестиции (разходи за придобиване на ДМА, чуждестранни инвестиции, чуждестранни преки инвестиции в нефинансовите предприятия);
- Индекс на човешко развитие;
- Динамика на потреблението (нетни приходи от продажби);
- Показатели на селското стопанство (обработваема и използвана земя по култури, брой животни, добиви);
- Състояние на околната среда (разходи за опазване и възстановяване на околната среда, изменение на измерените параметри на въздуха и водата);
- Динамика на изменението на социални и културни дейности.

Информационни източници:

- национална и регионална статистика;
- регионални структури на държавни институции и министерства;
- предприятия за осигуряване на обществени услуги (ВиК, Енергоразпределение, Пощи и далекосъобщения и др.);
- анализи, доклади и проучвания на неправителствени организации;
- ведомствени информационни системи;
- доклади и проучвания на международни организации;

Източници за финансиране изпълнението на Областната стратегия за развитие:

- държавен бюджет;
- общински бюджети;
- фондове и програми на ЕС;
- международни програми;
- двустранни споразумения;
- банкови кредити;
- собствени средства на бизнеса, НПО и др. организации;
- държавни предприятия (ПУДООС, Публични инвестиционни проекти ЕАД и др.);
- извънбюджетни фондове

БИБЛИОГРАФИЯ:

1. Районите, областите и общините в България 2003, Национален статистически институт.
2. Публикации на Териториално статистическо бюро- Габрово.
3. Областни стратегии за развитие, Методически наръчник, София, февруари 2005 г.
4. Национална стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2005-2015 година.
5. Методически указания за разработване на Областните стратегии за развитие, МРРБ, юни 2004 г.
6. Експертна разработка “Подготовка на местно и регионално ниво за членството на България в ЕС. Предприсъединителни програми и структурни фондове, Б. Моллов, И. Шикова, М. Димова, МВнР - гр. София, декември 2004 г.
7. Доклади за състоянието на околната среда 2001/2004 г. - Министерство на околната среда и водите, Регионална инспекция по околната среда и води – Велико Търново.
8. План за управление 2000 – 2010 – Национален парк „Централен Балкан”.
9. Оценка на общинския и областния капацитет за усвояване на средства от структурните фондове и кохезионния фонд на ЕС, Програма на ООН за развитие, София, юли 2004 г.
10. България – Индекс на човешкото развитие: Общините в рамките на областта 2002 г., Програма на ООН за развитие, София, 2001 г.
11. Национален доклад за развитието на човека 2003 г., Програма на ООН за развитие.